ВІСТІ КОМБАТАНТА

3

Нью-Йорк 1961

ВІСТІ КОМБАТАНТА
КВАРТАЛЬНИК

РЕДАКТОРИ:
І. Кедрин-Рудницький
Ю. Тис-Крохмалюк

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:
Є. Шипайло, А. Валійський,
Р. Купчинський, В. Будний

ВИДАВЦІ:
Головна Управа Об'єднання
б. Вояків Українців в Америці

Головна Управа Братства
кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ:
Братство Українських Січових Стрільців
Об'єднання к. вояків УПА
Українська Стрілецька Громада в Канаді

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Аргентина:
Fraternidad de los ex-comb.
de la 1 UD., Curacalique 760,
Buenos Aires, **Argentina**

Бразилія:
B. L. Bilynskyj,
Rua Piaui, 205-3
Sao Paulo, **Brazil**

Канада-Схід:
M. B. Bihus
219 Montrose Avenue,
Toronto 4, Ont., **Canada**

Канада-Захід:
O. Nawrockyj
544 Aberdeen Avenue
Winnipeg 4, Man., **Canada**

ЗДА й всі інші краї:
"VETERANS' NEWS"
P. O. Box 1184
Church St. Station
New York 8, N. Y., U.S.A.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	0:8:0	0:2:0	ЗДА	3 дол.	.75 ц.
Англія	0:6:8	0:1:8	Канада	3 дол.	75 ц.
Аргентина	60 пез.	15 пез.	Німеччина	6 н. м.	1.10 н. м.
Бразилія	160 круз.	60 круз.	Франція	8 ф. фр.	2 ф. фр.

VETERANS' NEWS, quarterly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of former soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA
in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.
Address: P. O. Box 1184, Church St. Station, New York 8, N. Y., U.S.A.

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1961 Нью Йорк Ч.: 3

ЗМІСТ

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

Друкарня «ЛУНА», 77 Ст. Маркс Пл., Ню Йорк 3, Н. Й.

Д-р Володимир Ґалан

Діло треба продовжувати

Від початку писаної історії світу такий був і є суспільний порядок, що існують ідеї і люди, що їх переводять в життя; існують проблеми і люди, які їх розв'язують; існують діла і люди, які їх виконують. Ці два чинники — з одного боку ідеї, цілі, завдання, справи, — з другого боку людина — завжди були, є і будуть нероздільно взаємно пов'язані. І коли хтось говорить: „ідея над усе, люди не грають ролі" — то не має рації, бо що з найкращої ідеї, як не буде її реалізаторів? Так само не мають рації ті, які кажуть, що „людина — все, бо від них залежить діло". Це правда, але що варті люди і їх діла, коли нема ідеї і коли нема того духа, що надхнув би творче діло?!

Не станемо тут говорити про вселюдські ідеали, ані навіть не будемо пригадувати тих українських ідеалів, які ввійшли в кров колишніх вояків українців. Маємо тут на увазі тільки те діло, що його розпочали колишні українські вояки зараз після трагічного кінця нашої визвольної війни в роках від першого зриву Українських Січових Стрільців в серпні 1914 р. по кінець Дієвої Армії УНР в листопаді 1921 року. Вони повели свідоме і плянове плекання культу української збройної боротьби, плекання традиції українського війська. Минулися ті колишні українські формації, що входили в рамці Української Галицької Армії й Армії УНР, прийшли їм на зміну Січовики Карпатської України, 1 Дивізія Української Національної Армії, Українська Повстанська Армія. Але українськими патріотами-державниками були не тільки ті вояки, які служили у формаціях, призначених для воювання проти Росії. Були ними також ті, яких гірка доля народу, територія якого поділена між різних займанців, примусила воювати в чужих арміях і боротися інколи й здалеку від рідної землі, але — з ім'ям України на устах. Всі вони, що належать до будь-котрої української комбатантської організації у вільному світі, об'єднані глибоким сантиментом до війська та почуттям обов'язку — займатися військово-історичною тематикою, знайомитись із сучасним військом у світі та зберігати через друковане слово у військово-історичному журналі взаємний духовий і організаційний зв'язок.

Цій цілі присвячені „Вісті Комбатанта", покликані до життя Головними Управами двох наших найбільших комбатантських організацій і тими іншими, що входять в їх схему. І ось, на самому порозі тісної співпраці цих наших організацій на видавничому полі зустрів нас важкий удар. Несподівана і передчасна смерть д-ра Любомира Ортинського вкрила жалобою в першу чергу Братство колишніх вояків 1 Української Дивізії, яке втратило свого голову й свого лідера. Але вона стала великою і гіркою втратою для всіх українських комбатантів. Над свіжою могилою Покійного прославлювано його як політика, громадського діяча і публіциста. Ми ж дивимось тут на Любомира Ортинського тільки як на комбатанта. Думаємо про нього як про того, що був щирим прихильником консолідації на комбатантському відтинку, але змагав до неї етапами, без фраз, а діловою працею. Був ентузіястом українського військово-історичного журналу і приклав в останніх тижнях свого життя багато труду до створення „Вістей Комбатанта".

Д-р Любомир Ортинський відійшов тількищо розпочавши наше спільне діло. Ідея залишилась, не стало одного з найвидатніших її виконавців. Але ідея жива, розпочате діло далі актуальне, добре, корисне і потрібне. І тому діло не може припинитись. Кажуть, що ніби „кожного чоловіка можна заступити". Це не зовсім так, бо вже старинні римляни з'ясували правду, що „коли двох роблять те саме, то воно не є те саме". Кожний військовик знає, що нема такого знаменитого стрільця, який вмів би поцілити двічі з кріса чи гармати — докладнісінько в те саме місце. А що ж і казати про різних людей і їх діла, хоч і намірені на ту саму ціль! Очевидно, що ідеально один другого заступити не може. Але може старатися робити якнайкраще, зберігаючи ту саму ідею і прямуючи до тієї самої цілі.

Ніхто, хто знав покійного д-ра Любомира Ортинського, не може сумніватися в тому, що коли б можна спитати його про пораду: що нам робити після його несподіваного відходу в засвіти, — то він напевно відповів би без найменшого вагання: *обрати наступника і продовжувати діло!* Так і не було в обох Головних Управах наших організацій — Об'єднання б. вояків українців Америки і Братства кол. вояків 1 Української Дивізії УНА — відразу найменшого сумніву, що розпочате за життя д-ра Любомира Ортинського діло не може не тільки припинитись, а навіть припізнитись. Доказом цього є це наступне число „Вістей Комбатанта", подекуди присвячене пам'яті Любомира Ортинського. Бо так, як ми його знали і пізнали, то думаємо, що найкращим нашим виявом для нього пошани нашої буде продовжування цього нашого, цього ЙОГО діла — на славу українському вояцькому минулому, на славу українському війську та культові збройної сили.

Олекса Горбаг

Д-р Любомир Ортинський

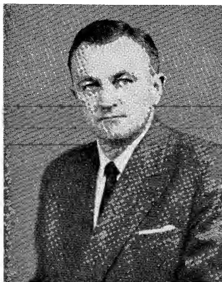

* 7.VI. 1919 — † 22.VII. 1961

22-го липня 1961 р. помер на 42-му році життя на удар серця д-р Любомир Орест Ортинський, довголітній голова Братства к. вояків 1 УД УНА, визначний журналіст і політик. Ця вістка болюче вразила нас усіх, знайомих і друзів Покійного. А мав Він їх багато, розкинутих по всьому світі, бо багатогранною й була Його діяльність. Неначе б прочував, що доля не судила Йому довгого віку, і з видимою гарячковістю кидався на різні ділянки нашого громадського життя, що їх обрав був собі полем праці. І скрізь там лишав незатертий слід своєї чіткої індивідуальности: як організатор, журналіст, політик. Коротке було Його життя, проте таке характеристичне й таке типове для тієї патріотичної західньо-української міжвоєнної ґенерації, що виховала в ОУН. У добі бурі й напору, зазнала безжалісних переслідувань від кожного по черзі окупанта й гинула на побойовищах останньої війни, вмирала в повстанських загонах, каралась по совєтських каторгах чи зазнавала, попавши на Захід, наруги від чужих і таки своїх. З ними доля „не лукавила". Покійний належав до тих, кого та „щербата" доля однак морально не заламала. Підірвала лиш здоров'я і Він впав на шляху. „Скоротилися людям роки їх життя" — казав співець про половецьке лихоліття; можна б з повним правом повторити ці слова і про наше теперішнє національне лихоліття.

Покійний народився 7.VI 1919 р. в с. Михалевичах біля Дрогобича в сім'ї народнього учителя. Батько відумер Йому молодо (на 44-му році життя), ще заки Покійний закінчив гімназію. Однак вдова-мати подбала, щоб синові уможливити намічені Ним, а такі коштовні з уваги на побут, студії політичних наук у варшавському університеті. Зачитування в літературі Визвольних

Змагань, приналежність до підпільного гуртка Юнацтва ОУН ще на гімназійній лавці — рішили про такий вибір звання. Все на службу своїй нації! Кожен мусить бути готовий поставити себе на той пост громадської служби, що для нації в даний мент найважливіший! Ніхто не має права на особисте приватне життя, коли рішається „бути чи не бути" власної нації! Патріотична лектура підказала Йому, що найважливішими для власного державного будівництва і найзанедбанішими в нас були сектори державно-політичний і військовий, — то ж на ці дві ділянки скерував у дальшому усю свою незламну енерґію. Щоб навчитися практичного мистецтва керувати державою знаходить час прислухатися соймовим обрадам. Праця в студентській громаді, в оунівськім гуртку виповнює увесь вільний час. Як делеґат своєї студентської громади на 7-ий конґрес СУСОП-у у Львові попадає 21.ІІІ 1939 р. враз із іншими учасниками до Бриґідок у слідчу тюрму, звідки Його звільнено аж 13.ІХ 1939. На коротко, з приходом до Львова большевиків, бере участь у зорганізуванні української „червоної міліції", щоб незабаром після відвідин рідні податися за совєтсько-німецьку демаркаційну лінію. Краків, Закопане, Варшава — звідки Покійний втік, не давши себе запрягти до протипольської акції новим панам ситуації, — щоб докінчувати студії, — до Відня. І знову це не лиш семінарійні вправи та виклади виповнюють тут Його час: кидається в вир політично-освідомної праці серед української молоді по всій Австрії, об'їжджаючи скупчення робітництва, яке сюди попало, втікаючи з західньо-українських земель перед большевиками. З весною 1941 р. починається праця зі зорганізуванням південного куреня ДУН „Ролянд". Покійний належить до тих „молодих адьютантів", яким приходилося допомагати організувати все — від людей, уніформів, відзнак по всякі посвідки й „шайни" від німецької військово-партійної бюрократії. З тим куренем Покійний і виїхав в липні 1941 р. почерез Угорщину, Яси в Тираспільщину. З тим куренем і вернувся роззброєний у Фокшанах у вересні того ж року за протести проти німецької окупаційної політики на Україні — назад у Австрію, де Його ґештапо арештувало, а згодом конфінувало в Відні.

Знову студії і знову військова служба: перед поновним арештом ґештапа — втеча до Дивізії. Вишкільний табір Нойгаммер, служба старшини для доручень у 29 п. п., виїзд під Броди, поранення й щасливий прорив із брідського оточення. Військовий шпиталь і поворот до новоформованої „другої" Дивізії. Словаччина, марш крізь Австрію в лютому 1945 р., Словенія і примарш на протисовєтський фронт у квітні під Фельбах і Бад-Ґляйхенберґ. Після капітуляції попадає при відвороті 1 УД із групою ок. 500 бійців під Радштатом в американський полон з його голодовими етапами: долина р. Ваґрайну, Вайльгайм, Ріґзе, Бад Айблінґ, Авербах, Реґенсбурґ, Дармштадт, Людвіґсбурґ, щоб звідти вийти на волю аж 11.І 1947 р. В полоні, хоч і мав змогу втекти, як неодин з-поміж колеґ, залишався, щоб назовні опікуватися масою вояцтва перед новими переможцями. Періодичні меморіяли, нав'язування контактів із УМХС, організування передач зі світу — це було головно Його діло. Прийшлося пережити й жахи можливої видачі большевикам і обурення своєї ж власної знетерпеливленої полоном братії. Вийшовши на волю, зразу ж береться за закінчення студій, осягаючи 30.Х 1947 звання доктора політичних наук. І знову вир громадської праці: в УМХС, в редакції „АБН-Кореспонденц", ЗУАДК. Належить спершу до співзасновників старшинської корпорації КУК „Листопад" у Реґенсбурзі, згодом працює в підготовній комісії для заснування Братства к. вояків 1 УД УНА. Переїхавши на працю

перекладача при переселенчих комісіях ІРО в Зальцбурзі, вперше помітно прийшлося Йому відчути на здоров'ї наслідки дотеперішніх поневірянь: напередодні засновного з'їзду Братства в квітні 1950 р. заслаб на сухоти легенів; на сам з'їзд успів лиш передати підготовлену доповідь. Пневмоторакс, туберкулічна санаторія і знову поворот до своєї стихії — до громадської праці: у Братстві, в комісії правної допомоги для дивізійників при еміґруванні, в еміґраційному відділі ЗУАДК, в головній Управі Братства, в його публікаціях. Перехід „Вістей Братства" в листопаді 1950 р. на друковану форму це Його заслуга. Несповна 50 статтей, півтора десятка рецензій у „Вістях" у 1950-58 рр., крім редакторської праці — часто включно з коректою й ломкою, — таке ж співредаґування інших публікацій Братства в Мюнхені в 1950-56 рр. аж до виїзду в листопаді 1956 р. до США. Як хворий на легені зміг виїхати туди аж на окремий дозвіл Конґресу — і то спершу на лікарську обсервацію до коштовної санаторії в Гейвен.

Від 1952 р. заробляв журналістичним пером, співробітничаючи в мюнхенській „Сучасній Україні" та „Українській літературній газеті", згодом ще в „Америці", „Свободі" та „Прологу"; належав до промоторів і співредакторів першого випуску Ню-йоркських „Вістей Комбатанта". Як репортер і журналіст залишив доброї півтисячі живо й дотепно наскреслених дописів, звідомлень, коментарів, нарисів, рецензій на актуальну чужу політично-історичну літературу тощо. До кожної проблеми старався подавати оригінальний власний з чіткого українського політичного становища писаний коментар, формуючи тим українську публічну опінію. Твердий життєвий досвід навчив Його бути політичним реалістом: ілюзій, бронзування, лякування немилої правди не терпів. Вивчав, як рідко хто, проблеми нашої підсовєтської дійсности неменш як і еміґраційного життя. Безпосередньої зустрічі з „людьми звідти" шукав на кожному кроці: німецьких поворотців із совєтського полону розпитував у Фрідлянді 1955 р. про воркутську Україну, своїх підсовєтських земляків-туристів їздив обсервувати на світовій виставці в Брюсселі 1958 р. та на фестивалі в Відні 1959 р. Як журналіст брав участь і доповідями й дискусією в клюбах „Крапка над і" в Мюнхені (1953-56) та „Круглого стола" в Ню Йорку. Ще більше уваги присвячував репрезентуванню українського становища на міжнаціональному форумі: на конференціях ІМКА, на дискусіях штутґартського Европейського клюбу, в Союзі вільної преси, на з'їздах німецьких землятцтв, спеціялізуючися особливо на польському й німецькому секторах. Вивчаючи російський еміґраційний сектор, не побоявся навіть приглядатися ексклюзивним пресовим конференціям „Посеву" й НТС-у. В ЗДА брав участь у низці конференцій, присвячених східньо-европейським справам; із 1957 р. діяв ще й як журналіст-обсерватор на терені ОН в Ню Йорку, псуючи й тут кров своїм київським „конкурентам", за що кількакратно удостоювався лайливих згадок у підсовєтській пресі. У Ню Йорку працював теж при редаґуванні англомовного „Дайджесту (вийнятків) із совєтсько-української преси" та інших видань. Сам „Дайджест" засновано при Його співдії з метою усунути тенденційно-перекручені ворожі нам переклади звідти, роблені несумлінними лекторами, в яких напр. вираз „суверенний" постійно перекладався лиш як „автономний" . . . А подібно підбирано й проблеми УССР. — З рамени свого політичного середовища, як член ЗП УГВР, брав участь у всіх його зовнішніх акціях, організуючи цілу низку пресових конференцій для чужинців про українські справи, викриваючи зокрема колоніяльне становище УССР — чи то у зв'язку з переяславськими святкуваннями (Бони 1954) чи то в зв'язку з листами укра-

інців-політв'язнів з Мордовії (1956 р.). Такі акції вів у Женеві 1955 р., в Брюсселі 1958 р., в Відні 1959 р., в Ню Йорку ж у зв'язку з виступами Діффенбейкера й Підгорного в ОН. Ініціював різні інтервенції в справі політичної і матеріяльної допомоги українцям у Польщі (1957 р.), у справі правильної нашої національної назви в виданнях Ватикану (1959 р.). Не про всі ділянки цієї Його діяльности можливо сьогодні тут писати. Більшість з-поміж згаданих акцій бувала попереджувана низкою „тихих" заходів перед впливовими чинниками окремих країн. Як може рідко котрий наш політик, Покійний мав змогу при тій нагоді познайомитися безпосередньо зі столицями чи не всіх країн поцейбічної Европи — від Скандинавії по Рим і Мадрид. І знаходив ще час на доповнюючі університетські мовні та інші курси.

Більшість комбатантів знала Його може лиш як невтомного промовця при всяких свяченнях пам'ятників поляглим, прапорів чи на братських з'їздах і зустрічах. Читачі кожного з періодиків знали Його лише з дотепних коментарів, бистрих помічень нашого життя в Німеччині чи в ЗДА, знали як гострого рецензента сусідських публікацій про Східню Европу. Аж як звести все те разом, зачудується кожен: звідки в Нього бралося стільки часу й енерґії? На долю не нарікав ні сам ні не терпів такого слухати від других. „Труднощі на те, щоб їх перемагати" — повторював засаду, засвоєну ще десь там на військовому вишколі. Своїй нації бажав належного серед сусідів місця, що його треба аж здобути. На ніщо не дивився з більшим презирством, як на ізольоване від громади доматорство великого, на жаль, числа вчорашніх гура-патріотів. Високі вимоги ставив до інших, бо ставив такі й до себе самого. В хвилини осамітненої втоми падали в Нього гострі слова за втечу у привату, помітну серед ровесників і молодшої ґенерації. Свій завчений десь там в оунівському гуртку обов'язок служити власній нації аж до краю — старався виконати, тягнучи ярмо не лиш за себе, але й за тих відсутніх п'ятьох інших помічників, що здезертирували бавити вдома дітей і жінку. І затягнувся на смерть у тому ярмі, впав на борозді — як докір совісти для всіх інших.

Залишив вдовою свою дружину Олену з Тисовських, яка зі своєї сторони з повною посвятою й вирозумінням теж робила все можливе, щоб Любкові уможливити Його працю; залишив сиротою 9-річну дочку Анну. Найближчу родину Покійного знищили большевики вже раніш; 1945 р. на донос місцевих „нацменів" МВД арештувало в Дрогобичі Його матір і сестру й засудили на 10 років концтабірного ув'язнення; звільнили їх звідти аж важкохворих після відбуття присуду. Мати померла в рік після повороту до Дрогобича, а сестра Віра-Надія-Любов незабаром в листопаді 1959 р. на 36-му році життя.

Нехай чужа земля буде Йому легкою, раз не довелося спочити на рідній, для добра якої віддавав усі свої сили. Вічна Йому пам'ять!

**
*

Про смерть д-ра Л. Ортинського принесла такі подробиці „Свобода" ч. 183 з 25 липня ц. р.:

„Гантер, Н. Й. — Минулої суботи, 22 липня по полудні, тут помер на удар серця один з найвидатніших діячів-журналістів молодшої ґенерації, довголітній співробітник „Свободи", сл. п. д-р Любомир Ортинський, проживши всього 42 роки. Причиною смерти була серцева атака . . .

. . . Д-р Любомир Ортинський, що з кінцем попереднього тижня взяв участь в конференції Колґейтського університету в закордонних справах і про цю конференцію звітував у трьох числах „Свободи" впродовж минулого тижня, приїхав з дружиною Оленою на короткий відпочинок до Гантеру в суботу 22 липня вполудне. Їхня донечка, 10-літня Анна-Марія, перебуває на літньому таборі.

Приїхавши до Гантеру, тепер уже покійний д-р Ортинський, ще зупинявся та розмовляв з багатьма знайомими, між ними з ред. Іваном Кедрином, що перебуває там на вакаціях. В розмові жалувався на втому, але радів життям, вакаціями та перспективою відпочинку. Примістившись в одному з місцевих українських пансіонів, д-р Ортинський пішов дві години пізніше до недалекої гірської річки, щоб скупатись та ловити рибу. Під час купелі жалувався іншим, що йому робиться слабо і хотів відійти до пансіону, щоб відпочити, але вже не мав сили цього зробити, а в годину пізніше вже не жив. Викликані телефоном два українські лікарі впродовж кількох хвилин були біля недужого, але рятунку вже не було. При його смерті була, наче громом поражена, його дружина.

Тіло Покійного перевезено до похоронного заведення в Гантері, а відтіль до Ню Йорку. В похоронному заведенні Петра Яреми відбулась в середу 26 липня панахида, на якій співав чоловічий хор „Думка". Під час Панахиди, як і під час Богослужби почесну стійку біля домовини мали його колишні товариші зброї з Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Єдину промову на Панахиді виголосив Микола Лебедь, генеральний секретар Представництва УГВР і голова „Прологу", прощаючи Покійного, як секретаря „Прологу" і видатного члена українського визвольного руху. Похорон відбувся в четвер 27 липня з церкви св. Юра при 7-ій вул. в Ню Йорку, де співану Службу Божу відправив о. В. Сютик, ЧСВВ в сослуженні оо. Михайла Кулинича і Володимира Андрушкова, а зворушливу проповідь виголосив кол. капелян Дивізії о. Ізидор Нагаєвський з Кемдену, Н. Дж. З церкви довга колона авт похоронного походу переїхала на католицький цвинтар „Ворота до неба" в піднюйоркській місцевості Йонкерс. Останній молебен над домовиною відправили оо. Сютик і Нагаєвський, після чого, як одинокий промовець забрав слово над відкритою могилою голова Крайової Управи Братства 1 УД УНА інж. Іван Скіра:

Ой, Морозе, Морозенку,
Ти преславний козаче,
За тобою, Морозенку,
Вся Вкраїна плаче!

Дорогий Товаришу зброї!

Дозволь мені попрощати Тебе від Твоїх товаришів-дивізійників, з якими доля зв'язала Тебе ще в 1943 р. і з якими Ти від того часу без перерви проходив долю і недолю.

Ми пригадуємо собі Тебе молодим старшиною, адьютантом 29 полку. Твоя постава і Твій погляд на справи вже тоді вирізняли Тебе між вояцтвом Дивізії, історія якої і положення між двома ворогами нашої Батьківщини були дуже складні. Із Дивізією Ти пішов під Броди, щоби заступити шлях ворогові на Захід. І якраз в оці кінцеві липневі дні, коли ми з Тобою прощаємось, припадали бої під Бродами. Багато Твоїх

товаришів лягло тоді на полі бою, Тобі доля пощастила вирватись з окруження, бо перед Тобою стояла дальша праця для свого народу.

Із закінченням війни Ти рішаєшся йти разом з Твоїми вояками в полон, бо знаєш, що і тут вони потребуватимуть Тебе неменше, як на полі бою. І дійсно, над частинами Дивізії нависло мариво видачі ворогові. Треба було доказувати, інтервеньювати, організувати оборону. Ти очолив тоді нашу групу і виявив багато здібностей та хисту, нав'язуючи зв'язки з іншими чужинецькими частинами, німецькими старшинами та навіть з альянтськими. Ти не раз умів зрозуміти ситуацію і „через зачинені двері". Сірі будні двох років полону дали змогу Твоїм товаришам пізнати Тебе і як людину, яка у голодні дні ділилась останнім куском хліба з товаришем, і як відповідального за долю своїх вояків старшину. Тут здобув Ти собі товаришів, які остались Тобі вірними до останніх днів Твого життя.

Вихід на волю ставить нові проблеми перед Тобою: влаштувати життя, продовжувати студії та дальше вести оборону Дивізії, цим разом на два фронти, на внутрішньому — проти дискримінації, а на зовнішньому — за право для кол. членів Дивізії на виїзд за океан.

В той час Ти стаєш співосновником нашого Братства і головним редактором його органу „Вісті", шукаючи так в праці Товариства, як і на сторінках журналу, щораз то нових шляхів, що їх диктувало життя і вимоги поступу.

Тобі вдалося, разом з іншими особами, досягти права на виїзд за океан для кол. членів Дивізії, але ти сам з нього не міг скористати: війна, полон і безперервне нервове життя, викликають в Тебе недугу, і щойно п'ять років тому, Тобі щастить переїхати до цієї країни, щоб бути разом зі своєю родиною — дружиною і донечкою.

І на цьому континенті Ти відразу входиш у вир його життя, особливо журналістично-політичного. У Братстві Ти за-

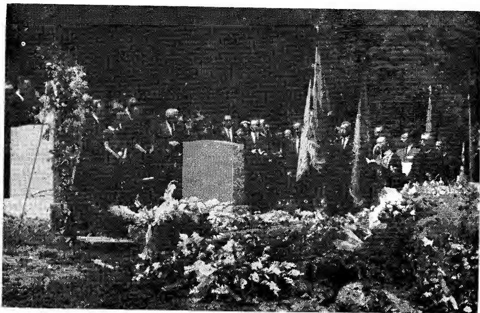

Над свіжою могилою д-ра Любомира Ортинського — ліворуч вдова Олена з донькою Анною.

починаєш новий етап, стаючи співредактором спільного комбатантського журналу „Вісті Комбатанта", що його перше число вийшло при найближчій Твоїй співпраці. Перед членство кидаєш клич: „Нам пора взяти відповідальність за цілість українського комбатантського життя!"

І якраз на порозі нових плянів і задумів, вривається Твоє життя...

В Твоїй особі відходить нині від нас надійний український політик і журналіст. Братство втратило свого довголітнього репрезентанта і голову та свого духового провідника. Одинокою розвагою для Дружини і Донечки хай буде те, що в тому горі Вони не самі, а всі Твої товариші зброї і ціла українська громада.

Твоїм бажанням було скласти свої кості на вільній українській землі. Та рука Божа покерувала інакше. Нехай же земля, що за хвилину прикриє Твою труну, буде Тобі легкою, і нехай пам'ять про Тебе буде вічною серед українського народу...

Після похорону, в одному з ресторанів в Йонкерсі відбулись Поминки, що ними проводив д-р Мирослав Прокоп. Він згадав на вступі, що бажанням Вдови по Покійному було, щоб промов було якнайменше, і цим пояснив факт, що тільки по одній промові було на Панахиді та цвинтарі та що й тепер буде тільки п'ять коротких згадок. Промовляли коротко, підкреслюючи заслуги Покійного і насвітлюючи окремі періоди і моменти його життя й активности — ред. Василь Мудрий від УКК, ред. Іван Кедрин від ОбВУА і Союзу Українських Журналістів Америки, д-р Богдан Левицький від Братства „Броди-Лев", ред Б. Кравців від „Свободи", Валентин Новицький від друзів з центральних українських земель, ред. М. Галів від ОУН(з) та проф. Лев Шанковський від співробітників „Прологу". Товариші зброї Покійного деклярували через д-ра Б. Левицького створення Студійного Фонду для доньки Покійного Анни, зголошуючи зараз же суму 300 долярів на цей Фонд від Братства „Броди-Лев" і 300 дол. через Б. Вігуса від Залізного Фонду Станиці Братства в Торонто, Канада.

У „Свободі" з 26 липня ц. р. появилась передова стаття, присвячена пок. д-рові Л. Ортинському п. з. „Він добре виконував свої обов'язки", а в числі з 27 липня ц. р. стаття Івана Кедрина „Д-р Любомир Ортинський" з характеристикою його, як політика і громадянина. Стаття І. Кедрина була цілістю передрукована в „Нашому Кличі", Буенос Айрес, Арґентина, ч. 28 з 10 серпня ц. р. У „Свободі" жалобні клепсидри проголосили: Дружина Покійного Олена й донька Анна; Головна Управа і Крайові Управи Братства кол. вояків 1 УД УНА з ЗДА, Канади, Німеччини, Арґентини й Австралії та „Броди-Лев"; Головна Управа ОбВУА; Президія Закордонного Представництва УГВР, Ген. Секретаріят зак. справ УГВР; Управа Спілки Українських Журналістів в Америці; Дослідне і Видавниче Об'єднання „Пролог"; Гол. Управа Об'єднання прихильників Визвольної боротьби України.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА В КАЛҐАРАХ, КАНАДА

Члени Станиці болюче вражені смертю

СЛ. П. ЛЮБОМИРА ОРТИНСЬКОГО

засилають найщиріші співчуття для дружини Олени, доньки Анни Марії, родині і друзям Покійного.

Вічна Йому пам'ять

ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА МОГИЛУ

ПОК. Д-ра ЛЮБОМИРА

ОРТИНСЬКОГО

$15.00 на фонд журналу „Вісті Комбатантів" (поза передплатою) — склали

Марія і Евген Загачевські з Рочестеру, Н. Й.

Йосип Гірняк

Упав у лісі дуб...

Присвята, відгитана на бенкеті під гас Делеґатського З'їзду Братства кол. вояків УД УНА, 2 вересня 1961 р., в Ґлен Спей, Н. Й.

Ану-но, порахуйте ше раз, кілько вас тай чи сте си чєсом у рахунку не обмилили!

Ану-но, придивіт си ше раз пильне єден до другого, чи сте кого не пропустили!..

Або не рахуйте і не роздивлєйти си межди собов, бо з того рахунку і так нич не буде, бо не знати єк кого зарахувати. Є голова, жи вартує з дві, є така, жи за десіт, а є навіт така, жи за сто голов варта.

Бо, аді, громада — то так саміську єк тот, рахувати, ліс. Усяка там деревина росте, але одна другій не рівна:

Є смерека, шо пне си угору тай угору, у небо фурт дивит си і дивит, а шо там приземли си діє, то їй барбардзо.

Є буки тугі і желаві, шо галузєм єк руками си посплітали, чисто єк тоті леґіні, ци то у данци, ци в небеспеці, аби зеленим муром ліс перед шибеним вітром хоронити.

Є осика, шо тремтит і боєт си навіт єк вітер утихає, бо їй фурт увиджуют си над лісом грози неувидимі.

Є буйні ясені, шо шумлєт і шумлєт, як би собі єкус комбатанцку історію переповідували у безконечніст.

І явір є, шо скрипит, єк би єкимс великанцким пюром писав; шо де було, шо де є, і шо де має си стати непредвиджено.

І лоза, шо гне си і хилит си у коній бік, бо вона вітрови наймила си і вітрови вірне служит.

Тай калина, червона тай пишна, єк тота співанка, єк маленький вершик у великій зеленій книшці.

І є береза у білій сорочічці, єк тота сирота, шо загубила си у лісі, єк у світі широкім; питала дороги і не допитала си.

Ше й тернина, шо усюди искрізь колючом розтелила си і має кров на собі сціпинілу, і тих шо у лісі схоронили си і тих шо у ліс ідут из сокєрами або фузіями.

А наостатку — то є ше дуби! наостатку тому, бо вони — у лісі найперші.

Бо шо такий ліс вартує, єк нема дубів?..

У посеред розмаїтої деревини вони єк цесі ґенерали; найперші, наймудріші і найтверднші.

І так тото росте, розростає си і шумит шумами розмаїтими ліс, чисто так, єк громада, єк ото ви, шо зійшли си осьдечки на раду і пораду.

І паде і упадає ліс, все рідший і рідший, бо сокири по нім крешут і громи бют, шо єх несут на собі хмари — из усєх кінців світа.

Достоментно так, єк бют по громаді, єк тото бют по вас, панове камрати, шо зійшли си осьдечки на раду і пораду.

Єк у лісі упаде смерека, то жєль великий, єк бук, то другий на тім місци виростає, єк упаде явір, то настає у лісі мовчанка велика, — але єк упаде дуб — то гомін, такий гомін по лісі розне си, єк би пів ліса упало. Така пустка на тім місци си зробит, єк би пів ліса зрізав за єдним махом. Такий жєль, шо пів ліса від нього гине на очах.

Така мовчанка мовчазлива, єк ото у вас, панове камрати, шо зійшли си на раду і пораду.

Ану-но порахуйте ше раз і ше раз і десіт раз, а рахунок ме йден бути. Такий — шо упав у лісі дуб.

ПРИХИЛЬНИЙ ГОЛОС ПРО НАШ ЖУРНАЛ

У „Новому Шляху" з Вінніпеґу, Канада, з 12 серпня ц. р., появилась п. з. „Крок вперед — Квартальник Вісті Комбатанта" — ширша рецензійна замітка, де переповіджено коротко історію появи „Вістей Комбатанта" з інформаційними даними про їх редакцію й адміністрацію та з вичисленням найважніших статтей. Подано при цьому прихильні зави про зміст журналу й закінчено замітку висновком: „В цілості журнал робить солідне і поважне враження і напевно здобуде собі багато читачів, що цікавляться військовими проблемами, а зокрема історією наших визвольних змагань. При цій нагоді дозволяємо собі висловити свій щирий жаль і співчуття В-ву „Вісті Комбатанта" з приводу несподіваної смерти першого співредактора журналу і голови Братства Дивізійників, бл. п. Любомира Ортинського, саме на порозі видання об'єднаного органу українських військовиків. Маємо надію, що цей непередбачений сумний факт не стане на перешкоді дальшій корисній праці видавництва. Життя коротке — ідея невмируща". Підписана та рецензія „В. Л." (Василь-Софронів Левицький?).

Чим могутнішими є сили, які викликують війну, чим більшою є енергія, яку ми зужили до підготови, тим коротший є період вичікуючої безчинности. Чим слабшими є ворожі настрої обох сторін, тим довшими мусять бути приготування. Зріст напруги воєнних чинників збільшує силу волі, а вона як відомо є важливим фактором наших збройних сил.

(**К. фон Клявзевіц** — „Про війну")

Капіталістичні держави такі глупі і декадентні, що будуть з захопленням працювати над власним упадком. Вони будуть робити усі зусилля, щоб стати нашими союзниками!

Д. Мануїльський, 1931.

Думати, що большевизм є твором російським, є ознакою поверховної думки „білого" світу. В дійсності большевизм постав в західній Европі.

О. Шпенґлєр — „Роки рішення".

ВІЙСЬКО КОЛИСЬ І СЬОГОДНІ

Юрій Тис-Крохмалюк

Европа і Москва в мілітарній історії

Недавно тому появилася книжка В. Келлера п. н. „Схід менше Захід рівняється нуля" (Werner Keller — „Ost Minus West = Null", München 1960). Автор обговорює цікаве питання співпраці Європи з московською імперією, байдуже, співпраці добровільної чи примусової, впродовж цілої московської історії. Келлер заторкує усі ділянки державного і суспільного життя і без сумніву опрацював свою книгу з великим вкладом праці. Автор доводить сотнями фактів і цитат, що без уваги на цілі і методи співпраці европейських держав з російською імперією, Москва завжди на першому місці ставила користі мілітарної ваги. Починаючи від наших княжих часів, які автор зараховує до історії Росії, впродовж довгих віків існування Московії аж по сьогодні, московський нарід ніколи не дав із себе людей високого знання, великих учених і винахідників, а навпаки, все, що міг, черпав „правим і лівим" із надбання Заходу.

В цій цілі московські можновладці запрошували до себе европейських знавців з усіх ділянок життя, манили їх привілеями, використовували полонених, викрадали пляни технічних новин і уліпшень, купували зразки нових машин і устаткувань, щоб їх опісля виробляти у себе, підглядали і шпигували. В останніх розділах автор говорить про успіхи СССР на полі атомових дослідів та астронавтики, а всі вони спираються на здобутих матеріялах, на праці вчених, насильно схоплених у війні, та наводить окремі випадки шпигунської роботи Москви. У висліді автор доходить до висновку, що Схід менше Захід є нуля, та що дальша доля Заходу залежить від нього самого. У господарській ділянці наводить факти, за якими відомі потужні споруди совєтської індустрії, між ними і Дніпрельстан, були побудовані західніми індустріяльними фірмами за спеціяльними концесіями і договорами.

Ці факти відповідають дійсності, але вони теж доказують, що передбачливі державні мужі впродовж віків ніколи не цуралися брати від чужинців те, що можна взяти і те що їм дають, якщо така

поміч наблизить до їхньої державницької чи імперіяльної цілі. Неґативну оцінку можна ставити тільки тим, що ради гроша, зисків і почестей готові продати чужинцеві найцінніші вартості своєї батьківщини. З матеріяльної пожадливости чи з глупоти або святої наївности — не важно.

Критичний читач у першій реакції зробить сумні висновки: а саме такі, що Москва знає чого хоче і як їй дійти до своєї мети. Зате Захід не звертає уваги на небезпеки, в які сам пхається, не слухає перестороги своїх найкращих мужів і ставить зиск та особисті користі вище усього. Впродовж століть бачимо, що на Заході не розуміли ґльобальної загрози від Москви і самі докладали рук і умів для зросту московської імперії. Виходить з того, що, хто думає в політиці категоріями купця і реченцями від балянсу до балянсу, — сам собі готовить повільний кінець.

Слід відмітити, що в уяві Келлера нема на терені інших народів поза московським і немає іншої історії поза російською. Ця ментальність сягає так далеко, що постає враження, наче б автор зумисне оминає усе, що зв'язане з іншими народами, зосібна з українською історією. Вона у книжці не існує. Київська Русь — це московська історія. При згадці про бій під Полтавою, нема згадки про Україну і гетьмана Мазепу. Розумовський , це „ґебіртіґер руссе". В перших роках революції автор згадує про дрібні повстання проти большевиків, але ні слова про УНР, що існувала роками як політична дійсність. Вичисляючи різні народи, які караються в таборах Колими, автор не згадує українців і тільки цитуючи іншого автора, не відважився скреслити, що більшість ув'язнених — це були українці.

Нема глузду хвилюватися такою ментальністю, яка приносить Европі і не тільки Европі більше шкоди, як всі ці одверті помагачі будови російської імперії. Не він один переочує Україну й інші поневолені народи. Не він один своїм наставленням підпомагає тих, що придумували брутальні методи для „майбутньої" України і далі їх придумують.

Нас цікавить тут те, що автор пише про військову сторінку проблеми.

Отож автор починає появою слов'ян, які ніби-то не знали усталеного порядку бою, а воювали підступно, нападаючи з засідки партизанськими методами. В засаді нема тут нічого злого, у війні важні є тільки успішні засоби бою, але справа в цьому, що автор помиляється. Уже в раніших століттях населення України не тільки знало реґулярну тактику і брало участь у численних війнах з візантійською імперією, але теж воювало в союзі з візантійською і римською державами проти спільних противників. Що більше, військові з'єднання наших предків з VI і VII століття, отже ще далеко

перед княжою державою, спричинили зміну тактики римської піхоти, яка у своїх важких і мало рухливих бойових шиках не могла ставити успішного спротиву новим методам рухливої кінноти. Про ці справи пишу ширше в історії української військовости, над якою працюю від років.

Поминаючи княжі часи, слід звернути увагу на докази автора, що всі московські володарі затримували у себе полонених військових, яких на ціле життя зобов'язували навчати вищих метод бою московське військо. Іван Лютий йде далі. Він спроваджує знавців військового діла з Европи, зосібна англійців, від яких розвідував про артилерію, про залізну промисловість для воєнних цілей та про легкі, шиті шкірою, гарматки. Згодом у Москві почалися маневри і прилюдні покази артилерії, важких мортирів та іншого приладдя, як сьогодні першотравневі покази потужних ракет.

Дехто з тогочасних володарів, як, напр., польський король Жигмонд II Авґуст (1548-72), звертав увагу на московську небезпеку і прохав здержати західню допомогу у будові імперії, але без висліду. Теж пруський орден був проти такої поведінки королів і князів европейських країн, бувало припиняв доставу матеріялу Москві, але цей спротив не мав великого значення.

Борис Ґодунов продовжував цю систему експлуатації Заходу. За його панування европейські полковники вишколили московську кінноту за модерними зразками. Появляються перші наймані чужоземні війська. Дальша реорганізація проходить коло 1630 року, а в часах Хмельницького московські полки мають чужинних командирів — шкотів, німців і англійців. Теж появилася перша морська фльота.

Петро I продовжує цю діяльність своїх попередників з ще більшим розмахом і успіхом. Має уже свої елітарні ґвардійські полки, наче теперішні війська НКВД, розбудовує сильну фльоту й артилерію; будує майстерні зброї. У проводі стоять визначні вчені Европи та воєнні фахівці англійці, німці, шведи, голляндці. 1694 року переводить небачені досі у світі маневри з 30.000 солдатами. Маневри є гострі, війська вишколені за европейськими зразками, здобувають фортецю, що її обороняють старі формації московських стрільців. У висліді, як у війні, є вбиті і ранені.

Маневри мали на меті підготовити наступ на Азов. 1695 року починається війна і облога твердині, але без успіху. Петро не міг заблькувати Азова від моря, не доставало ще старшин із знанням облогової тактики.

Петро будує при помочі голляндських фахівців воєнну фльоту над Доном, добирає шведських і німецьких генералів і знову наступає на Азов. Тепер твердиняпорт падає. Це фраґмент української історії!

Починаються подорожі царя в

Европу. Їздить у перебранні, шпигуючи деталі збросвого промислу, іншим разом відкрито відвідує фабрики зброї і мілітарні з'єднання. Його палиця є покарбована мірами, він збирає найменші подробиці, закуповує від шпигунів пляни, вишукує людей, яким обіцює великі зиски, купує усе, що може придатися для воєнної розбудови імперії. Філософ Ляйбніц розписується до царя про пляни розбудови великої Росії, інші будують фабрики зброї і відливні металів. Усі ці осяги Петра йдуть під гаслом боротьби проти „ворогів" християнства і за визволення християн з неволі. На таку байку ловляться найвизначніші інтелектуальні уми Европи, як і тепер різні „шенґайсти" збирають підписи проти війни.

Кличі, які поширює Петро, викликають в Европі надії на визволення християн з-під турецької неволі. Петро справді будує могутню фльоту голляндськими інженерами над Доном і 1699 року нападає на Керч та обстрілює Царгород з гармат 86 воєнних кораблів. Туреччина підписує мир.

Тепер Петро, маючи запевнений південь, звертається на північ. У Швеції замовляє 600 гармат і ще дістає 300 у подарунку „для дорогого приятеля і сусіда", як пише Карло XI (паралеля до Сталіна, „дорогого Джова"). Зброєння при помочі чужинних фахівців йде далі, а рівночасно цар пише до молодого Карла XII про вічний мир, що його додержить твердо і незламно. Але таки ще 1700 року знаходить причину до війни зі Швецією: ніби-то шведи прийняли московських послів перед трьома роками так неприхильно, що він сам обурений докраю. Коли московські війська рушили до облоги фортеці Нарва, Карло XII розбив їх на голову. Дев'ять років пізніше прийшла Полтава, підготована багатьма військовими европейськими генералами і полковниками. Бо після невдачі 1700 року з Нарвою Петро злякався. Знову прийшли укази і зазиви до европейських спеців, щоб рятувати імперію. Цар обіцював безпеку, опіку і привілеї. Ленін у час катастрофи, створивши НЕП, так само обіцював „концесії" і такі самі „привілеї".

Два роки пізніше, 1702 року цар будує фортецю і порт Петроград; німці, англійці, голляндці і ін. будують місто, портові і оборонні споруди. Що при цьому, як і при інших імпрезах царя десятками тисяч гинуть насильно післані на роботи козаки, нікого не зворушує. Найвизначніші архітекти між ними — славетний Доменіко Трецціні — будували палати, а робітників доставляв цар з концлагерів. З приводу нової столиці Вольтер пише, що Петро побільшив Европу вдвоє, аналогічно, як інші інтелектуали подивляли СССР після знищення української держави двадцятих років.

1725 року Петро вмирає і залишає Росію найсильнішою мілітарною потугою Европи: 48 лінійних кораблів, 787 ґалер, 28.000 моря-

ків, 25 воєнних портів, 14 чужинних адміралів і 16 московських, 210.000 суходільних військ без козаків, та 16.000 гармат. Усе те було вкрите тайною. Хто прибув у Росію — нелегко міг вернутися у свою батьківщину. Ні вчених ні подорожніх царська адміністрація не допускала вглиб краю. Ледяне море, сибірські простори, навіть шлях на Пекінґ був для чужинців закритий. Страх перед наслідками говірливости переслідував гостей царя навіть після повороту. Математик Ойлєр вернувся з Росії і нерадо відповідав на запити знайомих. Врешті одного разу відповів на прийнятті у дворі Фридриха:

— Я вернувся з країни, у якій кожну особу, що говорить свобідно і щиро — вішають!

Залізна завіса не є видумкою комуністичного режиму СССР!

Минають роки. Чужинні імена архітектів, інженерів, адміралів не переводяться в історії московської імперії. Щораз сильніша підготова йде для повного захоплення Чорного моря. За панування Катерини II воєнна фльота Росії появляється на Середземному морі і розбиває турецькі з'єднання. Слава Росії лунає на цілий світ, але ніхто не знав тоді, що усю фльоту з Петербурґу і Кронштадту перевели на Середземне море куплені англійські адмірали: Elphinstone, Greigh і Dugdale. Славу збирав москаль Орлов. Вольтер писав до цариці: „Мадам, я є на вершку радости. Я захоплений. Дякую Вам!" Вольтер знає, за чим шукає Москва. Посилає цариці пляни нового воєнного воза і пише: „Я сам не вбивник, але два надзвичайні німецькі вожді запевнили мене, що цей винахід дуже цінний: ні батальйон ні ескадрон не встояться перед атакою цього воза!"

За часів Наполеона Европа знову узброює Росію. І в той час міністер Маґніцкій каже: — Росія може тільки тішитися, що була під татарською неволею. Татари врятували Росію перед Европою. Знову паралеля до Петра І: „Европу потребуємо на кілька десятків років. Опісля можемо відвернутися від неї!". Визначні імена служать Росії: козаків вишколює Tettenborn, на чолі інших з'єднань стоять Лянґерон, Беннінґзен, шкот de Telly, німці Баєн, Віттґенштайн, Дібіч і ген фон Фуль. 1812 року ген. Фуль предклав цареві свій плян війни з Францією: відступати вглиб Росії і через те зискати на часі, скріпити зосередження власних сил, мучити ворога під'їздами і атаками, але не ставити вирішного бою. Чіпати з боків і ззаду. Перетинати довгі і тонкі шляхи достав ворога, виминати бої, втягати ворога вглиб країни. Коли Наполеон рахуватиме на бій і московський наступ, в певному часі осягне вершок і тоді мусить прийти „природний рух назад", себто „відвернення сил". Толстой у своєму творі „Війна і мир" описує воєнні події тих часів, але докладно замовчує ім'я ген. Фуля та відому подяку царя Олександра І у листі до Фуля з дня 13 грудня 1813:

Полк. Іван Цапко

Останній бій Армії УНР

Подаючи опис останніх бойових дій українського війська в листопаді 1920 року проти московсько-большевицьких армій, слід згадати про причини, які до цього спричинились. Головною з них був сепаратний мир, що його склала тодішня союзниця України, Польща, з нашим спільним ворогом, большевицькою Росією.

— Коли я нині маю деяке знання мистецтва війни, то це завдячую вам . . . Але що більше, — ви придумали стратегічний плян, яким Провидіння врятувало Росію . . .

1848 року, коли в Европі залунали гасла свободи, у Росії придумують панслявізм, тобто визволення слов'ян, і тоді вперше появляється вислів про „гнилу Европу". Щоб не залишатися позаду, Росія стягає знову фахівців, розбудовує зброєневі заклади і, знаючи, що з анальфабетами і кріпаками не створити бойового війська, спроваджує колоністів з Европи.

Те саме повторюється в добі комунізму. Чи у змаганнях вільного світу переможе червона Росія, це залежить — як каже Келлер — від Европи, чи пак Заходу. Захід має свою долю у своїх руках.

Після розгрому большевицьких армій, збройними силами Польщі та УНР (згадаймо сл. п. ген. М. Безручка, що командував одним із спільних відтинків фронту, коли заломилася Кінна армія Будьонного під Замостям) та після так званого „чуда" над Вислою, як казали поляки й до якого чуда спричинилося своїми бойовими акціями українське військо на південному крилі фронту, большевики запропонували польському урядові перемир'я, з метою укласти згодом мир. Розбиті мілітарно большевики боялися за своє запілля, де могли спалахнути протибольшевицькі заворушення, як також треба їм було знищити ще іншого ворога — Добровольчу армію генерала Врангеля (рештки денікінщини), що ще пробувала прориватися з Криму. Між іншим, треба пригадати ще факт, що військовими дорадниками при польській головній команді й уряді була численна група вищих старшин французького генерального штабу на чолі з генералом Вейґаном.

Таким чином тодішній уряд Польщі відмовився від дальших бойових операцій, які напевно довели б до цілковитого розгрому всіх большевицьких збройних сил, а тим самим і знищення совєтської

влади на просторах колишньої Росії. Тепер, з сорокалітньої перспективи на ті воєнні події, є нові дані про поразку червоних на Віслі, м. ін. з джерел самих переможених большевиків. В останньому томі совєтської „Истории гражданской войни" подано, що „Польща з армією в 900,000 вояків, найсильнішою на той час в Европі, з її перемогою, нічого з того не мала, а у вигрі все ж був Ленін" (ИГВ т. 5, стор. 134), що розпочав війну з поляками дійсно „блатними" гаслами, — „Дайош Варшаву!" (які то написи й ми, учасники тих подій, бачили на всіх залізничних стаціях) й закінчив безладною втечею большевицького війська. Але він все ж зумів намовити Пілсудського до миру, яким врятував комуністичну владу й надалі в Росії.

У тій війні грав якусь ролю й Сталін (тоді член реввоєнсовєта Південно-західнього фронту). Думаючи розбити Польщу зсередини, ще в липні 1920 р. він дав наказ Будьонному, що мав наступати на Львів: „Обережно поводьтеся з воєннополоненими українцями з Галичини, не тільки з селянами, але й з інтеліґентами: запевняйте в тім, що, коли уярмлені Польщею галицькі українці нас підтримають, ми підемо до Львова, щоб звільнити його й віддати галицьким українцям, щоб вигнати звідтам поляків й допомогти уярмленим українцям-галичанам збудувати свою незалежну державу, може навіть і не совєтську, але прихильну до РСФСР". 15 липня 1920 р. була „утворена" незалежна „Галицька Совєтська Республіка" з ревкомом-урядом: Баран, Конар, Литвинович, Немоловський і Затонський (ИГВ т. 5, стор. 150). Але ця перфідна „стратегія" Сталіна не мала наслідків, бо кінна армія Будьонного ніколи до Львова не дійшла.

Отже шукаючи рятунку, ціною відступлення Польщі Західньої України, що її зажадав польський уряд, большевики осягнули бажаний тоді їм мировий договір, який і був згодом ратифікований у Ризі. Так скінчився наш союз з польською державою, що не приніс жадної користи для УНР. Нам, українцям, залишилося далі вести боротьбу на невеликій, ще вільній українській території, проти переважаючих мас війська, яким розпоряджали большевики. Цей трагізм положення все ж ще не вбивав надії, а загартованість духа не давала вояцтву заломитися.

В тих воєнних і політичних обставинах, несприятливих для українського війська, надходили відомості про сильний рух ворожих сил, — очевидно з підготовою до загального наступу. З наказу Головної Команди війська УНР, дня 9 листопада, відбулася військова нарада в м. Ялтушкові під головуванням Головного Отамана, де були присутні командарм та всі командири дивізій. Згідно з тим, що було вирішено на цій військовій нараді, Армія УНР, о год. 7-ій ранку 11-го листопада мала пере-

ОЖИГІВЦІ
ЯХНІВЦІ
О. К. Д.
ЗБРУЧ
ЧЕРВОНА КІННОТА
КУРИЛІВКА
УКРАЇНСЬКА КІННОТА
ЯНУШІВЦІ
ПІДВОЛО-ЧИСЬКЕ
ФРИДРИХІВ
ВОЛОЧИСЬКЕ
СХЕМА ОСТАННЬОГО БОЮ АРМІЇ У.Н.Р.
СИТУАЦІЯ: 21 XI. 1920.
УКРАЇНСЬКА АРМІЯ
ЧЕРВОНА АРМІЯ

йти в наступ на всьому фронті. Але вже 10-го листопада (коли лише були виготовлені оперативні накази в дивізіях), ворог попереджує нас і сам переходить в наступ. Большевики, після замирення з поляками, весь час перекидали свої резерви з півночі на наш фронт, що було відомо нашому вищому командуванню. Ворог був добре поінформований про наші заміри, бо рівно на 24 години попередив наш наступ, примушуючи Армію УНР до оборони.

Українська армія, опинившись у час останніх переможних боїв восени 1920 р. в смузі до 12 км. завширшки, біля кордонів Польщі та Румунії, без запілля та потрібних засобів, зброї, муніції і т. д., провадила бої протягом майже двох місяців проти навали ворога, який, маючи розв'язані руки з Польщею, тим часом покінчив з Добровольчою армією ген. Вранґеля в Криму. На цих рештках ще вільної території України перебували державні інституції Української Народньої Республіки, всі обози армії та ін.

З наказу Головного Отамана, командарм ген. Михайло Омелянович-Павленко, в дні 20-го листопада відбув наради з командирами дивізій та вищими старшинами в Підволочиськах та в приявності членів Уряду в Фридрихівці, де було вирішено, з огляду на ситуацію, перейти кордон тодішньої Польщі, щоб потім у слушний час знов розпочати боротьбу. Генерали Гулий-Гуленко й Ю. Тютюнник висловилися за прорив большевицьких ліній й похід у запілля ворога.

Після догоди з польським командуванням, вже 20-го листопада було видано наказ Командуючого Дієвою Армією — зранку 21-го листопада всім обозам вирушити до р. Збруча й перейти обсаджений польським військом кордон. За обозами переходять кордон всі піші частини армії і вже за Збручем, згідно з приписами міжнародного права, складають вогнепальну зброю й маршують до призначених місць тимчасового розташування. Іншими словами, Армія УНР переходить на положення інтернованого війська. Польський кордон переходить все українське військо, головно в пунктах: Ожигівці та Підволочиська, частини ж Кулеметної дивізії відходять до Румунії.

Проти сконцентрованого большевицького війська, де крім кінних полків при піших дивізіях була ще й їхня армійська кіннота, як 8-ма кінна дивізія, кінна бриґада Котовського, кінна Башкирська бриґада й ще одна кінна бриґада з загоном Байла. З нашого ж боку, для прикриття наших відходячих обозів і іншого війська, виступила майже вся кіннота, що була в Армії УНР, а саме: Окрема Кінна Дивізія, Козацька кінна дивізія полк. Яковлева та кінні полки й окремі сотні стрілецьких дивізій, з артилерією (лише ті батерії, що ще мали трохи набоїв). Утримувати позиції треба було до

вечора, до часу, коли прийде наказ відійти.

Большевицькі змасовані війська можна було спостерігати неозброєним оком. Наші частини майже всі були в лавах. Час від часу вискакували, на московське „ура!", окремі большевицькі відділи з метою прорвати фронт, та діставши належну відсіч і, втративши частину солдатів, були змушені втікати, нищені рідким, але влучним вогнем наших гарматчиків. Слід назвати таких видатних і хоробрих артилеристів, як ген.-хор. О. Алмазова, сот. Палієнка, сот. Мартинова та ін. Не одна большевицька кулеметна тачанка полетіла в повітря, влучена лише одним пострілом з гармати.

В такім бойовім напруженні стався також один епізод, що залишився в пам'яті багатьох учасників. Це сталося якраз після невдалої чергової большевицької атаки. Отож, невеличка група їхала між нашими лавами. Спереду, добре тримаючись в сідлі, командарм ген. Михайло Омелянович-Павленко, з ним члени чужинецьких військових місій: французької, польської й румунської, кілька старшин його штабу та з пів чоти ординарців. Чужинецькі старшини мали на собі подаровані їм червоні башлики, які носила Окрема Кінна Дивізія, й до кожного з тих старшин був приряджений козак-ординарець. Ген. Мих. Омелянович-Павленко розмовляв з заступником французької місії полковником де-Льоле. В цей момент „товариші", завваживши, мабуть, що це група начальства, спеціяльно обстрілили її і дві чи три ґранати вибухли поміж ординарцями командира, поранивши двох козаків і коней. Треба зазначити, що полковник де-Льоле був приятелем українців, захоплювався нашим військом, навіть шукав нагоди сам побачити в бою „леґендарне", як він казав, українське козацтво. Особливо його цікавила кіннота. Писав про це ген. М. Крат.

З появою вечірніх сутінків 21 листопада, наші кінні частини почали стягатися до переправи, залишаючи прикриття (піхота вже до 5-ої години по полудні перейшла за р. Збруч). Недалеко від Збруча, коло с. Ожигівці виднілася балка і там можна було бачити ген. Гулого-Гуленка коло одного кінного старшини, що тримав прапор з написом „Україна або смерть!" Цей старшина звертався до вояцтва із закликом: „Панове старшини й козаки з доброю зброєю й на добрих конях! Хто хоче в партизанщину, шикуйтеся тут, за прапором!" Так ген. Гулий-Гуленко, зібравши в цей спосіб загін добровольців, під прикриттям ночі пішов через ворожі лави в Україну . . .

Большевики, користаючи із запавшої темряви, бо надходила ніч, підсувалися чимраз ближче. Тоді окрема Кінна Дивізія під командою інспектора української кінноти ген.-хор. Івана Омеляновича-Павленка вдало провела флянґово-ар'єрґардний бій, стримуючи до

ночі насідаючого ворога й тим давши можливість перейти кордон всім рештkам піших частин та обозам з пораненими вояками та цивільними, як теж і обозові з державним і військовим майном.

Нарешті опівночі, підходить до кордону Окрема Кінна Дивізія, маючи в останньому прикритті два полки — 1-ий кін. Лубенський та 2-ий кін. Запорізький.

Переправа ... Міст через Збруч. З другого боку вже польська територія. На мості з другого боку горять ліхтарі, освічують білі прапори, що визначають територію, зайняту польським військом. На мості стоять — польський майор і підпоручник, а далі гори скиданих рушниць.

Козаки, проїжджаючи, теж кидали свої рушниці, згідно з попередньо отриманим наказом, а поміж цими горами зброї — увихався якийсь польський підстаршина й кричав: „... сюди ... сюди скидати ...”

Колона Окремої Кінної Дивізії вже виїздила на горб, що за Ожигівцями, щоб потім шляхом у напрямку Тернополя, перейти в район сіл — Дичкова, Красівки та ін., що були вказані для тимчасового постою дивізії, коли щось сталося позаду в Ожигівцях. Там зчинився крик і стрілянина. Це „товариші” Котовського й Байла, гадаючи, що в українців уже нема зброї, сміливо кинулись через міст та вже на польській території хотіли показати своє геройство. Польської піхоти не було й наша кіннота мусіла миттю завернути та ставити чоло большевикам і погнати їх назад за переправу. Майже подібний до цього епізод мав місце і в Підволочиську, де переходив кордон останній Кінний полк Чорних Запорожців.

Так, в той день, властиво вже ніч 21 листопада 1920 року, Дієва Армія, в повному порядку, з останнім боєм вийшла на територію Галичини, окупованої Польщею, яка зрадивши тоді свого союзника, нині й сама потрапила під червону, насправді російську владу ...

Армія Української Народньої Республіки перестала існувати, але створила невмирущу традицію боротьби за державну незалежність України.

З ДІЯЛЬНОСТИ УКРАЇНСЬКОГО ВОЄННО-ІСТОРИЧНОГО ІНСТИТУТУ В ТОРОНТО

Ген. М. Садовський, голова Українського Воєнно-Історичного Інституту в Торонто, Канада, в листі до редакції „Вістей Комбатанта” дякує за отримання першого подвійного числа цього журналу, заповідає появу рецензії та обіцяє надсилати в обмін видання Інституту. Ген. М. Садовський інформує, що в друку Інститут має „Героїчний бій під Чорним Островом” сімох авторів з 14 світлинами та що з черги ген. Садовський приступає до редагування матеріялу до 10-го тому „За Державність”. (Як відомо, „За Державність” був в добі між двома світовими війнами найповажнішим військово-історичним журналом книжкового формату і розміру, видаваним у Варшаві тамошнім Воєнно-Історичним Інститутом).

Ген. М. Садовський заповідає перевидання 10-го тому „За Державність” восени із 100 світлинами.

Олена Федак Шепарович

Український Червоний Хрест у Львові 1918 — 1919

Кілька годин перед відворотом нашої Армії, вечором 21-го листопада 1918 р. виїхали зі Львова всі члени Державного Секретаріяту та майже всі члени Української Національної Ради. Залишилися добровільно „для охорони українського населення, полишеного на поталу хвилевих, як всім здавалося, переможців"[1]), члени УНРади містоголова д-р Лев Ганкевич і д-р Володимир Охримович. Залишився теж, відтятий бойовою лінією голова Харчового Уряду при Державному Секретаріяті д-р Степан Федак. (Не виїхав ще один член УНРади, а саме д-р Степан Томашівський, але він зголосився щойно по кількох тижнях). Негайно 22-го листопада зійшлися д-р Ганкевич, д-р Охримович і д-р Федак в помешканні Осипи Паньківської при вул. Чарнецького ч. 26, щоб устійнити плян праці та тактику супроти поляків.

Одинокою громадською установою, що могла діяти в тодішній ситуації у Львові, був Український Горожанський Комітет. Оснований ще перед Листопадовим переворотом, затверджений австрійською владою для розподілу харчів так званих „американських дарів", завдяки своїм гуманітарним завданням не був наражений на труднощі, чи навіть розв'язання збоку польської влади. Під фірмою того комітету, головою якого був д-р Ст. Федак та секретарем Володимир Целевич, постановлено вести якнайширшу діяльність, зокрема дати поміч раненим і полоненим воякам Української Армії та поміч українським мешканцям міста, що потерпіли внаслідок воєнних подій, себто виконувати по змозі роботу, що у воєнний час входить в засяг діяння Червоного Хреста.

Вістка, що Український Горожанський Комітет буде опікуватися раненими і полоненими, швидко розійшлася по Львові та до кількох днів почали зголошуватися до праці жінки, здебільша ті, що голосилися 1-го листопада в Начальній Команді та яких допустили тоді тільки до військових кухонь[2]). Вони оформилися як Секція Українського Горожанського Комітету, яка офіційно називалася Самаританська, популярно, „Жіноча" та була у взаєминах з польською владою Червоного Хреста. Головним та найбільш пекучим завданням Самаританської Секції була моральна і матеріяльна опіка над раненими і полоненими українськими вояками, що лежали по львівських шпиталях. Треба було їх перш за все

1) О. Кузьма: Листопадові дні, сторінка 413.

2) О. Кузьма: Листопадові дні, стор. 308, 309.

доживляти, тому, що через фатальну апровізацію міста[3]) шпиталі не мали харчових запасів і всі ранені й хворі голодували. В даний мент не було часу на організаційні формальності. Вправді на папері (на сторінках „Впереду", що почав виходити 1-го грудня) була головою Самаританської Секції Олена Косевич і секретаркою авторка цих рядків, але ніяких зборів, вибору виділу, засідань чи протоколів не було, а касовими справами керував голова Горожанського Комітету. Всі члени Секції були рівнорядні, всі однаково жертвенно працювали. Були це: Дарія Старосольська, Софія Олеськів (Федорчак), Стефанія Пашкевич, Стефанія Рибчак, Софія Кобилянська (Охримович), Ольга Мриц, Кекилія Волянська (Ґардецька), Стефанія Янкевич (Голіната), Люба Білобрам, Ольга Ґерета, Марія Голубець[4]). „Вже ніхто тепер не оспорює права жінок на працю. Та не в будівництві й творенні Держави, а — як звичайно припала нам роля — рятункових стацій" — пише у своїх споминах про ці перші дні Софія Олеськів Федорчак[5]).

Горожанський Комітет примістився в помешканні при вул. Руська ч. 3, на другому поверсі, над адвокатською канцелярією д-ра Л. Ганкевича. Харчі, „американські дари", що були замаґазиновані в залі „Сокола" будинку „Дністра", переносили в міру потреби і заготовляли в кухні „Української Захоронки", домівка якої була в подвір'ї вул. Руської ч. 3. Крім харчів Горожанського Комітету, Самаританська Секція одержувала продукти (ярину, м'ясо тощо) від громадян, що жили на периферіях міста, але дуже відчувалося брак набілу, такого необхідного для ранених і хворих. Повні посвяти молоді члени Секції ходили милями пішком до поблизьких сіл, занятих поляками, і приносили кожного дня кілька баньок молока. До двох тижнів члени Самаританської Секції обійшли всі шпиталі, зладили списки ранених і хворих вояків та кожного пополудня ішли на відвідини. Самозрозуміло, що акція не була обмежена тільки на доживлювання, бо вони приносили цигарки, книжки, „Вперед" та перш за все те „добре слово", таке конечне у таких випадках. В початках Самаританська Секція допомагала теж родинам, що залишилися у Львові без засобів до життя, згодом перебрали це дві нові Секції: допомогова і правної поради.

З кінцем листопада або початком грудня члени УНРади рішили, що треба сконтактуватися з нашим урядом в Тернополі. Повідомити, що „ми живемо і працюємо", дістати від Державного Се-

---

3) О. Кузьма: Листопадові дні, сторінка 378.

4) Лев Ганкевич: Жінки в Горожанському Комітеті, „Нова Хата", ч. 11, 1934.

5) Софія Олеськів Федорчак: З листопадових споминів, „Нова Хата", ч. 21-22, 1937.

кретаріяту повновласті для переговорів з польськими чинниками та признати Самаританській Секції право виступати від імени Українського Червоного Хреста. Леґальна письмова чи особиста комунікація з Тернополем була тоді неможлива, тому постановлено, що треба когось вислати нелеґально через бойову лінію, найкраще жінок, бо це найменше зверне увагу. Зголосилися добровільно дві пані з Самаританської Секції: проф. Ст. Пашкевич і медсестра Ст. Рибчак. Оба члени УНРади передали їм плян дороги та точні усні інструкції — розуміється, ніяких писем не можна було з собою брати. В доволі короткому часі вернулася С. Пашкевич, докраю оґірчена і розчарована. Члени Державного Секретаріяту віднеслися до делеґаток зі Львова з легковаженням і навіть з недовір'ям, не дивлячись на те, що були це поважні громадянки, особисто знайомі всіх майже членів уряду. Не передали ніяких повновластей, ані теж ніяких інструкцій чи порад для львівських членів УНРади. Друга делеґатка залишилася на прохання шефа військового Санітарного відділу як фахова, дуже потрібна там сила. Внедовзі померла, заражена тифом на пості в шпиталі в Крижополі.

В перших двох-трьох тижнях діяльности Самаританської Секції не було ніяких перепон збоку управи шпиталів. Одні не були ще в руках польської влади, інші були раді, що мали деяку поміч. Однак згодом почалися труднощі і треба було мати дозвіл команди міста на відвідування шпиталів. Після довгих інтервенцій д-ра Ганкевича, добилися авдієнції у генерала Сікорського О. Косевич та авторка цих рядків і виторгували в дослівнім того слова значенні шість тимчасових перепусток. Це дещо ускладнювало відвідини по шпиталях, але нових ранених в тому часі не прибувало, а деяким воякам-селянам, що жили на захід від Львова, дозволено навіть вернутися домів. Були ще здорові полонені, інтерновані в тюрмі „Бриґідки", але туди доступу ми ще не мали. Перед шпитальною адміністрацією члени Самаританської Секції завжди представлялися як відпоручниці Українського Червоного Хреста й носили пов'язки з червоним хрестом, хоч насправді не мали на це права. А втім, і їхня діяльність не завжди відповідала законам Червоного Хреста, ба навіть інколи перехрещувалася з нелеґальщиною. Ініціятором такої нелеґальщини був д-р Маріян Паньчишин, в тому часі асистент директора університетських шпиталів проф. Юраша. Він зайшов до д-ра Ганкевича і запропонував, що допоможе „вийти" зі шпиталю декільком нашим старшинам і стрільцям, якщо ми доставимо цивільні одяги. Справа була дещо ризиковна. Д-р Ганкевич поставився спершу до цього проєкту недовірливо, але молоді члени Секції відважилися

№

Високоповажного Пана

д-ра Володимира Охримовича

Українського уповновласненого

у Львові ул. Руській ч. 2 [illegible]

через

Команду польського війська в східній Галичині.

Просимо довести до відома дотичних польських властий, що Рада Державних Секретарів установляє п. Олену Шепаровичеву своєю уповновласненою для зносин з польськими властями в справах Червоного Хреста і для контролі виконання договору між українською і польською стороною з дати Львів, I. лютого 1919.

Станиславів, дня 18. марта 1919.

За Раду Державних Секретарів.

[illegible]

Уповноваження від уряду ЗУНР для пані Олени Шепаровнч з 18 березня 1919 р.

на цей крок і в часі латинських Різдвяних Свят з успіхом перевели цю акцію.

Від початку грудня оба члени УНРади переговорювали з головою польської т. зв. тоді Ліквідаційної Комісії, графом Скарбком в справі ранених, полонених та інтернованих українців у Львові і на заході від Львова. Цих проблем не можна було поладнати без порозуміння з нашим урядом та без його уповноваження і Скарбек погодився видати для двох делеґатів перепустки через бойову лінію на поїздку до Станиславова і з поворотом. Як делеґати виїхали з початком січня 1919 р. д-р Володимир Охримович і д-р Степан Томашівський. В другій половині січня вернувся сам д-р Охримович (Томашівський залишився в Станиславові і згодом виїхав, як член делеґації на Мирову Конференцію до Парижу) та привіз письмо від голови уряду Сидора Голубовича. У письмі з дати 15-го січня уряд уповноважнював членів УНРади, що перебувають у Львові переговорювати з поляками „в цілі тимчасового уладження справ культурних, комунальних і гуманітарних місцевого характеру при збереженні інтересів і достоїнства Української Держави"[6]). Переговори почалися 21-го січня і вже тоді списано перший протокол в справі „взаїмного трактування ранених, полонених та інтернованих"[7]). Остаточно зредаґовано і підписано умову в дні 1-го лютого.

На жаль, не маємо повного тексту умови, але леґітимації виставлені членам Самаританської Секції покликуються на точки Іц та ІІІб, які уповноважнюють до відвідин „хворих, полонених та інтернованих". Так отже в лютому мали ми улегшену, але й поширену діяльність, члени Самаританської Секції мали вже право відвідувати та опікуватися інтернованими і полоненими в „Бриґідках".

Ще перед підписанням умови обі сторони погодилися на виїзд трьох українських і трьох польських відпоручниць Червоного Хреста для перевірки умовин в таборах полонених та інтернованих українців в Західній Галичині та поляків в межах ЗУНР. Як делеґатки Українського Червоного Хреста виїхали на захід 23-го січня члени Самаританської Секції: Дарія Старосольська, Олена Косевич і Софія Олеськів. Від Польського Червоного Хреста поїхали через бойову лінію на схід: Марія Дулємбіянка (відома діячка), Марія Опєнська та Дзєдушицька (імени не пригадую собі). Наші делеґатки відвідали табори на Домбю і Вадовичах, де разом було коло 6 тисяч наших інтернованих і полонених, та табір в Баранові, де були наші закладники з Перемишля (адвокат Загайке-

6) Д-р Лев Ганкевич: „Дальші дні польської окупації Львова", журнал „Наш Світ", ч. 4-5 з 15-го травня 1961.

7) Д-р Лев Ганкевич: „Дальші дні польської окупації Львова", журнал „Наш Світ", ч. 4-5 з 15-го травня 1961.

вич, Ольга Ціпановська і інші). В Кракові відбували конференції з Польським Червоним Хрестом і предложили меморіяли в справі жалюгідних умовин в таборах. „Відвідуємо табори. Вечорами і по ночах пишемо меморіяли, звіти, протести. Інтервеніюємо в справі зловживань"[8]).

Делеґатки вернулися вечором 14-го лютого до Львова, але не мали часу на звітування тому, що застали доручення польської Команди міста переїхати вже чергового дня через бойову лінію на схід. Виїхали в полудне 15-го лютого з-перед Французького готелю, автом Польського Червоного Хреста в супроводі польського санітарного шефа Сабатовського. Перший їхній постій по українській стороні був в Куровичах, де прийняв їх сотник Остап Луцький. В Куровичах зустрілися з польськими делеґатками, які приїхали з Золочева та обмінялися своїми враженнями і заввагами. Польські делеґатки говорили про незадовільний стан шпитальництва, однак підкреслювали прихильне відношення уряду ЗУНР до їхньої місії. Після звітів наших делеґаток, польки обіцяли інтервеніювати в справі умовин в таборах та в справі звільнення українських інтернованих, в першу чергу селян-поворотців, колишніх вояків австрійської армії. Наші делеґатки обіцяли від себе подбати про поправу умовин в таборах і шпиталях на Західній Україні.

Згідно з пляном і умовою обі делеґації мали виїхати після повороту до Львова українок — разом на захід, щоби спільно перевести провірку таборів. (Слід мати на увазі, що число інтернованих українців на Заході перевищало вдесятеро число поляків на Західній Україні і умовини для українців були куди гірші). На жаль, цей плян не був ніколи виконаний. Польські делеґатки захворіли на тиф і дві з них, Дулємбянка та Дзєдушицька, померли. Наші делеґатки з різних причин залишилися в Станиславові і до Львова не вернулися.

Листування членів УНРади з урядом ЗУНР в справах Червоного Хреста було дозволене та пересилане через Команду польської армії. Коли вже було відомо, що українські делеґатки не переїдуть по цей бік бойової лінії, Рада Державних Секретарів переслала на прохання д-ра Охримовича в половині березня повновласть для авторки цих рядків з дорученням подбати за нову спільну польсько-українську делеґацію Червоного Хреста, що мала б перевірити умовини в таборах на Заході. Це не було так легко, тому, що так із нашого, як і з польського боку не було відповідних і охочих кандидатів. Остаточно, після довгих переговорів устійнено делеґацію, але вже в складі тільки трьох осіб, а

---

8) Софія Олеськів Федорчак: З листопадових споминів, „Нова Хата", ч. 21-22, 1937.

саме: д-р Кирило Студинський та авторка цих рядків від Українського Червоного Хреста, і граф Владислав Дзєдушицький — від Польського. Та „Українсько-польська місія Червоного Хреста", як звучала її офіційна назва, виїхала ранком 22-го квітня до Перемишля, де ждав на неї молодий польський поручник, приділений польськими військовими чинниками до „асисти". Він вручив членам місії військові документи подорожі (яких у Львові чомусь-то не хотіли видати, так що треба було купити звичайні квитки), подбав про добре місце в поїзді, в Кракові приділив готелеві кімнати, а в чергових днях не відступав на крок від делеґатів.

Впродовж восьми днів делеґати виїздили кожного ранку військовими автами з Кракова по черзі до Домбя і Вадович, оглядали табори, перевірювали приміщення, пробували їжу, говорили з людьми, записували браки, скарги, інтервеніювали в командах таборів і в Польському Червоному Хресті в Кракові. „Неофіційно", поза плечима обох делеґатів і польського поручника, авторка цих рядків роздала в таборах 100 тисяч австрійських корон, які одержала для тої цілі від голови Горожанського Комітету. Поскільки ця „місія" була успішна, чи інтернованим полегшало — годі було ствердити.

В рямцях завдань Українського Червоного Хреста по обох сторонах бойової лінії була справа виміни ранених і хворих полонених вояків. Вирішення цих питань застерегли собі польські військові чинники та воно не було з'ясоване в умові з 1-го лютого. Переговори у Львові йшли дуже пиняво, хоч уряд ЗУНР заявив повну згоду. Остаточно, завдяки інтервенції д-ра Фріка, відпоручника Міжнародного Червоного Хреста на Східню Европу, що приїхав до Польщі, устійнено час і місце виміни, а саме залізничу стацію в Хирові. Авторка цих рядків не пригадує собі, на жаль, дати, але пам'ятає, що умова була зламана поляками. Відпоручники українських військових чинників привезли польських полонених до Хирова, передали польській команді, але не дочекалися ніякого поїзду з українцями. Дуже можливо, що сталось тому, що воно було безпосередньо, або вже в перших днях Чортківської офензиви.

Після переходу нашої Армії та Уряду за Збруч, Самаританська Секція перетворилася, як це повинно було статись відразу, на Український Червоний Хрест. Львів вже не був відрізаний бойовою лінією, бо воєнні дії з Польщею закінчились і ціла Західня Україна була в руках поляків. Український Червоний Хрест став краєвою установою в ширшому, а не льокальному маштабі, а його головним завданням була справа звільнення поворотців, полонених та інтернованих. Щоб надати поваги цій установі, запрошено на першого голову загально шанова-

ного (також серед поляків) старого „гофрата" Олександра Барвінського. Заступником голови був д-р Маріян Паньчишин, який фактично виконував всі обов'язки голови, а секретаркою Олена Косевич.

У вересні їздив д-р Паньчишин на інтервенцію до Варшави в справі звільнення поворотців та інтернованих, а водночас о. Лев Сембратович і авторка цих рядків одержали доручення переговорювати з д-ром Фріком у Відні (де була його головна кватира) і прохати в цій справі допомоги від Женевської Централі Міжнародного Червоного Хреста. Д-р Фрік ставився з великим зрозумінням до наших постулятів, записуючи точно усі статистичні дані і обіцяв повну підтримку. На жаль, скоро ми втратили того дійсного приятеля: помер, як ще одна жертва п'ятнистого тифу.

Протоколи конференції з д-ром Фріком, списані у Відні та переслані до Львова, були останнім ділом авторки цих рядків, як відпоручниці Українського Червоного Хреста.

АРХЕОЛОГІЧНІ РОЗКОПИ ВОЇНСЬКОГО ГОРОДИЩА

„Український Історичний Журнал" 1/60 подає деякі висліди з археологічних розкопів старокняжого городища, яке згадується в наших літописах під назвою міста Воїн. Першу вістку знаходимо під роком 1055, останню під 1147. В році 1186 літопис говорить про трагічну долю міст, розташованих по р. Сулі, коли половці на чолі з ханом Кончаком „взяша все городи по Суле". Можливо, що поселення дотривало до татарських нападів, але вже в половині 16 століття польські документи згадують Воїн як мертве місто.

Воїн, це місто-фортеця, закладене великим князем Володимиром Святославичем при устю Сули до Дніпра. Воно контролювало судноплавство на Дніпрі і Сулі і було уфортифіковане оборонними спорудами від сторони ріки. Отже це була старокняжа укріплена пристань.

Останки земляного валу, довжиною 450 метрів, мають незвичайні розміри. Ширина підошви валу виносить 35-45 метрів, а висота 7 метрів. З внутрішнього боку валу простягалася площадь 25 метрів ширини. Вал окружували два рови: зовнішній, широкий на 20 метрів і внутрішній — на 15 метрів. Це були укріплення 12-го століття, перероблені з попередніх, які сягали до 10 століття. Ці старіші мали два вали менші і два рови.

Територія городища виносила коло 4 га. Поза городищем було ще поселення на просторі 26 га.

Згаданий великий вал мав у середині дерев'яні зруби у два ряди, що мали завдання запобігати обсуненню землі. Зруби, побудовані з дубових колод, здіймалися понад вал і творили так оборонну стіну до 7 метрів широку.

З внутрішньої сторони валу до зрубів примикали кліти, побудовані з дерева, які служили як житлові мешкання, майстерні, магазини тощо. Їх було коло сто, кожна поверхнею на 9 кв. метрів. В деяких з них знайдено останки посуду, знаряддя і одежі, а в одному велику амфору із староруським написом.

Та найцікавішою знахідкою була кліть, у якій приміщено майстерню зброяра. Збереглися залишки ковальського горна, ковадло, молоти, а з виробів залізний пластинчатий панцер, наконечники списів і стріл тощо.

Ю. Т.-К.

Летунство ЗДА і СССР

ЗДА мають більше міжконтинентальних ракет та більше міжконтинентальних бомбовиків, як Совєтський Союз.

Такий є сьогодні баланс сил згідно з найновішими вістками, доступними для ЗДА та західніх альянтів в обличчі кризи в Берліні.

Несподівана ракетна атака СССР на Америку залишить його безборонним та відкритим для знищення протиатакою. Коли криза в Берліні осягне вершок напруги приблизно між 15-им вересня і 1-им листопада відношення сил між обома потугами буде наступне:

Совєтський Союз може мати не більше 47 міжконтинентальних ракет в оперативній стадії, однак правдоподібно буде мати менше як 38. ЗДА матимуть тоді 45 готових міжконтинентальних ракет. Совєтський Союз не має ніяких відомих підводних човнів типу Поляріс готових до дії. ЗДА мають 4 підводні човни з 64 ракетами, п'ята може бути кожночасно вжита, що збільшило б число ракет до 80. Совєтський Союз матиме менше як 150 боєготових міжконтинентальних бомбовиків. При дуже докладному плянуванні та доповнюючи пальним в часі лету, він може мати ще 350 середніх бомбовиків в першому несподіваному налеті. Зате ЗДА мають коло 1.700 готових бомбовиків стратегічного летунства.

Припустім, що Нікіта Хрущов заплянував підступний удар. Навіть в половині вересня він не мав ще досить міжконтинентальних ракет, щоб поцілити кожну вистрільну плятформу ракетних стрілен в ЗДА. При сьогоднішньому стані цільности й досконалости ракет він міг би знищити менше як половину, може не більше одної третьої з усіх мк-ракет в ЗДА. Однак тоді він вичерпав би всі свої ракети і залишився б без ніякої резерви для знищення великих баз стратегічного летунства. Він залишив би 5 підводних човнів з їх 80 ракетами на середню віддаль та 1.700 американських міжконтинентальних бомбовиків, що були б здатні вдарити в життьові центри комуністичної імперії.

450 совєтських бомбовиків будуть примушені пробивати собі шлях крізь рої американських та канадійських ловецьких літаків вже від кордонів північної Аляски та Канади. Опісля їх зустріне вогонь ракетних батерій Найк-Геркуль та Найк-Ейджекс. З уваги на можливість вчасної остороги та велике число ловецьких літаків та ракетних батерій, якими диспонують ЗДА та розмірно довгий час лету ворожих літаків над канадійсько-американською територією, за обчисленням фахівців всього максимум 90 літаків зможе осягнути призначені цілі. Тих 90 залишенців можуть спричинити велику шкоду. Однак, якщо вони хочуть охоронити СССР проти жахливого знищення, вони мусіли б зосередитись проти 20-30 ракетних баз, що їх червоні міжконтинентальні ракети залишать неушкодженими, та проти 46 баз стратегічного летунства. Вони мусіли б заатакувати масу американських ключевих баз середніх бомбовиків та ловецьких літаків, щоб самим оціліти та охоронити власну країну. Вони мусіли б заатакувати важні ракетні та летунські фабричні заклади, в сумі — вони мусіли б поцілити одночасно понад 100 важливих цілей, що є річчю дуже неправдоподібною.

Дотепер відомо, що тільки мала частина совєтських міжконтинентальних бомбардувальників є вивінувана атомо-

вими ракетами, спроможними летіти кілька соток миль до цілі. Це означає, що більшість їхніх літаків буде примушена пробивати собі шлях майже до самого місця призначення, щоб бути ефективними. Якщо совєти призначили б частину своїх бойових літаків для знищення американських міст, то вони будуть змушені тим самим залишити деякі ключеві бази незаторкненими; ці бази зможуть далі вистрелювати нищівні ракети до цілей в СССР. Навіть, якщо б американські бомбовники вилетіли зі своїх баз перед атакою совєтських ракет, совєти мусіли б старатися знищити їхні бази, щоб перешкодити бомбовикам атакувати СССР вдруге чи втретє.

Та це ще не все. Совєтський Союз окружений перстенем американських та альянтських баз. Ракети середньої віддалі з атомовим зарядом є сьогодні готові в Західній Европі. Літаконосні й ракетні судна є на Тихому океані й Середземному морі. ЗДА мають понад 2.000 літаків, базованих на суходолі й літаконосцях, які спроможні закидати СССР атомовими бомбами. Більшість з них перелетять ворожі оборонні батерії і зможуть знищити призначені цілі.

Це ті реальні факти, про які Нікіта Хрущов не повинен забути і з якими повинен рахуватися, якщо він не затратив почуття дійсности.

(За „Н. Й. Ворльд Телеграм і Сан" з 8 серпня ц. р.).

Ген. ІВАН ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО СКІНЧИВ 80 РОКІВ ЖИТТЯ

Ген. І. Омелянович-Павленко.

31 серпня 1961 ген. Іван Омелянович Павленко, який, прибувши до Америки в 1950 році, постійно з того часу живе в Шикаґо, Ілл., скінчив 80 років життя. Народився Ювілят 31 серпня 1881 р. в Баку на Кавказі. Його батько Володимир був генерал-майором артилерії російської армії, а сам Ювілят дістав був освіту у військових школах та 8 серпня 1901 року дістав ранґу підпоручника. Служив в російській армії і першу світову війну розпочав в ранзі штабскапітана. За три воєнні роки дістав багато високих військових відзначень. В жовтні 1917 р. українізував свій полк, який дістав назву 22 Кінно-козацького Лубенського ім. Гетьмана Сагайдачного полку. Наказом гетьмана П. Скоропадського полк. Іван Омелянович-Павленко став Кошовим Отаманом Козацтва Слобідської України. Був командиром „Групи Наварія" в УГА, потім командиром Окремої Кінної Дивізії й інспектором кінноти Дієвої Армії УНР. За першої еміґрації жив частинно в Польщі, частинно в ЧСР. За другої світової війни знову пробрався в Україну і став навіть начальником охорони Вінниці. У Шикаґо працював довший час фізично, але завжди був громадсько активний. По нинішній день є діяльним і почесним членом місцевого Відділу ОбВУА, почесним головою 7-го Відділу Гетьманської Організації та основоположником православної парафії при церкві св. Софії. Дружина генерала, пані Фама з дому Гаєвська, була активною в жіночому русі, — живе теж в Шикаґо син Генерала Микола з трьома дітьми. З нагоди 80-річчя Генерала — пересилаємо Йому сердечні бажання. (Див. стор. 51).

МЕМУАРИСТИКА

Степан Куропась

Треба правди у споминах

В українських газетах, журналах а навіть в історичних збірниках, що час до часу появляються, трапляються дуже цікаві, потрібні для історичного реєстру спомини українських військовиків. Без уваги на те, якої військової формації, фронту чи табору інтернованих або полонених такі спомини стосуються, вони мусять бути передусім — правдивими. Звичайно, не все людська пам'ять дописує по 40 роках розлуки з подіями, що їх описується. Бувають неточності в датах, можуть бути нераз неточності, а то й відмінні описи різних бойових дій. Тому нераз і маємо розбіжні думки окремих очевидців щодо різних подій, боїв і т. п. Донині, напр., спорять, яка частина перша ввійшла до Києва 30 серпня 1919 р. і що діялось, як Денікін увійшов до нього. Але в головному історія того величнього і трагічного дня ясна і правдива, що стосується армійських частин, комендантів і дат тієї важливої воєнної операції.

Але бувають нераз вийнятки. І дивуватися треба, як можуть учасники боїв чи перебувань в таборах так дуже минатися з правдою. І яка ціль такого легковаження правди? Яка рація вводити читачів у блуд?

У „Прометею" з дня 27 квітня ц. р. пише Ів. Островершенко цікаву статтю п. з. „Спомини військовика з перебування в Чехословаччині".

Інтерновані в Німецькому Яблонному, ЧСР, — посередині автор цього спомину, п. Ст. Куропась.

Поминувши те, що він зачисляє през. Масарика до словаків і що чехословацький леґіон був організований в Києві Масариком, він дійшов до дальших фальшивих з історичного боку тверджень.

Масарик був родом з містечка Годонін, на так званім Моравськім Словеньску. Живуть там чехи і Масарик був чехом. Чехословацький леґіон був зорганізований генералами — чехом Сировим і словаком Штефаніком. Головним збірним пунктом леґіону була Полтавщина. Штаб стояв в Пирятині. З Пиря-

тина леґіон помаршував на схід і через Сибір вернувся до вільної вже Чехословаччини.

Автор так пише про табір Німецьке Яблонне в Судетах:

„Там була інтернована ціла українська бриґада ген. Кравса, що в повнім узброєнні перейшла з Підкарпаття під натиском поляків до Чехословаччини. Спочатку чехи цю бриґаду не обеззброїли, а використали проти мадярів. Чехословаччина мала спірні границі з мадярською державою і коли мадярське військо перейшло кордон Чехословаччини і прямувало далі вглиб, щоб захопити більше території для Мадярщини, то чеська влада використала українську бриґаду проти мадярського війська і залишила бриґаду надалі при зброї. Чехи думали використати цю українську бриґаду ще і протн поляків, з якимн мали спір за Тешин. Коли чехи з поляками замирились, то на вимогу поляків чеське військо роззброїло й інтернувало бриґаду Кравса в Німецькім Яблоннім, але вояки і старшини бриґади і далі діставали утримання від чеського уряду нарівні з чехо-словацькнм військом".

Так пише Ів. Островершенко, а насправді було воно так: на Чехословаччину перейшла т. зв. Гірська бриґада і група Лютовиська, що були відрізані офензивою ген. Галлера через Городок на південь. Частина бриґади Кравса і сам Кравс вспіли видістатися з матні польської армії і разом з іншнми військами помаршували на схід до Збруча, а відтак взяли ще участь в Чортківській офензиві. Сам генерал Кравс зі своєю групою перейшов через Карпати на Чехословаччину вже тоді, як ЧУГА воювала проти поляків разом з большевиками. Його групу інтерновано в Ліберці і вона Німецького Яблонного не бачила.

Українські частини, що переходили до Чехословаччини, складали зброю зараз таки на Підкарпатті. Найпізніше, бо після трьох тижнів блуканини в Карпатах, перейшла на Чехословаччину т. зв. друга група (Крукеничі) 8-ої Самбірської бриґади, що була найдальше висунена на захід аж за містечко Гусаків і під Нижанковичі. Група у своєму поході дійшла аж за Болехів, де переночувала. Там довідалася, що румуни відтяли їй дальшу дорогу на схід. Вона спрямувала тоді свої обози і артилерію на південь, вздовж ріки Бистриці. Перейшла через Осмолоду Карпати і на Карпатській Україні зустрілась з румунськими стежами, що належали до румунської дивізії у Мармароськім Сиготі. Чехів на Карпатській Україні ми зустріли аж на залізничій стації Волове. На Мадярщині мав тоді владу Беля Кун, який вдерся на Словаччину. Група склала зброю, обози і все майно у містечку Волове, що тоді ще на стації мало назву „Вольоч". У Воловім група в силі 1200 людей без вантажу всіла на потяги і від'їхала на захід. На Словаччині наші транспорти були зупинені військовими бандами Белі Куна у місті Нове Місто під Сятором, що по-мадярськи звалося Шоторал-Уйгелі. Командиром нашої групи, з якою і я їхав, був підполк. Федорович. Їхав з намн теж посол Кирило Трильовський. В селі Студене на Підкарпатті Трильовський мав до вояків промову, менш-більш такого змісту: „Ідемо до наших приятелів — чехів. Тут відпічнемо, дістанемо нову зброю і мундури і назад вернемось на Україну, помагатн українській армії, що перейшла Збруч".

Беля Кун зажадав через своїх висланців від підполк. Федоровича, щоби він і вся наша група склали зброю, якої ми, зрештою, вже не мали. На нараді старшнн рішено передати мадярам: Зброї не складаємо, силою проб'ємося на захід, якщо нас добровільно не пустять. Мадярська залога стації і міста, про яке мова, дала нам снідання — чорну каву, мармеляду і по пів буханця хліба і пустила наші транспорти, які доїхали по кількох днях до Німецького Яблонного.

Ніколи зброї ми не мали і ніколи чехи нам її не дали. Правда, нас трактували добре, хоч зразу ми голодували. Мали платню чеського війська. Зброю мала лише наша військова жандармерія і то лише в часі служби в місті. Зброю дістали частини робітничо-службового куреня, що виїхав до Праги під командою пор. Свериди. Командантами сотень були пор. Андрій Палій (потім директор „Маслосоюзу", недавно помер) і хорунжі Орест Руснак (співак) та А. Макар. Зброю мала лише під час служби сотня, що стояла в касарнях 28-го полку піхоти на Вршовіцах. Вона тримала службу в часі, як до Праги вертались з величезними куфрами (добичею) чеські леґіонери з Сибіру. Вона теж тримала службу на військовій стрільниці в Кобнлісіх. Ще раз дістав робітничий курінь (600 людей) зброю в часі виступу в т. зв. Театрі у Шарці. В лісах містечка Шарки чехи представили перехід великої австрійсько-російської битви під Зборовом, в якій вже по російському боці взяли участь чеські полки, між іншим теж 28-ий полк піхоти („пражскі дєті"), що колись повністю зі зброєю перейшов з австрійської армії в російський полон. Українці грали там ролю російських частин. Це баталістичне видовище („дівадло") під голим небом, представило тоді дійсний бій до артилерії, кінноти і літаків включно. Цього самого дня віддали ми назад зброю.

За весь час перебування в таборі, дістали ми раз уніформи — з кропиви. Треба було промишляти в тому напрямі. Стрільці мали уніформи, в яких прийшли. В магазині бриґади лежало повне умундурування для 10-тисячної бриґади. Малн мн його дістати, як поїдемо в Україну. По дорозі з головного табору до т. зв. західньої области, де стояв 1-ий полк, стояв цей величезний магазин, а довкола нього день і ніч вартували узброєні стійки. Заздрісним оком дивилися ми на цей магазин, який, на жаль, ніколи нам не відчинився, бо на Україну ми не від'їхали. Що сталося з табором? Більшість перебиралися в цивільне убрання і вертались в Україну. Решта шукали праці в Чехії, їхали з робітничими куренями до різних міст і ґарнізонів Чехословаччнни, їхали до Франції, Америки. Коло п'яти сотень заснули там навіки і спочивають вони на окремому цвинтарі бриґади.

М. Курах

Тост

(Спомин)

В половині березня 1919 року наш гарматний полк, що в тому гасі стояв у Чорному Острові та завершував свою реорганізацію, отримав наказ виступити на фронт і піддержати наступ піхотних гастин Корпусу Сігових Стрільців, які погали наступ по лінії Шепетівка-Бердигів. З виконанням того наказу належало спішитись, але на перешкоді був цілий ряд труднощів комунікаційної натури. Жмеринка вже була зайнята гастинами Червоної Армії, а залізнига лінія Проскурів-Староконстантинів-Шепетівка так була завалена різними транспортами, що не було змоги пропхати транспортів з нашою артилерією. Щоби приспішити виїзд полку команда рішила скерувати батерії транспортом герез Галигину по лінії

Підвологиська - Тернопіль - Красне - Броди, а звідтам вони легко могли добратись до Шепетівки.

Першою виїхала 2-га батерія, що вже була готовою до транспорту, а у слід за нею мали виїхати інші. Але і тут виникли несподівані труднощі: 2-га батерія доїхала до Вологиськ і там застрягла, бо слідуюга стація — Підвологиська — не приймала ніяких військових транспортів зі східніх земель. Щоби вияснити справу, команда Гарматної Бриґади СС делеґувала мене до Підвологиськ, але і я мав труднощі, поки добрався туди, бо Підвологиська положені по другій стороні Збруга, де була вже інша держава — Західня Українська Народна Республіка...

В справі переїзду наших транспортів герез Галигину самі Підвологиська не могли нігого вдіяти, бо уряд ЗУНР заборонив пропускати якінебудь гастини з Наддніпрянщини. Цю заборону мотивувалось тим, що на Наддніпрянщині йде повний розвал фронту і звідтіля можуть хлинути цілі хмари різних мародерів, які спригинили б багато клопоту. Для забезпеки перед прикрими несподіванками уряд ЗУНР розпорядився, щоб в Галигину не пропускати взагалі ніяких військових гастин зі східніх земель. У зв'язку з тим команда стації Підвологиська не може прийняти транспортів нашої артилерії, якщо на це не матиме дозволу своєї зверхньої влади, тобто Окружної Команди в Тернополі. Погались телефонігні розмови з тією Командою, але у відповідь я погув, що і та Команда не вдіє нігого та що треба звернутись безпосередньо до уряду в Станиславові, бо уряд видав розпорядження і Окружна Команда не може змінити його. З труднощами я добився телефонігного зв'язку з урядовими гинниками в Станиславові і по довгій розмові та вияснюванні, врешті переконав заступника секретаря військових справ от. Бубелу і він згодився дати телефонігний наказ про вільний переїзд транспорту нашої артилерії по лінії Підвологиська-Тернопіль-Красне-Броди. Слова дотримав, в скорому гасі дійсно прийшло розпорядження, щоби пропустити наші транспорти. Першою від'їхала 2-га батерія, а я на ст. Підвологиська ждав на переїзд решти батерій.

Втомлений тими пертурбаціями, голодний, я зайшов до залі, де містився залізнигний буфет, щоби відпогити і щось перекусити. Заля була переповнена військовиками, я з трудом знайшов вільне місце, де й присів. Близько мене за окремим столом сиділо ціле товариство наших військовиків з обох армій — УГА та Армії УНР, — які вже були дещо „під настроєм" і далі набирались його з пляшки, що стояла перед ними. Вони курили і пускали цілі клуби диму, вели досить голосну розмову, сперегались на теми нашої політигної та военної ситуації. З розмови можна було вигути і зрозуміти, що це підстаршинський елемент. Один з

них, з вигляду типічний австрійський фельдфебель, доволі голосно та авторитетно доказував:

— А я вам кажу і свою голову даю за те, що так довго не буде порядку і ми не виграємо нашої війни, як довго не будемо мати свого українського цісаря. Цісар, як добрий господар на своєму господарстві, знає, що і як треба робити, щоби було добре. Того не знає жаден президент, тому я все буду проти республіки і президентів!

Йому завзято опонував якийсь республіканець з Армії УНР, який доказував, що доба царів та цісарів уже минулась, вона більше не вернеться, бо прийшла черга на республіканський лад. Україна мусить бути республікою, а найкращим президентом був би Винниченко, бо він вийшов з українського села і найкраще розуміє всі потреби українського селянства.

Інші доказували, що було б добре, якби ми мали свого Леніна або Троцького, бо їх програма найкраща: вони народові дають землю і волю, а вимагають лиш одного — щоби той народ захищав здобутки революції. Проти цього протестували інші, мовляв, що ні Леніна, ні Троцького не можна піддержувати, бо вони йдуть слідами московського самодержавія, це ж вони почали війну проти України.

Дискусія не припинялась, а загострювалась щораз більше. Були речники за диктатуру пролетаріяту, були речники і за селянську Україну, але слабли голоси за царат та відновлення монархії. Деякі твердили, що над тими справами не варто сперечатись, бо то справа політики, а „ми військо мусимо воювати і здобувати тую Україну”! ..

Тип, що нагадував собою австрійського фельдфебля, не здавався і доказував, що „як не буде цісаря — то не буде держави, не буде порядку в цілому світі”. Дискусія не втихала, підносились темпераменти, а впарі з ними підносились і голоси. Врешті вирвався один в смушковій шапці з довгим малиновим шликом, гримнув кулаком по столі і заявив:

— Друзя! Чого нам зря болтовню заводить? Нам нет дела до політики, ми воєнні і наше дело воювать! Для нас кожний хороший — хто регулярно платить жалування. Тому давайте вип'ємо за всєх: да здраствует Ленин, Троцкий, Винниченко і Франц Йосиф І-ий!” ..

Він з розмахом вихилив свою чарку і долив знову. Інші також випили. Дехто знову долив, дехто брався до закуски або цигарки. Розмова, що була вірвалась на хвилину, знову нав'язалась і переходила у нову дискусію. Але я вже не мав змоги прислухатись до неї, бо підходили наші транспорти і я мусів вийти до них. Проте той тост за Леніна, Троцького, Винниченка і Франц Йосифа І-го вбився мені в пам'ять назавжди, бо він був виявом тих настроїв, які тоді

нуртували серед вояцьких низів, ба навіть старшинської еліти. Хоч той тост був виголошений у підпитому стані, він все ж зраджував впливи тих „орієнтацій", які колись водили нами. Дарма, що Франц Йосиф вже був небіщиком і лежав у Відні в крипті Капуцинів, але його ідеї, вщеплені галиганам на шкільній лавці, ще жили і покутували. Ідеї Леніна і Троцького, пропаґовані з найбільшою демагогією, просякали скрізь, а Винниченко своїм лявіруванням згубився у цій воєнній завірюсі, бо не відрізняв питання національного від інтернаціонального. За соборність та державну незалежність України, за героїв, що лягли головами за рідну ідею, ніхто з того різношерстого товариства тосту не підніс!

Євген Загачевський

Котел біля Уманя

Уривок з повісти „Львівська братія"*)

Гарячі серпневі дні докучали неменше від ворожого артилерійського вогню і від большевицьких снайперів, скритих у збіжжях і в придорожніх кущах і в коронах дерев.

Сталеві стіни „амфібій", панцерних возів, і легких, середніх та важких танків були так розігріті, що при дотику парили руки. Воєнний виряд докучав, шолом зсувався на очі, чоботи пекли. На небі ніякої хмаринки, сонце немилосердно витискало струмки поту з тіла.

Упродовж повних п'яти тижнів розвідчий дивізіон саксонської панцерної дивізії наступав на п'яти утікаючому в безладі ворогові. П'ять повних тижнів безмежного напруження. За ними важкі бої біля Тернополя, Звягеля, а тепер, переформувавши Бог, зайняли становища в околицях Умані.

Терен винятково трудний. Лісові узгір'я, яри, кущі і незчисленні вузькі пільні дороги, що невідомо звідки й куди біжать, невідомо де починаються і де кінчаються.

Замкнутий у кільце біля Умані ворог боронився завзято. Перед саксонською панцерною дивізією було нелегке завдання стримати його протинаступи, якими він хотів пробити залізний перстень німецьких дивізій. Надщерблений безнастанними боями змоторизований полк саксонської дивізії потребував поповнення, і це поповнення він дістав у виді трьох сотень розвідчого дивізіону, які зайняли становища в межах розташування полку, приготовляючися до остаточного наступу. Роман із командиром дивізіону саме йшли на командне становище.

Вихідні становища дивізіону в досить грубому листяному лісі. Перед ними похиле узбіччя, яке збігає ланами вівса в долину, лучиться з розлогими баштанами, щоб на недалекому обрії злитися з розкиненими в терені людськими садибами, в зелені садів.

Ромко з полегшею відітхнув, коли прибули на місце. Майор Реммер розмовляв з командиром куреня мото-піхоти, який мав наступати ліворуч від дивізіону. Обговорюючи важливі точки наступу, поглядали на годинники. Останні

---

*) Євген Загачевський: „Львівська братія" — повість пережитого, вийде незабаром накладом Братства кол. вояків 1 Дивізії УНА.

кілька мінут, ще дві, ще одна і... остання.

Із скраю ліса вибігають перші дві сотні дивізіону. Розсипані в розстрільну. Збігають по узбіччі, толочать овес, біжать дальше. Вслід за ними вирушає друга хвиля наступу: третя сотня розвідчого дивізіону і сотня полкових піонірів. Виїжджають з лісних гущавин, досі замасковані там, легкі й важкі панцерні вози, танки амфібії з важкими скорострілами. Усе спішиться, щоб якнайскоріше збігти з узбіччя, на яке кожної хвилини може впасти гураґан ворожого вогню.

Одначе довкола тиша. Невже нема ворога?

Передні розстрільні сотень вийшли вже з вівса. Ідуть широкими кроками через баштани з кавунами, на яких ховзаються їм ноги. Очі спрямовані на місцевість, яка дихає загадкою мовчанки.

Ромко йде в другій хвилі наступу побіч свого командира, який присів на розжарену сонцем сталь танка „Марк III". Побіч ідуть два зв'язкові і адьютант, оберлейтенант Адлер. Стає нестерпно гаряче, сорочки липнуть до тіла під грубим сукияним одностроєм, реміць немилосердно в'їдається в тіло, руки судорожно держать рушницю і пріють.

Пролетіли з шумом і грюкотом перші стрільна — кілька, кільканадцять. І вже падають незчисленною кількістю. Але це вже запізно. Вони все ще тягнуться вслід за другою хвилею наступу.

Ромко знає, що артилерійські стрільна доти не страшні, поки посуваються вперед. Не так то легко зміняти приціл, встрілюватися — на це треба часу. Гірше було б, якби почали бити перед ними. Тому лише поспіх, поспіх, щоб лиш вперед, тільки вперед. Бо з-позаду смерть. За цих кілька тижнів безперервних наступів Ромко зрозумів усі ці тайни успіху німців. Блискавичні удари, проломи й цей всемогутній гін вперед. Він бачив це й тепер.

Аж ось спереду вилітає червона ракета. По хвилині крізь гуркіт панцерних моторів чути поодинокі а потім сальвові вистріли ґранатометів. Але й на це є рада. Сотні залягають на хвилину в терені, ждучи перших вибухів і... другої ракети. Після вистрілення схоплюються раптово і біжать щосили, посуваючися кількадесят кроків уперед. Сальви вибухають позаду. Не завжди це вдається. Ось права сотня дісталася під барабанний вогонь. Чути крики та стогони конаючих.

Місцевість досі, як здавалося, тиха й спокійна, нараз ожила. Затуркотіли кулемети, залопотіли „дігтярі", мов би хотіли надробити втрачений час ожидання.

Розстрільна посувалася вже тепер повільніше, але певними скоками вперед, відповідаючи на вогонь вогнем.

Здригнулися від випалу своїх гармат танки, зупиняючись на хвилину, щоб віддати постріл. Заторохкотіли своїм крикливим голосом двосантиметрові зенітки на півгусеничних підвоззях, стріляючи запальними кулями в наземні цілі.

Ворожий гураґанний вогонь на передпіллі місцевости аж ніяк не стримував дивізіону в наступі. Передні розстрільні його сотень уже між першими садибами. Витягають закопаних по самі вуха в землю перестрашених червоноармійців і йдуть дальше.

Майор Реммер робить із середнього типу танка свою принагідну польову квартиру. Сидячи на ньому, з біноклем при очах видає накази, стежить, пильнує мінутової програми. Наступ розвивається як на вправах.

Раз-у-раз з пронизливим ревом стріляють позаду Ромка з своїх 75 мм гармат важкі „Горнети". Їх вісім, усі вони приділені до сьогоднішнього наступу. Майже одночасно десь далеко спереду підносяться вгору чорні стовпи диму. За хвилину вітерець приносить цей дим назад. Він вгризається в очі, наповнює горло, заслонює горизонт, який раз-

у-раз розблискує новими вибухами. Вилітають вгору водограї землі, дерев, людських тіл.

Ромко бреде через баштан з кавунами. Вони виблискуються темнозеленою краскою в літньому сонці. Очі на мить затримуються на понурій картині: Розчавлений кимось кавун, яскраво червоніє його нутро, а побіч відірвана від тулога, залита кров'ю голова в сталевому шоломі. На кавуні розкидані чорні зеренця, а на засохлій крові рої великих чорних мух.

Чи він боїться? Так. Кожна людина відчуває страх. Але все залежить від того, як вона візьме себе в руки. Страх приходить лише в довгі хвилини очікування на рішення, а коли вже наступає дія, людину охоплює якесь підсвідоме почуття. Нею керує інстинкт самозбереження.

„Терлєкі!" — крізь гуркіт бою чує Роман голос майора.

„Яволь, гер майор!"

„Ходім", — зіскакуючи з своєї „квартири", крикнув майор і побіг вперед. За ним побіг Роман, адьютант та два зв'язкові. Щось на правому крилі не в порядку. Майор на бігу підриває чоту з третьої сотні дивізіону, і вони всі довгими скоками пересуваються на праве крило. Ромко біжить, задиханий, за своїм довгоногим командиром.

Вітає їх збільшений вогонь ворожих ґранатометів. Хтось впав, хтось крикнув, хтось лежить нерухомо на землі. В голові тисяча думок, суцільний хаос, а понад усе один безперервний гук в ухах.

„Гальт! Гальт!" — кричить з піною на устах майор Реммер до відступаючих вояків на правому крилі, і в його руках зловіщо чорніє матовою сталлю „Ноль ахт".

„Форвер-р-тс!!" — чути протяжний крик молодого лейтенанта Кроте, командира чоти з третьої сотні.

На правому боці селища у віддалі не більше як п'ятсот метрів, терен підноситься, заслонюючи обрій густими кущами, та поодинокими деревами. За ними десь знаходиться шосе в напрямі на Умань — ціль сьогоднішнього наступу.

Вояки розбитої сотні підводяться з землі, завертають з півдороги у своїй втечі і формують нову розстрільну.

Довгоногий майор Реммер мов сатана увихається, кричить, лає, біситься. Як невідступне друге його „я" — снується за ним Роман.

Знову рушили. Короткими скорими скоками, приспішуючи кроку, посуваються вперед. Підганяють їх ворожі стрільна, що рвуться позаду, примеволюючи до збільшення скорости.

Щохвилини перед розстрільною виринають червоноармійці з піднесеними руками. Ніхто ними не займається. Одним рухом руки назад вказують напрямок, який полонені добре розуміють. Благаючи помочі, повзуть по землі ранені, шукають рятунку в тих, що завдали їм ці рани. В кого вони його знайдуть?

Стрілянина змагається. Чота за чотою, підірвані своїми командирами, штурмують становища. Протяжне, безконечне, голосне „Гур-р-ра!" видирається з дикої симфонії бою.

Сотня з розгоном вдирається у ворожі становища. Закидує їх ручними ґранатами, стріляє просто в бліді, онімілі з жаху обличчя. Але рівночасно сама тане. Щораз то більше падає вбитих та ранених.

Конає смертельно ранений відламком ґранати лейтенант Кроте. В'ється в смертельних судорогах тіло адьютанта оберлейтенанта Адлера. Серед болісних страждань умирає лейтенант Фрісберґ, командир чоти зв'язкових.

Стогнуть ранені в черево, скиглять з простріленими руками, ногами, легенями . . .

Скривавлена, зморена боєм сотня здержалася в здобутих становищах. Перед їхніми очима у віддалі яких 800 метрів плилва нестримним потоком відступаюча ворожа колона.

Тим, що впали...

Коли вглянутися в карту Европи, то вона немов засіяна безчисленними місцями, де так нещодавно здригалася земля від розривів гранат, де кур'ява і запах спаленого пороху змішувалися з запахом поту і свіжої крови, а безперервне гудіння моторів, гук розриваних стрілен і тарахкотання скорострілів приглушували слова і зойки ранених. Від Ґібральтару до фйордів Норвеґії, від білих берегів Англії далеко на схід аж до границь Азії простягаються бойовища кривавих баталій.

Сьогодні образ змінився. На багатьох з них панує тиша, струнчаться ряди камінних чи дерев'яних хрестів, одні з виритими іменами, інші знані тільки Всевишньому. „Усім майбутнім поколінням, що житимуть вже вольним життям для вічної пригадки, що вояки, яких імена тут виписані, були часткою ціни, що її вільне людство пораз другий в цьому сторіччі було змушене заплатити в обороні людських гідностей і свободи" — такі і подібні написи вінчають ці цвинтарища, пригадуючи ще раз і ще раз, якою дорогою є ціна волі.

Та не такий образ красується далі на схід, за залізною заслоною, де майже кожний клаптик української землі зрошений кров'ю її синів і де 17 років тому, в гарячі кінцеві дні липня кипів бій під Бродами, останній, що в ньому боролася реґулярна військова формація, зложена з патріотичних українців-добровольців. 20.000 вишколеного вояцтва Української Дивізії боронило своїх вольностей перед наступом орд відвічного ворога.

І так, як славний грецький муж Перікль сказав про атенців: „Коли надійшла пора, вони вибрали спротив і страждання, замість втікати і рятувати своє життя; вони втекли від слова нечесть, але на полі бою стояли міцними ногами, коли рішалася доля, і там відійшли від нас зі славою". Так і під Бродами в 1944 році тисячі молодих юнаків і їхніх батьків з усіх прошарків українського народу й усіх земель України стояли міцно перед ворожою навалою і віддали для вибраної цілі — волі народу, з якого вийшли — найцінніше, що людина може дати — життя. Вони не були першими і єдиними у цьому змагові. Усусуси кервавились на Маківці і Лисоні, на вулицях Львова падали українські вояки, під Чортковом вславилась УГА, київський Арсенал і Крути стали символами геройської боротьби відродженої української збройної сили, Зимовий похід прославив Армію УНР, здобуття Києва було шпилем слави з'єдинених Армій, а чотирокутник смерти став їхньою трагедією.

Це все ділялось давно: 47 і 17 років. Востаннє ділялось ще в лісах Карпатських гір. Але нема ніде на тамошніх бойовищах рівних рядів

могил із хрестами, не вінчають їх квітами, не читають молитов. Ворожий чобіт топче осиротілу землю.

І знову можна навести слова Перікля: „В чужих краях здвигнувся їм неписаний пам'ятник, викутий не в камені, а в серцях людей". Цей пам'ятник сильніший від сталі й ґраніту, як довго пам'ять про поляглих воїнів буде закарбована в серцях усіх, а головно в серцях молодого покоління, бо воно має перебрати прапор дальшої боротьби та всю велич духа і цінностей, що ними така багата наша історія.

ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА МОГИЛУ:

Замість квітів на могилу сл. п. д-ра Л. Ортинського на Пресфонд нашого журналу зложили:

Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА в Нюарку, Н. Дж.	$35.00
Петро Постолюк з дочкою Іреною на Сусп. Сл. Комб. $5.00 і на Пресфонд	5.00
Володимира і Евген Шипайло	10.00
Анна і Юрій Лопатинський	10.00
Наталія і Володимир Гриньох	10.00
Анастазія і Ярослав Балабан	10.00

Пожертви зі ЗДА слід пересилати на адресу:

Dr. BOHDAN LEWYCKYJ
c/o BRODY-LEW, INC.
140-142 2nd Avenue
New York 3, N. Y.
U.S.A.

Пожертви з Канади на адресу:

Mr. M. B. BIHUS
219 Montrose Avenue
Toronto 4, Ont., Canada

ПОВІДОМЛЕННЯ АДМІНІСТРАЦІЇ

З технічних причин виказ пожертв на Пресфонд нашого журналу буде поміщений в слідуючому числі.

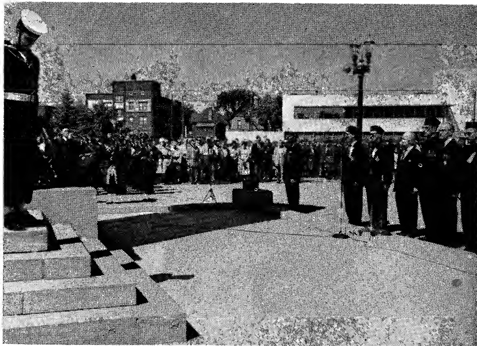

УКРАЇНСЬКІ ВЕТЕРАНИ НА ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ ЗДВИЗІ У ВІННІПЕҐУ
Акт біля Пам'ятника Невідомому Воякові 8 липня 1961 р.

Після молебня, що його відправив б. капелян Канадійської Армії о. д-р С. В. Савчук, і після промов — інж. В. Коссара, сотника УГА й команданта 5-ої Сокальської Бриґади УГА та М. Маланчука, команданта Відділу Союзу Українських Канадійських Ветеранів (СУКВІ) у Вінніпеґу, — Останній Салют. На переді провідні учасники Акту: (від ліва до права) — М. Маланчук, ком. Відділу СУКВ у Вінніпеґу (посередині площі), С. Павлюк, президент Централі СУКЦ, о. М. Горошко, кол. капелян Канадійської Армії, інж. В. Коссар, сотник УГА, о. д-р С. В. Савчук, кол. капелян Канадійської Армії, генерал М. Садовський, почесний голова СБУВ, о. Р. Мельник, теперішній капелян Канадійських Ветеранів, о. С. Хабурський, колишній і теперішній курат Українських Січових Стрільців (на жаль, не видний на світлині).

Промова В. Косаря, кол. сотника УГА, 7 серпня 1961 р. у Вінніпеґу перед плитою Незнаному Воякові з нагоди відкриття пам'ятника Т. Шевченка

„Майже кожна нація рік-річно відчуває потребу відзначувати на різний лад масову саможертву своїх синів і доньок, які в той чи інший час віддали своє життя для того, щоб їх нація могла жити і розвиватись в атмосфері свободи і добра. Сотки менших і більших груп канадійських громадян віддавали пошану поляглим і заносили за них свої молитви до Всевишнього.

Цей сенотаф, який репрезентує Незнаного Воїна, відвідували і будуть відвідувати громадяни Канади українського роду нарівні з іншими співгромадянами при різних нагодах. В цьому сенотафі є усоблені також ті українці, які в рядах Канадійських армій втратили своє життя в часі першої і другої світових воєн і спочивають на полях боїв майже всіх континентів. В той сам час і ще потім, коли світова війна скінчилась, тисячі українських вояків в рядах рідних Українських Армій втратили життя на жертівнику визвольної війни.

Нині ми зійшлись тут перед сенотафом у Вінніпеґу, посеред великих просторів Канади, щоб відвідати того одного Борця, який став могутньою силою не тільки українського народу, але всіх народів, що їх силою є вселюдська культура. Цим нашим великим воїном став найбільший син України, пророк, духовий провідник і пробудник українського народу, Тарас Шевченко. За словами Івана Франка в сторіччя народин Шевченка у 1914 році, Він став князем людської духовости... Металево-гранітний пам'ятник в осередку Канади, у Вінніпеґу, пригадує, що першим українцям поселенцям в Канаді Шевченко і його ідеї були світлим дороговказом, що давав силу важкою працею здвигати собі тут свою нову долю й нову волю. Могутні слова Шевченка стояли і стоять на сторожі нашого діяння в цій благородній Канаді, де можна вольними устами прославляти ім'я України і працювати однаково для добра Канади, як і для добра визвольної справи України".

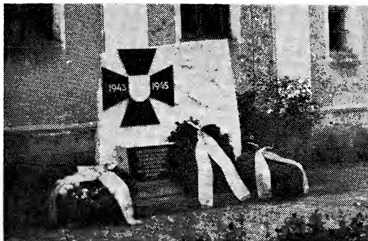

Пам'ятник у Бірмбавмі.

ПАМ'ЯТНИК УКРАЇНСЬКИМ ГЕРОЯМ

Під сам кінець останньої світової війни на різних бойовищах в Австрії полягло 1.500 українських вояків 1 Української Дивізії УНА. Далеко від рідної землі вони згинули у виконуванні свого вояцького обов'язку та в непримиренній боротьбі проти Москви і наставлюваних нею ворогів людської свободи. Цим героям здвигнено та посвячено 11 червня 1961 р. в Бірмбавмі пам'ятник. У тому святі взяв участь гурт колишніх дивізійників з о. отаманом Д. Ковалюком у проводі. У цій жалібній маніфестації взяло участь також коло 400 австрійських комбатантів, які з'явились з оркестрою і прапором та представник яких прославляв у своїй промові українців, що не забули за своїх поляглих героїв. Пам'ятник збудовано коштом понад 1.000 дол. та виключною заслугою Братства „Броди-Лев", гуманітарної організації в Ню Йорку, яка займається опікою над вояцькими могилами. Ця організація зібрала за свого існування вже коло 50.000 дол. від жертвенного громадянства в ЗДА. Вона опікується всіма українськими воєнними могилами в Західній Европі, проявляючи в цьому похвальному ділі велику ініціятивність та продуктивну роботу.

Братство „Броди-Лев" займається саме тепер збіркою на покриття коштів 600.000 дол. на пам'ятник на могилі недавно померлого пполк. Р. Долинського. У цій справі Братство видало окрему відозву з закликом головно до колишніх дивізійників.

4-го червня ц. р. голова Братства „Броди-Лев", д-р Богдан Левицький, виголосив промову-привіт на святі вмуровання в стіни церкви-пам'ятника в Бавид Бруку цеглин з Києво-печерської Лаври і собору Святої Софії та акту передачі військових реліквій для переховування в тій церкві — стягу 3-ої Залізної Стрілецької Дивізії і срібної відзнаки Січових Стрільців, яку пполк. Е. Коновалець передав був Головному Отаманові Симонові Петлюрі. При цій нагоді Б. Левицький передав на згадану церкву чек на суму 35 дол.

Европу потребуємо на кілька десятків років. Опісля можемо відвернутися від неї.

Петро I

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці

З життя Відділів ОбВУА

НЮ ЙОРК, Н. Й.

ЗАПОЧАТКУВАННЯ НОВОГО СЕЗОНУ

Нюйоркський Відділ ОбВУА започаткував новий сезон своєї діяльности, перерваний на гарячі літні місяці, в суботу 16 вересня ц. р. сходинами своїх членів у давній домівці в Літературно-мистецькому Клюбі з актуальною доповіддю ред. Івана Кедрина-Рудницького на тему „Теперішнє міжнародне напруження". Після доповіді приявні ставили запити і відбулася коротка дискусія. Приявних було дуже багато, бо 45 осіб. — Після того відбулося засідання Управи під проводом голови Відділу д-ра Івана Козака, на якому між іншим обмірковувано можливості улаштування товариського вечора для членів Відділу, як також ширшої товариської зустрічі із членами інших комбатантських організацій. Рішено передати цю справу на розгляд Головної Управи.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ

Загальні Збори Відділу ОбВУА у Филаделфії відбулися 15 вересня 1961 р. в авдиторії ЗУАДКУ при численній участі членів і членкинь. Збори відкрив голова Відділу д-р Микола Рибак та зложив звіт з діяльности за минулий період. Зборами проводила президія у складі:

Інж. Іван Поритко — предсідник, д-р Данило Богачевський — містоголова, дир. Микола Кривопуск — секретар. З обширного звіту Управи, що його склали д-р Микола Рибак, культ.-осв. референт інсп. Евген Рудий, орг. реф. інж. Іван Остапяк, реф. сусп. опіки дир. Антін Маланяк, голова Жіночої Секції п-ні Тамара Омелюсік та скарбник побр. Роман Беднарський приявні довідалися, що Відділ ОбВУА у звітовому році виявив помітну працю в громадській роботі, яка виходила далеко поза рамці нашого Відділу. При Відділі існує від двох років Жіноча Секція на чолі з панею Тамарою Омелюсік, яка зокрема виказала помітну працю в улаштовуванні імпрез. До нової Управи ввійшли:

Д-р Микола Рибак — голова; інж. Макар Каплистий — 1-ий заступник, інсп. Евген Рудий — 2-ий заступник голови, п-ні Тамара Омелюсік — завідуюча жіночою секцією, інж. Іван Остапяк — орг. референт, проф. Володимир Мацьків — культ.-осв. референт, дир. Антін Маланяк — реф. сусп. опіки, побр. Степан Шеремета — госп. референт, побр. Роман Беднарський — скарбник; інж. Роман Левицький і побр. Любомир Терлецький — члени; інж. Іван Левицький і п-ні Марія Марцюк — заступники. Контрольна Комісія: п-ні Наталія Стефанів, дир. Микола

Прасіцький і інж. Павло Дубрівний. Суд: д-р Данило Богачевський, інсп. Микола Алексевич, п-ні Марія Величко.

Функції секретаря обняв реф. сусп. опіки дир. Антін Маланяк. По Загальних Зборах відбулась перекуска, яку приготовила Жіноча Секція.

Евген Рудий

КЛІВЛЕНД, ОГАЙО

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Загальні Збори відбулися в дні 18-го лютого 1961 року, на яких переведено оцінку діяльности у минулій каденції та намічено плян праці на чергову каденцію.

Як щороку, так і в минулій каденції улаштовано Панахиду за спокій душі сл. п. Головного Отамана С. Петлюри, що її відслужив Отець Протоєрей Іващенко, член Відділу і сотник Армії УНР. Після панахиди відбулися святочні сходини, на яких виголошено відповідну доповідь про діяльність Головного Отамана та Його значення на тлі епохи, а після мистецької частини відбулася товариська гутірка, в якій учасники визвольних змагань споминали різні важливі моменти з бойових дій нашої армії та зустрічей з Головним Отаманом.

З важніших виступів нашого Відділу належить відмітити нашу участь в спільному вояцькому святі в честь героїв і свята Покрови та посвячення прапору місцевого Братства Дивізійників.

Свято Героїв влаштовано під фірмою Ділового Комітету Українських Комбатантських Організацій, який діє вже кілька літ та об'єднує всі комбатантські станиці, що діють на терені Клівленду. Це свято відбулося в літній порі, на великій церковній площі та мало характер загально-національний, бо вшанувало не одиниці, а тих усіх наших героїв, що на протязі віків гинули на різних фронтах боротьби за нашу національну справу.

Також і свято Покрови мало характер загально-вояцького свята, під час якого місцева Станиця Братства Дивізійників посвятила свій прапор.

Крім цих загальних виступів, в яких приймав участь наш Відділ, відбулось чотири ширші сходини з відповідними доповідями про наші визвольні змагання і у зв'язку з тим про наші завдання в сучасному. Після доповідей велась товариська гутірка при чаю та відповідній закусці. Такі самі сходини будуть відбуватись і в черговій каденції, бо вони дуже сприяють поглибленню наших воєнних традицій, скріпленню товариського співжиття і взаємодопомоги.

На фонд наших воєнних інвалідів у минулій каденції зібрано 359 дол., що їх переслано Централі (Суспільна Служба Комбатантів). Членських вкладок зібрано 128 дол., з чого 50 дол. переслано нашій Централі ОбВУА. В загальному касовий стан Відділу представляється так:

Загальні прибутки	917.64 дол.
Загальні видатки	755.37 "
Сальдо	162.27 дол.

В минулій каденції прибуло три нові члени, починають голоситись нові кандидати в члени Відділу. Тепер наш Відділ начисляє 35 членів. На Збори прибуло 28 членів.

На чергову каденцію членами Управи обрано Побратимів: голова — Михайло Хроновят (обраний вже втретє), заступники — Лев Рубінґер і Михайло Курах, секретар — Лев Островський, скарбник — Никифор Чорногор.

Контрольна Комісія: Побратими — Юрій Загородний, Тимофій Шкарупа і Леонід Бачинський.

До Товариського Суду: Побратими — Олекса Олійник, Іван Стадник та Іван Винар.

Всі члени Відділу беруть активну участь в громадському житті, декотрі з них займають відповідальні становища в загально-громадських організаціях.

Якщо взяти під увагу, що членами Відділу є учасники наших визвольних змагань, люди, що вже переступили 60-ий рік життя, то від них чогось більшого не можна вимагати.

Управа Відділу

ШИКАГО, ІЛЛ.

В ШИКАГО ЩЕ ЖИВЕ ВОЯЦЬКА СЛАВА

21 травня 1961 р. відбулися звичайні річні Загальні Збори Відділу Об'єднання б. вояків українців в Америці. Хоч гарна погода кінця весни зробила своє діло і багатьох побратимів потягло „в поле", але все ж на Збори зійшовся активний гурт, що забезпечив їм повний успіх. Зборами провадив досвідчений в такій справі побратим проф. Ілля Витанович.

Голова уступаючої Управи полк. В. Дяченко здав на початку звіт, що за його урядування відійшли на вічний спочинок скарбник Управи Дмитро Дахнівський, секретар Управи Григор Залізняк і побратими Роман Борисевич, Григор Чикета та Михайло Баран. Всі вони товариші зброї за Визвольних Змагань України . . . Їхню пам'ять вшановано мовчанкою під команду голови Управи: „Побратими! Струнко!"

Рясними оплесками Збори ухвалили вислати привітання найстаршому членові ОбВУА в Шикаґо, генералові Іванові Омеляновичу-Павленкові, що, звичайно, точно й для прикладу молодшим, являвся на побратимські сходини, але тепер не прийшов, бо тяжко захворів. Йому вислано щире побажання, не лише скоро видужати, але й по-козацькому ще послужити Україні.

Після ділового звіту Управи й Контрольної Комісії та сконстатування, що Суд Чести не працював, бо побратими не сварились, Збори одноголосно прийняли ті звіти й уділили абсолюторію уступаючим керівним органам. Тоді виступив в імені Номінаційної Комісії її голова майор Б. Шевченко і доповів, що було дуже трудно скласти список кандидатів до нової Управи. „Практика" бо показала, що „стара война", попавши в Управу вимирає, а до такої „практики" ніхто не є охочий. Все ж знайшлися охочі з тих старих побратимів і дещо з „молодняка". В результаті нові керівні органи уконстатувались в такому складі: голова — полк. В. Дяченко, 1-ий заст. голови по фінансово-господарській ділянці — інж. Ант. Артимович, 2-ий заст. голови по організаційно-адміністраційній ділянці — проф. Б. Заплітний, секретар і реф. преси — сотник Ант. Кущинський, скарбник — побр. Мих. Гловяк, кольпортер комбатантських видань — майор Б. Шевченко, референт соціяльно-громадських справ — побр. Ант. Зборик, референт імпрез і культурно-освітніх справ — побр. Б. Кашуба і помічник реф. імпрез — побр. Мир. Дахнівський.

До Контрольної Комісії увійшли: голова — д-р Іл. Витанович, члени: інж. Б. Білинський та сотник М. Гнатюк, а запасові члени — побр. Гр. Лозинський і Нат. Лозинська.

Суд Чести вибрано в складі: голова — сотник В. Тимцюрак і члени: д-р Ос. Матковський і сотник Св. Левицький, а запасові члени — побратими А. Новицький та Гр. Терлецький.

Найцікавішою та ідейно цінною частиною Зборів було обговорювання побажань до пляну діяльности для нової Управи, а зокрема обмін думками з приводу різних проєктів.

Побратим Б. Кашуба підніс думку про об'єднання чинности ОбВУА з іншими комбатантськими організаціями на терені Шикаґа, як, наприклад: влаштування спільної зустрічі на Ранд Лейку, організування свята Покрови, забави „Червоної Калини". Нав'язуючи до тої думки, сотник Ант. Кущинський запроєктував організувати імпрезову референтуру, спільно з представниками інших комбатантських об'єднань, з чого з часом може вийти взагалі спільність акції та стала співпраця. У програму

чинности імпрезової комісії чи референтури має увійти влаштування імпрез і святкувань таких історичних подій, в яких українська зброя здобула славу, наприклад: В'їзд Богдана Хмельницького до Києва після перемоги над поляками, Конотопський бій, боротьба Карпатської Січі, УПА і т. п. та відзначення днів народжень, а не смерти, визначних українських полководців в аспекті їхніх воєнних заслуг.

Сотник В. Тимцюрак порушив справу про забезпечення достойного представництва ОбВУА у випадках смерти когось з побратимів.

Сотник А. Новицький поділився своїми спогадами про перебування у в'язниці в Скутарі та про побут в Великій Кікінді, що він описав в своїй праці „Слідами запорожців" і запропонував її прочитати на сходинах.

Багато ще було всяких цікавих внесків і міркувань, чим би могло зайнятись комбатантське побратимство.

Голова Зборів проф. Іл. Витанович звернувся до побратимів з своїм заключним словом. Він закликав наладнати товариське життя в комбатантських організаціях, розвинути дух братерства між собою і його внести в загально-громадське українське життя. Лише там гарно й успішно те життя розвивається, де колишні вояки впливають своїми чеснотами, що їх виплекали в собі за часів своєї активної воєнної служби та в боях за Україну.

З добрим настроєм та сподіваннями на пожвавлення життя організації розходились побратими.

І ось, ве пройшло від того дня ще й місяця, а вайважніші суґестії тих Зборів вже почали виконуватись... З ініціятиви Управи ОбВУА дня 7 червня 1961 зійшлися представники всіх українських комбатантських організацій Шикаґа: побратими — Мирон Дахнівський (ОбВУА), Мих. Петруняк (УСС), Богдан Кашуба (1 Укр. Дивізія і ОбВУА), Марко Марчук (Братство 1-ої Укр. Дивізії УНА), Фил. Колодчин (Брат. 1-ої Укр. Дивізії УНА), Вол. Сорочин (Об. к. вояків УПА), Мих. Федак (Т-во б. Вояків УПА), Антін Кущинський (ОбВУА і Брат. Карп. Січовиків), Мик. Стасюк (Т-во б. Вояків УПА), С. Ґоляш (Т-во б. Вояків УПА).

На цих сходивах після щирого, одвертого, а подекуди й запального обміну думками, застережень і навпаки сердечно-побратимської довірливости, прийшло до знаменвої одноголосної ухвали і вже створено імпрезову „Комісію всіх українських комбатантських організацій м. Шикаґа", що займеться в першу чергу підготовкою влаштування всевояцького українського свята Покрови, та потім — організації урочистого вояцького Листопадового апелю. При тому рішено виконувати лише ті свої постанови, що будуть прийняті голосами представників всіх комбатантських організацій, що створили згадану Комісію, щоб у всьому була єдність і загальна відповідальність. На голову спільної Комісії одноголосво обрано побратима Богдана Кашубу, цього часу голову Братства 1-ої Української Дивізії, на секретаря — автора цих рядків, секретаря Відділу ОбВУА в Шикаґо і карпатського січовика. Інші функції й обов'язки буде розподілено між представнииками всіх комбатантських організацій — по два від кожної організації — в бігу дальшої діяльности.

Під кінець цієї щасливої й знаменної наради був поданий і палкий голос одного „упіста", щоб щойно уконстатована Комісія перетворилась після перших намічених проб у стале міжорганізаційне тіло. Але про це покаже майбутня практика та дальша настанова вояцької громади.

КОМБАТАНТИ У ГЕН. ІВ. ОМЕЛЯНОВИЧА-ПАВЛЕНКА В ШИКАГО

В день 80-літнього ювілею з дня народження ген. Ів. Омеляновича-Павленка, 31 серпня 1961 р. делеґація українських комбатантських організацій м.

Шикаґа відвідала Ювілята та принесла йому побратимське поздоровлення, щирі бажання та ювілейні дари. Делеґацію очолював полк. В. Дяченко — голова Відділу ОбВУА, а в склад її входила президія об'єднаної комісії шести орґанізацій в особі побратимів представників: Б. Кашуба (голова комісії) — від Братства 1 УД УНА, Ант. Артимович — Брат. УСС, Ант. Кущинський (секретар ком.) — Брат. Карп. Січі, Ст. Стрільчик — Брат. 1 УД УНА, Ст. Голяш — Тов. б. в. УПА та В. Сорочак — Об. к. в. УПА.

Полк. В. Дяченко поздоровив Генерала в імені представників всіх українських військових формацій, що під різними прапорами бились за волю України ще від 1914 року і досі не скорились перед Москвою та висловив пошану Ювілятові за бойові відзначення, що їх він дістав як полководець в боях за Україну і за особисту хоробрість та відвагу. А з наказу Головної Управи ОбВУА полк. В. Дяченко передав писемне привітання та її ювілейний дар Генералові.

Крім цього промовляли ще побратими Ант. Артимович, В. Сорочак і Ст. Стрільчик, репрезентанти згаданих вгорі колишніх формацій та передали дрібні дарунки і квіти для дружини Генерала. Зворушений Генерал, дякуючи делеґатам, висловив вдоволення з приводу консолідації між комбатантськими організаціями на терені Шикаґа. Генерал і його дружина приймали делеґатів сердечною гостиною. (Див. стор. 34).

Сотн. Ант. Кущинський

Тому, що людина уже з чисто людських мотивів має нахил калькулювати сили ворога зависоко, ми є склонні завжди до рішень у напрямі здержати початок воєнної дії, та міняти засади, на яких будували керування дією. Задержка вимагає військових змін, які мають на меті зменшити небезпеку і відновити захитану рівновагу сил.

(К. фон Клявзевіц — „Про війну")

Братство кол. вояків 1 УД УНА

Комунікат

Головної Управи Братства кол. Вояків 1 Української Дивізії УНА

Дорогі Друзі!

Передчасна смерть вирвала з наших рядів незабутнього друга і товариша зброї пор. д-ра Любомира О. Ортинського, Голову Головної Управи Братства і співредактора „Вістей Комбатанта". Залишилося порожнім місце, яке виповнював впродовж багатьох літ, яке — ми свідомі — не можна буде повністю заступити. Сталося це в хвилині, коли Братство ввійшло в нову фазу видавничої діяльности у формі видавання спільного з ОбВУА й іншими комбатантськими організаціями журналу „Вісті Комбатанта". Поява першого числа була повністю заслугою сл. п. Покійного, який вложив в нього всю свою енерґію, вміння і знання, бо вважав це, як сам писав в передовій статті: „рішучим кроком вперед, кроком, який робить нас співтворцями і співвідповідальними вже не за один вирізок українського комбатантського життя, але за його цілість".

Сьогодні, перед ще дуже свіжою могилою Покійного Головна Управа закликає всіх кол. вояків Дивізії здисципліновано станути в ряди Братства, подвоїти активність праці для здійснення тих ідей, якими жив і для яких працював сл. п. Л. Ортинський.

Закликаємо станиці й поодиноких членів складати пожертви на Видавничий Фонд „Вістей Комбатанта", замість квітів на могилу Покійного.

Рівночасно просимо деклярувати пожертви на Студійний фонд для малолітньої доні Покійного Анни, який вже започатковано друзями по зброї та співпрацівниками Покійного й знайомими.

Головна Управа стверджує, що поява ч. 102 „Вістей" Краєвої Управи в Німеччині була нескоординована з Головною Управою, а передова стаття підписана ініціялом „Р." є наскрізь тенденційною, подає неправдиві факти та ще й у невідповідному тоні.

За Головну Управу:

Е. Шипайло, секретар — М. Бігус, голова

Крайовий З'їзд Братства в США

VII-ий Крайовий З'їзд Делеґатів Братства кол. Вояків 1 Української Дивізії УНА в США відбувся цього року в днях 2-4 вересня на оселі Українського Робітничого Союзу „Верховина" в Ґлен Спей, Ню Йорк.

Цьогорічний З'їзд припав у 10-ліття існування Братства в США. Без огляду на досить далекі віддалі поодиноких Станиць, на З'їзд прибуло 31 делеґатів-представників 11 Станиць та 2-ох уповноважених Краєвої Управи.

Крім них прибула немала кількість гостей-членів Братства з різних місцевостей з родинами. Присутніми були теж представники інших українських комбатантських організацій.

Діловими нарадами проводила Президія в складі: Л. Білик — голова, Е. Шипайло й Т. Чмола — заступники, А. Тимкевич і О. Голинський — секретарі. До Почесної Президії запрошено о. Ю. Ґабрусевича — кол. капеляна Дивізії та д-ра В. Ґалана — голову ОбВУА.

Повстанням з місць та однохвилинною мовчанкою вшановано пам'ять тих, що відійшли недавно з рядів Братства: пполк. Р. Долинського та д-ра Л. Ортинського.

Звіти із праці Крайової Управи були видруковані й розіслані Станицям заздалегідь до З'їзду. Їх доповнив усно Голова уступаючої Крайової Управи І. Скіра, подаючи додаткові вияснення до деяких важніших точок. Після звіту Голови представники Станиць подали обширні звіти з діяльности за цей сам час. Звітували Станиці: Клівленд, Боффало, Шикаґо, Филаделфія, Ню Йорк, Трентон, Рочестер, Нюарк та уповноважені з місцевостей Бриджпорт і Бетлегем. Після короткої дискусії над звітами, на внесок Контрольної Комісії З'їзд через аклямацію уділив абсолюторію уступаючій Крайовій Управі.

Одною з головних точок нарад З'їзду була справа журналів „Вісті" та „Вісті Комбатанта". Діючий Голова Головної Управи Братства М. Бігус та Голова уступаючої Крайової Управи в США І. Скіра подали детальні при-

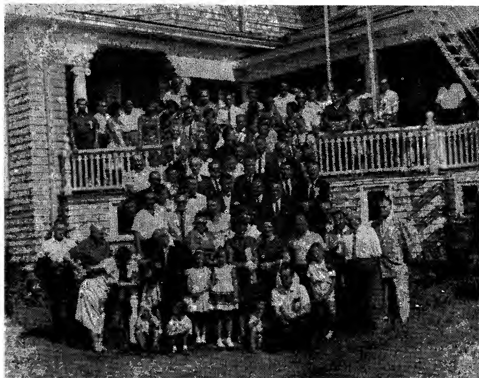

Група учасників 7-го З'їзду Братства кол. вояків 1 УД УНА з родинами.

чиии, які довели до рішення Головної Управи про об'єднання двох комбатантських журиалів „Вісті" Братства та „Голос Комбатанта" ОбВУА в один спільний загальнокомбатантський журиал „Вісті Комбатанта". Над цією справою вив'язалась жива дискусія. Деякі представники підтримували повністю рішення Головиої і Крайових Управ, іиші висловлювалися критично, мовляв рішення запало без попереднього порозуміння зі всіма Стаиицями в США, або обстоювали потребу власного дивізійного журналу. Для точиішого обговорення та передискутування цього питання вибрано п'ятичленну комісію з завданням обзнайомитися з думками делеґатів поодииоких Стаииць та предложити свій звіт наступного дня З'їзду.

Вечором цього ж самого дня відбувся беикет для всіх делеґатів та членів Братства з родииами та гостей і представників чільних українських громадських установ та оргаиізацій. Товстмастером на бенкеті був М. Шарко. На бенкеті вітали З'їзд: о. Ю. Ґабрусевич, д-р В. Ґалан, ред. І. Кедрин, А. Батюк, д-р М. Стахів та М. Ліщинський в імені ген. П. Шандрука. Директор Йосип Гіриян прочитав оригінальний нарис, присвячеиий пам'яті д-ра Л. Ортинського (надруковаиий на іншому місці). Співом дивізійиих пісень покіичився цей приємний і веселий вечір.

В неділю рано учасники З'їзду вислухали Польову Службу Божу. яку відправив о. Ю. Ґабрусевич. Після Служби Божої відправлено Панахиду по сл. п. д-рові Л. Ортинському та всіх кол. вояках Дивізії.

Продовжуючи наради, відчитано привіти, які наспіли иа З'їзд від українських організацій та поодиноких осіб. В иаступній точці І. Скіра подав звіт комісії для обговореиня справи „Вісті" й „Вісті Комбатанта". Тому що комісія ие винесла одного спільного внеску, І. Скіра, як кол. Голова Крайової Управи подав під голосуваиня наступний виесок: „З'їзд піддержує повністю рішення Головної Управи Братства видавати спільно з ОбВУА й іншими комбатантськими організаціями одии український комбатантський журиал „Вісті Комбатанта". Другий внесок Т. Чмоли звучав: „Рішення в справі „Вістей" та „Вістей Комбатанта" передати до рішения плеиуму референдум Братства". Більшістю 26 до 23 голосів З'їзд прийияв внесок І. Скіри.

В дальшому обговорено актуальиі справи зв'язаиі з працею Братства. М. Вігус реферував справу створення студійного фонду для дочки сл. п. д-ра Л. Ортинського, Аини. Короткий звіт про пляни праці на майбутнє подав представиик „Броди-Лев" Я. Балабан. І. Скіра повідомив про плянуваиия товариської зустрічі дивізійників в 1962 році в Дітройті. Ю. Тис-Крохмалюк подав, що вже готується історія 1 УД в еспанській мові. Широко обговореио теж наклепницько-брехливу статтю в газеті „Новоє Русскоє Слово".

З'їзд прийияв одноголосно запропоиоваиі резолюційно-програмовою комісією резолюції. На внесок иоміиаційної Комісії З'їзд обрав керівиі органи на найближчі 2 роки. До Крайової Управи ввійшли: Л. Білик — голова, З. Коиовка — заст. голови, І. Чмола — секретар і хорунжий, А. Кобрин — фінансовий референт, Я. Колодій — референт ССК, М. Бурчак — член ССК, Л. Рихтицький — пресовий референт, О. Городиський — видавиичий референт, Б. Левицький — референт опіки над могилами, Ю. Ференцевич — референт молоді, Я. Балабан — референт адм. й кольпортажі. Склад Контрольної Комісії: І. Скіра — голова, Т. Чмола, М. Головчак — члени, в склад Товариського Суду: А. Гончаренко — голова, д-р Прокопович, О. Мациия — члени.

В год. 3-ій пополудні Ю. Тис-Крохмалюк виголосив цікаву доповідь на тему української військової та політичиої проблематики. Дискусією иад рефератом покінчилися ділові наради З'їзду.

Звіт

Голови Крайової Управи Братства к. Вояків 1 УД УНА в США інж. І. Скіри за діловий час двох років — від 31 серпня 1959 до 31 серпня 1961 — на 7-ий Крайовий З'їзд в Ґлен Спей, Н. Й., 2-4 вересня 1961 р.

Знову приходиться нам зробити підсумки дворічного існування Братства к. Вояків 1 УД УНА в ЗДА, про його пророблену працю, намагання і недотягнення.

Цей звіт ставить собі за ціль дати, по змозі, повний образ нашого Братства в США, але тому він і може торкатись проблем лише загально. Деталі й доповнення можна знайти в звітах поодиноких Панів Референтів, про них звітуватимуть представники Станиць і уповноважені Крайові Управи.

Наш З'їзд припадає також в 10-річчя існування Братства в США. В іншому місці зробимо підсумки за цілих 10 років нашого існування.

Загально характеризуючи звітовий 2-річний період, можна назвати його устабілізованим існуванням Товариства із приміненням підходів, подиктованих льокальними умовинами чи персональними змінами. Особливий склад так Крайової Управи як і Управ Станиць грає велику ролю в нашому Братстві.

Стан членства помітно збільшився в цій каденції із числа 350 з-перед двох років, останньо устійнено 565 організованих членів. Число Станиць лишилось незмінним — 11, а уповноважених Крайової Управи — 5. Збільшення членства можна пояснити сталим приїздом його з інших теренів.

В склад Крайової Управи входило 10 членів, 6 з Филаделфії і 4 з Ню Йорку. По смерті пполк. Р. Долинського кооптовано на його місце д-ра Б. Левицького, а після резиґнації по одному році інж. М. Ліщинського, суспільно-допомоговий сектор перебрав Я. Колодій. Недалека віддаль Филаделфії — Ню Йорку, давала змогу робити часті пленарні засідання, яких в каденції вудбулося 5, як також 5 засідань Президії КУ. Більшість пленарних засідань відбуто спільно з Головною Управою Братства, що давало змогу краще координувати працю Товариства.

Взаємоконтакт зі Станицями вдержувано головно листовним шляхом, вміру конечности телефонічно та час до часу особистими поїздками. І так відвідали Станиці д-р Л. Ортинський, пполк. Долинський, інж. М. Ліщинський (Нюарк, Рочестер), інж. І. Скіра (Нюарк, Трентон). Також гостили по Станицях при нагоді різних свят ген. Павло Шандрук (Нюарк, Шикаґо) та о. д-р І. Нагаєвський (Трентон). Живий контакт вдержувала Крайова Управа з Крайовою Управою з Канади так листовний як і особистий при різних нагодах. З Канадою, в якій умовини праці подібні до наших, узгіднювано становище в різних справах (прим., проблема перенесення видавничої діяльности ГУ) а також спільно кольпортовано „Археологію України" Я. Пастернака. Крайовій Управі в Арґентині ми допомагали у виданні книжки Ю. Тиса-Крохмалюка: „Історія 1 Української Дивізії" в еспанській мові, яка незабаром повинна появитись друком.

Обіжники Крайової Управи, прийняті віддавна як добрий засіб інформації і контакту з членством на нашому терені, в цій каденції розіслано в числі 18 штук. Деякі з них розсилано останньо теж на відомі адреси членів для ширшої і скорішої інформації, особливо в літній, вакаційний час, коли сходини членства тяжко відбути. Знаємо одначе, що і ця форма інформації не була вистачальна, бо не всі Станиці подавали зміст обіжників до відома членства. В цій каденції також і деякі Станиці

посилили взаємообмін своїми обіжниками і так їх розіслали: Дітройт — 4, Шикаґо — 3 і Рочестер — 3.

Звітність Станиць відбувалася у формі надсилання раз в рік звіту з діяльности та протоколу своїх Загальних Зборів. Більшість Станиць це точно виконувала, хоч були й такі, що занедбували, і ми місяцями не знали, яка є нова Управа Станиці.

Секретаріят ведено шляхом дуже близької співпраці секретаря п. В. Лотоцького з головою Крайової Управи.

Зв'язок з молодечими організаціями переводжено головно практичною дорогою. Референт Ю. Ференцевич, як активний пластун, при різних нагодах старався подавати молоді елементи з українських вояцьких традицій. Треба відмітити, що зацікавлення проблемами молоді сильно зростало серед нашого членства. Майже в усіх осередках члени виявляють активність при організації Шкіл Українознавства, Батьківських Комітетів, а деякі Станиці виасиґнували стипендії для студіюючої молоді (Филаделфія, Дітройт).

Фінансовий референт п. М. Гись поширив в цій каденції форму ведення касового діловодства, впровадивши підкоитові книжки. Фінанси осягнули найвищі дотепер обороти, а побіч багато непередбачених видатків, також найвище кінцеве сальдо, яке проте в дальшій діяльності і з уваги на зростаючі потреби Братства, не є вистачальне.

Суспільно-допомоговий сектор був очолюваний в цій каденції двома колеґами. Збірки на інвалідів в обох роках були задовільні в межах 3 до 4 тисячі долярів. П. Я. Колодій остаиньо робив пляни зміни й уточнення статуту **Суспільної Служби Комбатантів,** з якою праця референтури тісно пов'язана. Це треба буде конче зробити в наступній каденції, маючи на увазі поважну працю, що її ССК виконує в нашій спільноті. Участь Братства в ССК являлася діловою формою об'єднання і співпраці з комбатантськими організаціями, а саме із ОбВУА і Об'єднанням к. Вояків УПА. Від Братства представниками в ССК були пп. Колодій і В. Зуляк.

Видавничій діяльності Братства, як основному засобові до плекання наших вояцьких традицій, усе прив'язувано велику вагу в Крайовій Управі. На цьому відтинку Крайова Управа повістю піддержувала рішення Головної Управи Братства перенести видавничу діяльність ГУ на терен Америки та видавати один репрезентативний комбатантський журнал спільно з ОбВУА й іншими комбатантськими організаціями. Після ССК, це являлося другою формою ділового об'єднання комбатантських організацій. Доповнюючи видавничу діяльність ГУ видавничий референт КУ мґр. Б. Артимишин заініціював видання гумористично-сатиричної одноднівки „Шафа грає". Це видання, узгіднене з Головною Управою, прийнято задовільно в рядах Братства. Одиак дотепер воно не виправдало себе фінансово, бо країни поза США не надіслали ще розчислень, а деякі наші Станиці не розпродали призначеного їм числа одноднівки. Адміністрацією видань Братства займався п. В. Гриньох, вдержуючи живий контакт так з передплатниками як і з кольпортерами. На жаль, треба ствердити, що менше як половина членства є сталими передплатниками видань Братства. Цій справі повинні більше уваги присвятити Управи Станиць на місцях.

В дальшій підготовці є **Альбом Дивізії.** Дотепер зібрано коло 1400 клішевих репродукцій різних матеріялів, частину висортовано та приготовлено до дальшого опрацювання. Зібрані знимки використовувано вже тепер для поміщення в різних виданнях Братства (Одноднівка „Броди-Лев", „Вісті Комбатанта", „Історія 1 УД" в еспанській мові). В цій каденції завершено включення **Братства „Броди-Лев"** в систему нашого Братства на конференції 28 листопада 1959 р. Братство „Броди-Лев" перебрало повністю ведення опіки й охорони мо-

гил на теренах дії Братства, зате акцію допомоги українським воєнним інвалідам веде повністю наше Братство. Таким чином скоординовано комбатантську діяльність в ділянках могил і інвалідів а головно заманіфестовано єдність нашого дивізійного гурту. Братство кольпортує Зеленосвяточну одноднівку Братства „Броди-Лев" та переводить збірки на могили, якими адмініструє Братство „Броди-Лев". При Крайовій Управі референтом могил є мґр. Лев Стеткевич, який проводить свою діяльність у Братстві „Броди-Лев", а як член Крайової Управи, іформує про свою працю Братство. Треба додати, що до завершення згаданого вище унормалізування відносин у великій мірі причинився покійний д-р Л. Ортинський, голова Братства.

Фотомонтаж „Шляхом 1-ої УД", який від чотирьох років є в користуванні Осередків, в цій каденції використали лише Шикаґо і Дітройт. Дальше його спрямування є до наших Станиць в Канаді.

Святкування роковин. Річницю бою під Бродами ряд Станиць відмітили в двох останніх роках святочними сходинами, доповідями або ватрами на літніх таборах молоді, діючи по думці, що величаве святкування бою під Бродами переводитимемо в заокруглені 5-річні дати. 15-ліття УНА, що припадало в 1960 р. особливо відмітили Станиці в Филаделфії, Рочестері та Нюарку. Під цим кутом відбуто також **Зустріч Дивізійників** в США і Канади в днях 2-4 липня 1960 р. на оселі „Говерля" біля Торонта. Така ж сама зустріч обох теренів запляновано на літо 1962 р., цим разом на терені США, в Дітройті.

Прапори Братства набули і посвятили ще деякі Станиці так, що дотепер, крім Крайової Управи, прапори мають на нашому терені такі Станиці: Дітройт, Шикаґо, Филаделфія, Рочестер, Ютика, Трентон. Треба згадати, що на нашому терені Станиця Шикаґо продовжує видавати **філятелістичні** видання Братства і останньо відмічено наддрукувати на ковертах Шевченківський 1961 Рік. Заходом та за ініціятивою тої Станиці видано теж книжку П. Грицака „Вежі й кулемети". Крайова Управа поробила заходи, щоб **дату битви під Бродами** поміщували українські календарі в рубриці т. зв. „історичний календар", як історичну дату. Ці заходи до видань календарів на нашому терені увінчалися успіхом. Добре було б, щоб і інші Крайові Управи зробили це на своїх теренах, бо щорічні календарі є джерелом іформації, якщо річ йде про національно-історичні дати, для різних дописів, радіоавдицій тощо.

Наше Братство, як цілість, бере активну участь **в житті української спільноти** в США, являється членом центральних організацій УКК і ЗУАДК-у, складає в міру своїх можливостей фінансові дотації на різного роду українські громадські, релігійні та культурнонаукові цілі, а представники Братства беруть участь в Загальних Зборах та імпрезах різних українських товариств і установ на цьому терені.

При повній рівновазі воєнних сил ніколи не можна переривати бойової акції. Ініціятива є тоді позитивним моментом для того, хто наступає.

(К. фон Клявзевіц — „Про війну")

Крайовий З'їзд Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Канаді

Шевченківські святкування в Вінніпеґу цього року дали рідку можливість зустрітися на спільних нарадах дивізійників Сходу й Заходу Канади, користаючи із знижкових удогіднень транспорту в це, понад 1.000 миль віддалене місто від дивізійного центра — Торонто.

Користаючи одночасно з уміло складеної програми свята нам удалося вплести туди крайові наради дивізійників. І так в суботу 8-го липня в домівці рідної школи ім. М. Шашкевича в Вінніпеґу відбувся Крайовий З'їзд братства кол. Вояків 1 УД УНА — Канади.

Не зважаючи на спеку в метрополії канадійських прерій Манітоби, з'їхались туди майже всі делеґати від 10 Станиць Братства терену Канади, включно з Крайовою Управою з Торонта, яка рівнож майже в цілості прибула на З'їзд.

Після довшої балачки й радости з взаємної зустрічі, усі признали, що слід приступити до діла.

Наради відкрив голова Крайової Управи д-р М. Малецький, вітаючи приявних делеґатів та гостей. Двохвилинною мовчанкою вшановано пам'ять померлих членів Братства. Зчерги вибрано Президію З'їзду в складі Б. Кальба — голова, Р. Самотулка — секретар. Після відчитання привітів інших організацій та звітів Крайової Управи — **Крайовий З'їзд одобрив одноголосно рішення Головної Управи Братства видавати спільний військовий журнал „Вісті Комбатанта" та апелював до поширення передплати нового органу Братства та підсилення видавничого фонду пожертвами окремих Станиць.** Після дискусії З'їзд уділив абсолюторії уступаючій Крайовій Управі.

Зчерги обрано нову Крайову Управу з каденцією на два роки в такому складі:

Д-р М. Малецький — голова, В. Гузар — перший заступник голови з Торонта, д-р Р. Турко — другий заступник голови з Монтреалю, О. Загорода — третій заступник голови з Вінніпеґу, Я. Цвікелевич — четвертий заступник голови з Едмонтону.

Члени Крайової Управи:

Інж. Б. Підгайний, В. Верига, Б. Кальба, М. Бігус, В. Яворський, С. Гуляк.

Члени Контрольної Комісії:

М. Бойко, Р. Самотулка, Я. Стахів.

Члени Товариського Суду:

М. Заяць, О. Шумовський, М. Чорнописький.

Почесним головою Братства кол. Вояків 1 УД УНА є полк. П. Силенко.

До пляну праці З'їзд виніс ряд побажань й заввах, з них найважливіші:

1. Зорганізувати працю в Братстві в напрямку поширення членства та створення нових Станиць на терені Канади;
2. Користати з української преси а зокрема з журналу „Вісті Комбатанта", куди слід пересилати репортажі з важливих подій на терені Станиць Братства та Канади взагалі;
3. Братство, як аполітична організація, повинно стати впливовим чинником в громадських і політичних справах, для нормалізації наших дій так назовні, як і внутрі;
4. Звернути особливу увагу на посередню чи безпосередню співпрацю з молодечими організаціями терену Канади;
5. Поширити ідею залізного інвалідського фонду Станиці в Торонті, на всі Станиці Канади;
6. Продовжати видавничу діяльність;
7. Закликати дивізійників включитися в громадську працю українських організацій Канади.

В дальшому дискутовано ряд справ чисто організаційного порядку, врешті подякою д-ра М. Малецького за довір'я

й вибір на голову Крайової Управи, закінчено офіційно Крайовий З'їзд.

Позитивом цього З'їзду був факт, що дивізійний актив Канади мав змогу зустрітися вперше на цьому терені разом до обговорення справ, зв'язаних з майбутнім нашої братської організації. Цей З'їзд показався надзвичайно корисним для нас усіх, а товариська й ділова атмосфера З'їзду дала нам багато сподівань на позитивне майбутнє нашої організації. Хоча вже старші віком, все ж прийшлося з приємністю ствердити, що усі ми молоді духом, повні бадьорости, сили й віри, такої, яка була в нас в рядах Дивізії.

Після офіційної частини З'їзду, присутніх поділено на малі дискусійні групи, з яких кожна окремим автом подалася до просторого будинку д-ра Бучка в Вінніпеґу, де господарі влаштували гарне й миле прийняття струдженим нарадами дивізійним побратимам. Тут усім дійсно розв'язалися язики після традиційної чарки і як на вавилонській вежі можна було поза українською мовою почути еспанську й інші, навіть „львівську мову", бо був теж її звеличник Д., який — невідомо чому — за кожним разом урочисто вставав, коли хотів сказати кілька слів.

Зустріч залишила милі спогади всім тим, що в ній брали участь.

В. Гузар

Об'єднання кол. Вояків УПА в США

П'ЯТИЙ ЗАГАЛЬНИЙ З'ЇЗД ДЕЛЕҐАТІВ

В днях 2 і 3 вересня цього року відбувся в Шикаґо, Ілл. 5-ий Загальний З'їзд Об'єднання кол. Вояків УПА в США. Вже від самого ранку в суботу було гамірно і рухливо в ресторані п-ва Левковичів, де делеґати зголошували свій приїзд. Делеґація з Ню Йорку застала вже друзів з Канади. Пізніше надтягнули клівлендці та дітройтці, незабракло і филаделфійців. О год. 2-ій по полудні у пластовій домівці у прибраній американським та українським прапорами, емблемою Об'єднання та портретом ген. Т. Чупринки, залі почався Загальний З'їзд.

Відкрив його в заступстві перешкодженого голови Об'єднання друга Горислава член Головної Управи А. Ґереґа. В короткій промові він привітав гостей та учасників З'їзду, зокрема з Канадійського Об'єднання, що численно прибули на З'їзд. Він візвав учасників одномінутовою мовчанкою вшанувати пам'ять поляглих і померлих на еміґрації друзів. Члени нашого Об'єднання, говорив друг Ґереґа, своєю працею на суспільному та комбатантському відтинках, стараються причинитись до об'єднання та зміцнення нашої громади на цьому терені.

До Президії З'їзду ввійшли: П. Миколенко-Байда — голова, І. Хома — заст. голови, А. Ґереґа та Ю. Лопатинський — секретарі та Федак-Смирний — вільний член.

Петро Миколенко-Байда у короткій промові звернув між іншим увагу на потребу включення колишніх членів УПА, індивідуально та збірно, в зорганізоване громадське життя в Америці. З устними привітами виступили О. Городиський, який вітав З'їзд в імені Головної Управи 1-ої Української Дивізії УНА та Дивізійної Станиці в Шикаґо, і друг Федак-Смирний від Канадійського Об'єднання кол. Вояків УПА.

Після того відчитано багато письмових привітів між якими були привіти

від Президії УГВР — д-р І. Гриньох, секретаря закордонних справ УГВР — М. Лебедя, членів Закордонного Представництва УГВР д-ра М. Прокопа та проф. Л. Шанковського, УККА — В. Мудрого, Головної Управи ОбВУА — д-ра В. Ґалана, Головної Управи Братства УСС — П. Постолюка, Головної Управи ОПВВУ — Ю. Бакуменка, Товариства був. Вояків УПА ім. ген. Т. Чупринки — Відділ Шикаґо — Ґоляша та від місцевих комбатантських і суспільних Товариств міста Шикаґо.

Рішено вислати телеграму на 6-ий З'їзд Братства 1 Української Дивізії УНА, який відбувався в тому самому часі на оселі Робітничого Союзу в Ґлен Спей. Обрано комісії, до яких увійшли: до Резолюційної А. Ґереґа, М. Чуйко, В. Сорочак та Ю. Туча і до Номінаційної С. Левицький, І. Дмитрик та І. Бурий. Після того секретар Ю. Лопатинський відчитав протокол з попереднього 4-го З'їзду Об'єднання.

Після короткої перерви учасники З'їзду вислухали доповіді д-ра Я. Пеленського „Підпілля і партизанські війни в світлі сучасного міжнародного розвитку" (Ця доповідь буде друкована, мабуть, у „Вістях Комбатанта"). Після дискусії над доповіддю і короткої перерви відчитано звіти з діяльности Станиць Об'єднання. На тому закінчено перший день нарад.

О год. 8.30 вечером відбулась у великій залі Пластового Дому товариська зустріч, влаштована господарями З'їзду — Станицею Шикаґо.

У чепурно прибраній залі засіло за столами коло 90 осіб. Вечором проводив голова шикаґівської Станиці інж. Я. Струтинський. До успіху вечора причинились у великій мірі його підготовою Пані Струтинська, Левицька, Туча та Жуківська. Між гістьми можна було бачити полк. Даниленка, організатора кавалерії УПА на Волині, сотника Тимцюрака, сотника Кущинського, поета О. Бабія, д-ра Гавнського, д-ра Кокорудза, д-ра Горохівського, панів Турянського, Л. Кузика, д-ра Я. Пеленського і багатьох інших. Всеч. о. Ничка відкрив Вечір молитвою. У мистецькій програмі виступали мистці Шикаґа пані Р. Турянська, ред. Курпіта та п. В. Галушка. На кінець Вечора Всеч. о. Ничка виголосив палку промову.

В неділю 3 вересня, після Богослужб в греко-кат. і православній церквах, о год. 10 ранку розпочався другий день нарад, що ними проводив заступник голови З'їзду І. Хома. Наради розпочалися звітуванням голови Об'єднання Горислава. У своєму звіті він накреслив працю Головної Управи Об'єднання за її дворічну каденцію. Головна Управа відбула 14 засідань і була у тісному зв'язку зі Станицями Об'єднання, висилаючи обіжники та повідомлення, як також пересилаючи відбитки статтей, що появились в чужомовних виданнях про боротьбу УПА. Головна Управа підготовила до випуску відзнаку Об'єднання, що її виготовив мистець Я. Гніздовський, а кольори розробив мистець Е. Саламаха. Члени Головної Управи брали участь як репрезентанти Об'єднання у різних громадських імпрезах та сходинах. На видавничому відтинку Головна Управа приготовила до друку спомин друга Івана Дмитрика, а замість випуску плянованого альманаха з нагоди 10-ліття існування Станиць, дала низку статтей до „Голосу Комбатанта". Замість видавати власний військовий журнал, Головна Управа приступила до спільного військово-історичного журналу „Вісті Комбатанта". Дальше прелеґент подав подрібно заходи, що їх зробила Головна Управа Об'єднання в справі наладнання співжиття з Товариством кол. Вояків УПА ім. ген. Т. Чупринки. На жаль, всі приватні і офіційні заходи Головної Управи Об'єднання, як також розмови представників обох Головних Управ в цих справах, не дали позитивних вислідів з уваги на неґативну поставу Головної Управи Товариства кол. Вояків УПА ім. ген. Т. Чупринки.

ПРЕЗИДІЯ 5-го ЗАГАЛЬНОГО З'ЇЗДУ ОБ'ЄДНАННЯ КОЛ. ВОЯКІВ УПА
А. Гереґа, І. Хома, П. Миколенко-Байда, Федак-Смирний, Ю. Лопатинський.

В кінцевій частині звіту голова Об'єднання поінформував про співпрацю з ОбВУА, до якого наше Об'єднання приступило як правно-автономна одиниця в 1958 році. Наше Об'єднання в ОбВУА є репрезентоване Ю. Лопатинським, який є одним з заступників голови ОбВУА, а в Суспільній Службі Комбатантів нашим представником є Ст. Шеремета. Головним змаганням Головної Управи Об'єднання в цій каденції — кінчив свій звіт друг Горислав — було довести до об'єднання всіх кол. комбатантських організацій в рямках Об'єднання бувших вояків українців в Америці.

Дальше слідували звіти секретаря, фін. референта, референта сусп. опіки та нашого представника в Суспільній Службі Комбатантів. З цих звітів учасники довідались, що за цей час наше Об'єднання уділило допомоги потребуючим воякам УПА в сумі 1.275 дол., а з рамени Суспільної Служби Комбатантів уділено допомоги на суму 480 дол. для п'ятнадцяти бувших вояків УПА.

По закінченні звітування заряджеио перерву на обід і всі учасники пішли до ресторану панства Левковичів, де їм подано смачний обід.

Після обідової перерви продовжувано наради під проводом голови З'їзду Миколенка-Байди. По дискусії над звітами члени З'їзду на пропозицію Контрольної Комісії уділили, через аклямацію, абсолюторію уступаючій Головній Управі. **До нової Управи Об'єднання** увійшли: голова Об'єднання — П. Миколенко-Байда, містоголова — Ю. Лопатинський, секретар — М. Чуйко, орг. реф. Ст. Ґула, фін. реф. М. Озимко, реф. сусп. опіки — І. Котляр. Вільні члени ГУ: М. Горислав, І. Хома, І. Дмитрик. Контрольна Комісія: А. Ґереґа, І. Гайдук, О. Бігун. Товариський Суд: Я. Струтинський, С. Левицький, Ю. Туча.

З технічних причин Резолюції 5-го З'їзду кол. Вояків УПА в США будуть поміщені в наступному числі „В.К".

Суспільна Служба Комбатантів

ДАР УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ІНВАЛІДОВІ

Під опікою Суспільної Служби Комбатантів є ще тепер понад 400 інвалідів, немічних колишніх українських військовиків та вдів і сиріт по кол. вояках, які користають з допомоги фонду „Дару Українському Воєнному Інвалідові". У минулорічній листопадовій збірці українська суспільність в ЗДА зложила на благородну ціль допомоги українським воєнним інвалідам 10.702.44 долярів.

Традиційним звичаєм і в глибокому почутті журби про тих, що у збройній боротьбі за волю України втратили своє здоров'я та цілком або частинну здібність до праці — звертаємося до Українського Громадянства з гарячим проханням й цього року скласти щедрі пожертви у листопадовій збірці на Дар Українському Воєнному Інвалідові.

Суспільна Служба Комбатантів сподівається, що доля й недоля наших воєнних інвалідів — кол. українських вояків й далі не перестане бути голосом совісти і найбільшою турботою нашого громадянства у вільному світі.

За Суспільну Службу Комбатантів:

Іван Поритко, голова, Ярослав Колодій, заст. голови, Макар Каплистий секретар, Іван Даиківськнй, Стефан Ґула-Шеремета, Михайло Бурчак, члени

Адреса:

Social Service of Ukrainian War Veterans
1321 W Lindley Avenue,
Philadelphia 41, Pa.

Протокол

з переведеної провірки книг і діловодства Суспільної Служби Комбатантів, яка відбулася у Филаделфії в днях 18 і 23 серпня 1961 року.

ПЕРША УПРАВА СУСПІЛЬНОЇ СЛУЖБИ КОМБАТАНТІВ 1953 РОКУ

Стоять від ліва: † Дмитро Гонта, інж. М. Ліщинський, інж. Іван Поритко (голова), інж. І. Скіра й І. Одежинський.

Контролю перевели представники Контрольних Комісій ОбВУА — д-р Микола Рибак, Братства к. вояків 1 УД УНА — д-р Іван Коропецький, Братства УСС — Михайло Савчин і Об'єднання кол. вояків УПА — Евген Остапович. З Управи Суспільної Служби Комбатантів були приявні: дир. Іван Поритко і Ярослав Колодій.

До контролі предложено книгу касову, всі прилоги до вписів та протоколи з засідань Управи Суспільної Служби Комбатантів, в яких запротоколовані рішення про уділювані допомоги.

На основі провірки зложено фінансове звідомлення, яке характеризує всю діяльність Суспільної Служби Комбатантів за час двох ділових років.

Готівкове сальдо 1959/60		16.684.92
Братство 1 УД	3.842.02	11.335.64
Прихід: Збірка ОбВУА	7.493.62	
Разом		28.020.56
Розхід: СУВІ — Німеччина	7.400.00	
Інші кр. Европи	774.45	
За зал. заслоною	160.00	
ЗДА	1.740.00	
Адміністраційні витрати	352.34	10.427.09
Готівкове сальдо 1960/61		17.593.47
Збірка ОбВУА	7.300.45	
Б-во к. вояків 1 УД	3.401.99	10.702.44
Разом		28.295.91
Розхід: СУВІ — 6.350.20, Ін. кр. Европи 290.00, ЗДА — 1.152.00, Адмін. витрати 344.42.		
Разом		8.136.62
Кінцеве сальдо:		20.159.29

Зложена в банку готівка є згідна з виказаним сальдом.

Контрольна Комісія стверджує, що всі виплати переведено на основі одноголосних ухвал Управи Суспільної Служби Комбатантів, і то згідно з Правильником ССК, тільки інвалідам чи вдовам і сиротам по них. Контролю переводиться кожночасно перед Делеґатськими З'їздами ОбВУА та Братства к. Вояків 1 УД УНА, згідно з їх вимогами.

Контрольна Комісія на основі провірки і прочитаних протоколів стверджує, що Управа Суспільної Служби Комбатантів весь час гармонійно співпрацювала та зразково вела діловодство і книговодство.

За Контрольну Комісію ССК:

Д-р Микола Рибак, голова КК ОбВУА

Д-р Іван Коропецький, голова КК Б-ва к. вояків 1 УД УНА

Михайло Савчин, КК УСС

Евген Остапович, КК Об'єднання к. вояків УПА

СУСПІЛЬНА СЛУЖБА КОМБАТАНТІВ в ЗДАмерики

Збірка Дару УВІ — 1960/61

Місцевість	ОбВУА, Б-во УСС, Об'єдн. к. в. УПА	Б-во к. в. 1 УД УНА	Разом
Ню Йорк	1.150.00	315.67	1.465.67
Филаделфія	1.066.20	343.50	1.409.70
Шикаґо	858.70	334.75	1.193.45
Клівленд	359.00	600.20	959.20
Дітройт	323.00	443.87	766.87
Рочестер	340.80	299.50	640.30
Нюарк	313.10	302.00	615.10
Честер	353.50	—	353.50
Боффало	67.10	285.00	352.10
Гартфорд	339.50	—	339.50
Ню Гейвен	187.00	26.50	213.50
Трентон	62.00	140.00	202.00
Бріджпорт	85.25	74.50	159.75
Пассейк	135.00	—	135.00
Амстердам	118.50	13.00	131.50
Лос Енджелес	76.50	14.00	130.50
Ютика	22.50	75.00	97.50
Балтімор	87.00	5.00	92.00
Джанґстон	62.00	—	62.00
Міннеаполіс	58.00	11.00	69.00
Джерзі Сіти	59.33	—	59.33
Ґренд Репідс	56.00	—	56.00
Ню Бронсвік	56.00	—	56.00
Вотервліт	52.00	—	52.00
Фордс	53.00	—	52.00
Трой	50.00	—	47.00
Гиатсвил	47.00	—	47.00
Редінґ	—	46.00	46.00

Місцевість	ОбВУА, Б-во УСС, Об'єдн. к. в. УПА	Б-во к. в. 1 УД УНА	Разом
Питтсбурґ	44.00	—	44.00
Кольчестер	34.55	—	34.55
Милвокі	33.00	—	33.00
Ірвінґтон	32.00	—	32.00
Бінґемптон	30.77	—	30.77
Ґари	28.50	—	28.50
Ст. Повл	26.00	—	26.00
Вермонт	25.00	—	25.00
Брістоль	25.00	—	25.00
Істон	24.00	—	24.00
Флінт	24.00	—	24.00
Омага	24.00	—	24.00
Ню Брітен	24.00	—	24.00
Елізабет	21.00	—	21.00
Денвер	21.00	—	21.00
Нутлей	20.00	—	20.00
Гемонд	19.00	—	19.00
Індіянополіс	18.00	—	18.00
Ст. Луїс	17.00	—	17.00
Ґарісбурґ	5.00	11.00	16.00
Бостон	15.00	—	15.00
Іст Орендж	15.00	—	15.00
Норт Плейфілд	13.00	—	13.00
Павтукет	13.00	—	13.00
Берлін	13.00	—	13.00
Юніондал	12.00	—	12.00
Крум Лайн	12.00	—	12.00
Кренфорд	12.00	—	12.00
Картерет	11.00	—	11.00
Вашинґтон	11.00	—	11.00
Едісон	—	11.00	11.00
Монтіцелло	10.00	—	10.00
Милстон	10.00	—	10.00
Бетлегем	—	10.00	10.00
Решта: зложили нижче 10.00 долярів	221.15	—	221.15
Разом:	7.300.95	3.401.49	10.702.44

ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ

Ростислав Л. Хомяк

Роля Канади в обороні Північної Америки

В літописах і історичних документах описують, як в давнині будували фортеці, звернені в напрямі сподіваного ворога, і які оборонні системи були інтеґральними частинами тих фортець. Знаємо також і про новітні фортеці, от хочби й з другої світової війни, де головну ролю грали різного роду барикади з артилерійськими батеріями, що їх називали „лініями". Під сьогоднішню пору фортеці далі будуються і ввесь час, ще заки не дійшло до сподіваного, хоч і небажаного конфлікту, ці фортеці уліпшуються, застосовуючи до них все нові засоби оборони.

Одною з таких модерних фортець являється сьогодні північноамериканський континент. Це вже собі не абияких розмірів фортеця: вона й неподібна до середньовічних укріплених міст, ні до малої держави охороненої залізо-бетонною лінією. Тому й оборона такої континентальної фортеці набирає зовсім інших форм. Замітне є те, що як у давнині, так і в недавніх часах по нинішній день важливим чинником є „стіна". Та цим разом це вже не є стіна з дерев'яних колод ні з залізо-бетону, а з невидних електронічних імпульсів, видаваних з радарних апаратів. Така невидна „стіна", чи радше сітка окружує сьогодні північно-американську фортецю. І як в давніх фортецях був один центр, з якого виходили накази на їх оборону, так і в нашій фортеці її оборона ведеться з одного центру, який міститься в Колорадо Спрінґс, в стейті Колорадо. Річ іде тут про Північно-Американську Повітряну Оборонну Команду (North American Air Defense), або т. зв. НОРАД.

Які є пляни на оборону Північної Америки перед ворогом з півночі, точніше, яку ролю Канада відіграє в цій структурі?

Вліті 1957-го року (1-го серпня) Канада і ЗДА проголосили спільно своє рішення вести повітряну оборону під одною спільною командою, яка буде відповідальна безпосередньо перед шефами штабів обох країн. Це рішення розв'язано так, що існуючі оборонні

інсталяції обох країн мали бути уліпшені і вплетені в одну сітку. За спільним договором американський старшина є командиром НОРАД-у, а його найближчим заступником — старшина канадійського летунства. Якраз тепер в команді НОРАД-у є генерал Лоренц Ширман Кютер і маршал летунства Рой Слемон. Їхнім завданням, як це описують деякі коментатори є бути готовим обороняти 10,500,000 кв. миль території, на якій проживають 200,000,000 канадійських і американських громадян.

Щоб спостерегти ворожий налет і щоб дати про це знати на час оборонним і офенсивним збройним силам, збудовано радарні інсталяції довкруги континенту. Через географічне положення Канади у відношенні до сподіваного напряму атаки, головніші з тих сіток, як також і оборонні чинники — літаки-бойовики і протилетунські ракетні інсталяції. — знаходяться на території Канади. Три головні радарні сіті, які лучать обидва побережжя континенту це: „Дю Лайн" (скорочення з англійського „Дістант Ерлі Ворнінґ Лайн", або далекосяжна лінія вчасної остороги); „Мид-Кенада Лайн" (ця сітка розтягнена посередині Канади); і третя, яка розтягнена на південь від двох перших це „Пайн Трі Лайн". Канадійське летунство обслуговує радарні інсталяції „Дю Лайн"-у, які знаходяться на канадійській території, тобто ті, що не є в Алясці і на вежах, які стоять на морях. „Мид Кенада Лайн" є виключно обслугована Канадою, а „Пайн Трі Лайн" досі була виключно під наглядом летунства ЗДА, але

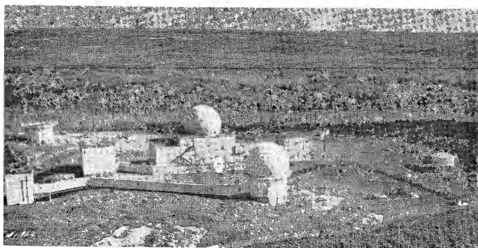

Одна з радарних інсталяцій в Канаді на лінії "Pinetree", які творять невидну стіну довкола північно-американської фортеці.

останньо деякі інсталяції перебрали канадійські частини.

Ці три сітки існували ще заки був підписаний договір про НОРАД, але з того часу поодинокі радарні інсталяції були посилені, щоб дати їм більший засяг, а в цілості вони стали частиною НОРАД-у.

Збройним крилом, яке вилітає в повітря проти ворога, спостереженого радарними сітками, є ескадри літаків-бойовиків, що їх Королівське Канадійське Летунство (RCAF) втримує на базах, розкинених в стратегічних пунктах.

Минулого року було дев'ять таких ескадр з літаками CF-100. Цього року буде їх тільки п'ять, з тим, що входить в ужиття новий тип літака, зі швидкістю, вищою як швидкість згуку, т. зв. F-100 „Вуду". Як і CF-100, F-101 це дво-особовий (пільот і навіґатор) тип літака з двома джетовими моторами і з інструментацією, яка дозволяє йому літати і віднаходити ворожі літаки у різну погоду, як вдень так вночі.

Крім радарних сіток і бойових ескадр, найновішим виявом канадійсько-американської співпраці в обороні континенту це інсталяція двох ескадр ракет типу „Бомарк" і пов'язаним з ними наземним пів-автоматичним контрольним центром, т. зв. "Semi Automatic Ground Environment". Канада оплачує 1/3 кошту програми „Бомарк", а ЗДА 2/3. Практично це представляється так, що ЗДА за-

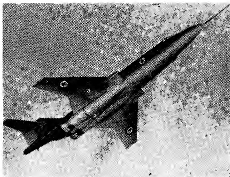

F-101 Voodoo — це найновіший тип літака-бойовика, який тепер становить головну оборону Північної Америки перед повітряною атакою від півночі. П'ять ескадр королівського канадійського летунства тепер літають літаками цього типу.

плянували і виготовили цілу систему, а Канада дала територію і на свій кошт побудувала інсталяції. Бомарк-бази і системи для їх ужиття мають бути готові під кінець цього (1961) року, або в перших місяцях 1962.

Інсталяції НОРАД-у на території Канади є зосереджені на просторі між Великими Озерами і провінцією Квебек. Цей просмик уважають воротами для атаки на центр тяжкої промисловости Америки, тому і ракетні і літакові оборонні ескадри тут зосереджені.

**
*

Яке ж значення має для Канади її участь в обороні північноамериканської фортеці? Яка користь, і які невигоди має вона зі своїх зобов'язань в НОРАД-і?

Очевидно, коли йде про урядові чинники цих обох країн, то вони з одного боку настоюють, що

це конечність спричинена, світовою ситуацією, а з другого боку з гордістю вказують на ідеальну співпрацю, яка проявляється в цій військовій ділянці між тими двома країнами.

Але, ніде правди діти, ввійшовши в оборонний договір зі ЗДА, яким є НОРАД, Канада була змушена віддати велику частину своєї суверенности, бо хоч говориться про консультацію між обома урядами, то всеодно, коли б почалася ворожа атака і командир в Колорадо Спрінґс дав відповідні інструкції поодиноким частинам НОРАД-у відносно оборони і проти-атаки, то Канада де факто опинилася би в стані війни, а її збройні сили були б частинно керовані американським командуванням.

Щодо успішности НОРАД-у також заходять деякі питання. Амбасадор ЗДА до Канади, Р. Б. Виґлзворт у своїй промові на цю тему в Канаді в грудні 1959 навів думки командира НОРАД-у ген. Кютера, який заявив, що ані ракети Бомарк, ані найшвидші літаки-бойовики не дорівняють далекосяжним ракетам (Missiles), але стратеги уважають, що бомбовик з залогою буде поважним чинником небезпеки ще на якийсь, „а то й на необмежений час". Тому оборонна сітка НОРАД-у в першій мірі побудована як оборона проти атаки бомбовиків з ядровим озброєнням від півночі. Вправді останніми часами розпочалася будова далеко на півночі системи BMEWS (тобто „Баллистик Міссайл Ерлі Ворнінґ Систем" протиракетна вчасна осторога), але головне завдання цієї сітки буде хіба на те, щоб остерегти на час американські збройні сили, щоб вони могли негайно відплатитися ворогові. Вміжчасі, як подають офіційні видання RCAF, Канада співпрацює з ЗДА у виготовленні протиракетної зброї.

Трохи інакше і більш скептично ставляться до цієї справи канадійські політичні партії з опозиції і деякі британські кола. Вони твердять, що Канада „влізла" в НОРАД, і через це має великі видатки, але малу користь, бо вся користь НОРАД-у є скерована для ЗДА.

Оттавський кореспондент лондонського Economist-а написав низку статтей на цю тему, в яких він піддержував думку, що все це зайва витрата грошей, бо заки ціла структура почне діяти, то вона вже покажеться перестарілою, Правда, ЗДА платять дві третини коштів, а Канада тільки одну, але відкритим є питання, чи Канаді виплачується навіть ця одна третина, (писав він) (Economist, 28.III 1959), Те, що псувало настрій опозиційним колам в Канаді і британським обсерваторам був факт, що оборона Північної Америки спрощувалася до оборони ЗДА за частинний кошт Канади. Вправді канадійський уряд настоював на тім, що між ЗДА і Канадою є часті наради у всіх ділянках оборони

континенту, проте насправді показалося практично, канадійці не були наперед попереджені про всі рішення ЗДА. І так, наприклад, кол. канадійський міністер оборони Джордж Пиркс повідомив, що Канада рішила збудувати дві бази для ракет Бомарк американської продукції, і при тому перекреслити всі пляни введення в дію канадійської продукції „швидшого від згуку" літака CF-105 "Arrow". Ракети Бомарк пройшли аж сім невдачних спроб і докорам на адресу канадійського уряду не було кінця, але міністер Пиркс вперто не зміняв свого рішення щодо цього типу зброї навіть тоді, коли сенатська комісія в ЗДА рішила скоротити фонди призначені на Бомарк-и. Між іншим Пиркс довідався про рішення сенатської комісії щойно з преси, що поставило під сумнів „повну поінформованість уряду Канади в справах оборони континенту" і в короткі по тім, Джордж Пиркс був змушений зрезиґнувати зі свойого посту в кабінеті.

**
*

Підсумовуючи ролю, яку Канада грає в обороні фортеці Північної Америки, можна сказати, що через своє географічне положення, більш чим з будь-яких інших причин, Канада кооперує з ЗДА, займаючи в тому не так позицію рівного партнера, як радше удільовця в корпорації, з всього одною третиною уділів. Мимохіть вона мусить коритися бажанням і рішенням власника більшости уділів. Зате ЗДА, як партнер, теж мусить рахуватись з тою меншістю, бо без неї не може дати собі ради — не може себе охоронити без радарних сіток і збройних інсталяцій на території Канади. Завдяки довголітнім добрим взаєминам між цими двома країнами, ця оборонна співпраця проходить дуже успішно.

Від Редакції: Стаття п. М. Селешка з Торонта п. н. „Оборонна концепція Канади в атомовому віці", яка розглядає ролю Канади в цілій західній оборонній системі, як члена Північно-атлантійського пакту (НАТО), з технічних причин не могла вже ввійти до цього числа і появиться у „Вістях Комбатанта" в грудневому числі.

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

Українські військові справи в підсовєтському історичному журналі

„Український Історичний Журнал" ч. 3/58 помістив статтю „До питання про характер подій у східній Галичині на початку листопада 1918 р." Це є колективна праця М. П. Герасименка, М. М. Кравця і Г. І. Ковальчака.

Автори достосувалися до московської системи наукових дослідів. З премудрих верхів проголошують тезу корисну Москві, а дослідник мусить достосовувати до неї історичні факти, дещо притягаючи за вуха, дещо перебільшуючи, інше вигадуючи. У такій плутанині, буває, понаписують не так як слід. Тоді появляється критика, особливо, коли минуло два три роки і „теза" ставить відмінні вимоги.

Так і тут, здається, що укритою метою статті є критика іншої праці, яка появилася в 1957 році і теж мала темою листопадові події 1918 року. А саме О. Ю. Карпенка із збірника „З історії західньоукраїнських земель".

Автори з'ясовують економічне положення трудящих, та як вони „наперекір вірнопідданчим закликам українських буржуазно-націоналістичних партій" вели боротьбу за своє соціяльне і національне визволення, за радянську владу та й ще „за російським зразком". Ці ж вірнопідданчі партії розвинули „шалену" активність, щоб захопити владу у свої руки. До цього розраховували на поміч Антанти. Після такої плутанини автори пишуть про Військовий Комітет, цитуючи журнал „Український скиталець", Історію Українського війська з 1936 року, статті Д. Палієва, Лозинського, книгу О. Кузьми тощо. І тут вони доказують, що Листопадовий зрив організували буржуазні націоналісти, та що Комітет і Національна Рада тісно співпрацювали з собою і пляново йшли до мети. У боях за Львів не брали участи робітники ні селяни. Ото ж Карпенко неслушно твердить, що військовий комітет був революційний, а Національна Рада контрреволюційна, та що керівну ролю в листопадових подіях мав „робітничий клас".

Далі автори пишуть, що УНРада мала у програмі соціяльні зміни, але не думала їх виконувати. Ледви на весну 1919 року видала закон про земельну реформу під натиском масових революційних виступів, трудящих. Врешті уряд ЗУНР звязався з контрреволюційною Директорією, об'єднався в січні з УНР і віддав своє військо в розпорядження Директорії для боротьби проти радянської влади.

У цій „науковій" статті аж трьох авторів говориться, що „верховоди ЗУНР клялися антанті, що будуть служити" їй вірно і тому Карпенко ніби неправий, коли пише, що військовий комітет був нелегальною організацією зложеною з представників війська, військової поліції, робітників і студентів, та почав 1 листопаду у Львові збройне повстан-

ня. Поплутавши ось так усі події вони цитують те, що писав Карпенко:

„Звістка про повстання у Львові блискавкою облетіла міста і села Східньої Галичини: Надхнені перемогою цього повстання, робітники і селяни разом із солдатами активно виступили проти монархічної влади і польського панства. Десятки тисяч людей із зброєю в руках піднялися за соціяльне і національне визволення. Автори кажуть, що згідно з їхнім підрахунком участь у повстанні взяло кілька тисяч людей-. Ця революція була народньою й тому що рушійними силами її виступили робітники і селяни. Провідною силою революції був пролетаріят".

Так писав Карпенко року 1957. Але року 1960 лінію у Москві змінили. То ж трьохавторський колектив пише згідно з новими директивами, що революція Листопаду мала нереволюційну ідею, яку вигадали „буржуазні націоналісти",

Той же сам журнал в числі 1/60 вмістив статтю Честміра Аморта п. н. „Допомога Радянського Союзу партизанському рухові в Чехії".

Автор розповідає про цю допомогу, але туманно і неясно. Наводить імена совєтських командирів, тих, що втекли з полону і тих, що їх скинули парашутами, згадує навіть дрібні відділи по кільканадцять людей, але ніде не подає ні боїв тих совєтських героїв, ні тактики, ні хочби загальної картини ситуації. Є тут теж і „культ": ЦК КП України і „особливо його перший секретар М. С. Хрущов" піклувалися чеськими партизанами і подавали їм „величезну" допомогу. Якийсь Йозеф Кошлятек застрелився окружений німцями і вспів ще крикнути: хай живе Совєтський Союз! — та тим подібні історії.

Хоч автор говорить і про партизан у Словаччині — не згадує ні слова про те, що І. УД УНА розбила червоних партизан і очистила терени Словацької Республіки.

„Крім того партизанські загони, які діяли в західній Словакії, почали теж виходити на чеські землі. Першим партизанським з'єднанням, яке перемістилося з Словакії до Моравії, була І. партизанська бриґада „Ян Жижка". Нею керували лейтнант чехословацького війського корпусу в СРСР Ян Ушияк та капітан радянської армії Д. Мурзін".

Цей „вихід" чи „переміщення" не бриґади а її останків відбулося внаслідок очищуючої акції І УДивізії. Про групу Попова розбнту Дивізією читаємо таке:

„Наказ про перехід з Словакії до Моравії одержав також майор К. Попов, керівник великої партизанської бриґади".

Наказ може і дістав, але його не виконав. Попов з командним складом втік літаком до Львова.

Ю. Т.-К.

ВИДАВНИЦТВО „ЧЕРВОНА КАЛИНА" ВІДБУЛО ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Видавнича Кооператнва „Червона Калина" перевела в Ню Йорку 23 вересня ц. р. свої статутові Загальні Збори, на яких стверджено, що незважаючи на дуже скромні фінансові засоби, що ними те Видавництво розпоряджає, воно активне і корисно розвивається. Видавши за останні роки три великі твори — альманах „Наш Львів", „Українське Січове Стрілецтво" С. Ріпецького і „Листопадові Дні" О. Кузьми, поруч із кількома меншими книжечками, Видавництво плянує видати дві нові книжки: С. Ріпецького „Крути" й О. Станіміра „Спомини". Переговорено фінансові справи та звернено увагу на невідрадний стан зацікавлення громадянством української книжкою. Обрано нову Управу, до якої ввійшли: д-р В. Ґалан, голова, Петро Постолюк — заступник і Р. Купчинський — секретар, та члени: д-р В. Калина, Л. Лепкий, І. Кедрин-Рудницький, д-р Н. Гірняк, інж. І. Поритко, інж. І. Вінтоняк, д-р С. Ріпецький, д-р С. Никифоряк.

Михайло Курах

Нові причинки до історії УГА

Невтомний Дмитро Микитюк видав II-й том матеріялів до історії УГА[1]) і на ст. 382 заповідає видання ще й III-го тому додаткових матеріялів, що в загальному збагатило б причинки до історії наших визвольних змагань. На ст. 6-ій подано, що „Джерельні матеріяли до Історії Української Галицької Армії зібрані і придбані видавцем та упорядковані редакційною колеґією", але — на жаль — не подано, хто ж властиво входить до тієї колеґії? Той II-й том майже на половину менший від I-го (том I-й має 672 ст., том II-й 382 ст.), але в ньому вміщено так багато контроверсійного матеріялу, що його конче слід би проаналізувати та винести корективи, щоб помилкові твердження деяких авторів не вкорінювались на сторінках нашої найновішої історіографії. На жаль, з технічних причин годі зробити це так, як це ми зробили з I-им томом в низці наших статтей на сторінках „Голосу Комбатанта"[2]).

Д-р Зенон Русин у своїй статті-спомині „Ніч 31-го жовтня 1918 року" (ст. 13) згадує про те, як він на вежі львівського ратуша вивісив український прапор. Виникає питання, хто ж властиво вивісив той прапор, бо досі цей чин приписували юнакові Паньківському, що пізніше загинув у бою під Вовчухами[3]). А що чину Паньківського досі ніхто не заперечив, то твердження д-ра Русина може викликати сумнів, чи не належить воно до катеґорії тих леґенд, які поширюються в міру того, чим менше стає живих свідків тих визначних подій.

Вперше доводиться чути про те, що в Привороттї був якийсь окремий вишкіл для „старшин УСС і СС на основі порозуміння між командою бриґади УСС та командою корпусу СС" (ст. 71). Спростовуємо це твердження, бо СС мали свій окремий вишкіл і впоряд, відмінний від впоряду УСС. До катеґорії леґенд належить зачислити і твердження про те, що УСС й СС договорювались про об'єднання (ст. 75), бо тогочасні обставини виключали можливість такого об'єднання.

Неясна стилізація статті хор. Яворського про „Зв'язок 1-ої Бриґади УСС" (ст. 79-90) мимохіть насуває питання: яку ж функцію в дійсности виконував автор статті, коли до нього „депешувала 4-а Ґенеральна Команда", пор. Старосольський та інші у дуже важливих справах УСС-ів, якщо на його „пропозицію" пор. Полянський почав гарматній обстріл Львова? Чейже хорунжий УСС не міг мати аж таких великих прероґатив, щоб все те діялось за його спонукою, на його пропозицію, за його пляном і т. п. На ст. 86 автор пише, що „Дуже часто зв'язківці прикривали відворот своїх сотень чи куренів". Якщо взяти під увагу подібне твердження про артилерію УГА (том I-й, ст. 194), то мимохіть виникає питання: а яку ролю виконувала піхота в УГА? Не відповідає дійсности твердження про те, що большевицьке командування намагалось ввести в ЧУГА свої ранги (сержант, лейтнант, капітан, як про це згадується на ст. 89), бо в тому часі в Червоній Армії не було та-

[1]) Українська Галицька Армія у 40-річчя її участи у визвольних змаганнях в 1918-1920 рр. Матеріяли до історії. Том II. Видав Хорунжий УСС Дмитро Микитюк. Вінніпеґ, Канада 196 Ор. Ст. 383.

[2]) Голос Комбатанта, чч. 6, 7, 8 і 9 за роки 1960-1961.

[3]) Альбом УСС. Видання 3-те. Монтреаль 1955 р. Ст. 187.

ких ранг, вони були введені щойно напередодні другої світової війни. І ще одно спростування до тієї самої статті: в польській армії не було маршала Сікорського, але був генерал Сікорський.

В статті пор. Придиуса про „1-ий Гарматній Полк" (ст. 91-94) знаходимо яскраві суперечності в порівнянні з тим, що про той полк пише його колишній командир сот. Курилюк у І-му томі про УГА (ст. 181-183). Сот. Курилюк подає, що полк був зорганізований при кінці грудня 1918 року, а пор. Придиус твердить, що до його приходу в січні 1919 року „полк не був ще належно зорганізований". Якщо автор собі приписує заслугу в належному зорганізуванні полку, то не знаємо, як розуміти такий факт: сот. Курилюк подає, що далекострільна батерія СС під командою сот. Білинського „з початком березня 1919 р., спричинила вибух амуніції на головнім залізничім двірці у Львові. Цей вибух амуніції (600 тисяч піхотного стрілива і 15 тисяч артилерійського) викликав був страшну паніку між польським військом у Львові" (том І-й, ст. 182). Про цю саму подію пише пор. Придиус і твердить, що це сот. Воєвідка спричинив „вибух і знищення польської амуніції на залізничому двірці у Львові" (том ІІ-й, ст. 93). Автор статті і видавець забули про те, що про цю саму справу написано у І-му томі, а редакція від себе називає статтю пор. Придиуса „зразковою"...

„Звідомлення про мілітарне положення у Східній Галичині дня 10-го січня 1919 р." (ст. 111-119), що вийшло з-під пера полковника ген. штабу фон Лєгара, робить прикре враження оферти наємного старшини. Політична і мілітарна ситуація УГА майже безнадійна: брак резерв, амуніції, зброї та різного виряду, брак медикаментів, недостачі в апровізації, недомагання в командному складі і т. д. Але все те дасться змінити, направити і виграти бої, якщо уряд ЗУНР прийме на службу того самого фон Лєгара, прийме його оферту, доручить йому реорганізацію УГА і в дальшій консеквенції виконання його стратегічних плянів. Такого чуда він встані доконати за окреме грошове винагородження, а це винагородження — поза нормальними поборами — вносило б „около 50 тисяч корон місячно"... Мусіли бути якісь важні причини, коли Уряд ЗУНР не прийняв оферти фон Лєгара.

Стаття отамана Льобковіца про „Похід УГА на Київ в 1919 р." (ст. 155-204) являється невдалою спробою всю вину за невдачі зв'язані з тим походом звалити на уряд УНР, на Головного Отамана Петлюру. Була 85 тисячна УГА, вона мала добрий військовий і політичний провід, її плянування було раціональне, вона могла виграти справу, якби не Петлюра, що „відкидав розсудні передбачуючі пляни Начальної Команди Галицької Армії без провірювання їх. Він жив виключно в країні своєї уяви, засліплений ідеєю „Головного Отамана". Він не виявляв зрозуміння також для невійськових справ. Його оточення, що виринуло з багна революції, підбадьорювало його до нерозумних дій, замість йому відраджувати. Таким робом там не було найважнішої передумови успіху всякої мілітарної акції: одностайної, спокійної, свідомої своєї цілі і передбачуючої команди" (ст. 165). Ціла стаття цього вихованця австрійської військової школи видержана в арогантському тоні, повна інвектив у відношенні до Головного Отамана, навіть закидів про зраду (ст. 191). Автор з легкої руки закидує зраду тим, що очолювали наш визвольний рух і всі труднощі того надзвичайного змагу винесли на своїх плечах. Льобковіц був головним пляновиком і керівником бойової акції армійської групи ген. Кравса, і якщо ця акція провалилась — то головну вину належало б приписати її пляновикові та керівникові, тобто самому Льобковіцові. Він свідомий того, але не хоче

призиатись до своїх помилок і всю вину за невдачі, зв'язані з походом на Київ, приписує Головному Отаманові Петлюрі та його співробітникам. А втім, твердження і стиль споминів кидають власне світло на дійсну трагедію УГА. Було цією трагедією те, що на її чолі стали чужинці, які не числились з духом часу, не розуміли того духа, не розуміли України ні її революції та внаслідку недоцінювали найважніших моментів натури політичної і воєнно-стратегічної. Стратегічне плянування проводу УГА не виходило поза межі позиційної війни австрійського зразку. Внаслідок того іґнорувалось бойовий досвід Армії УНР, недоцінювалось її полководців, не бралось під увагу аспектів політичної стратегії. Команда УГА не розуміла того, що ведеться не звичайна війна, а війна посеред усіх явищ революційного зриву, які вносять основні зміни в державне будівництво, економіку, культуру, організацію збройної сили і саму стратегію. Начальна Команда УГА не здавала собі справи з того, що воєнно-організаційне і воєнно-стратегічне плянування доґматиків старої школи — в умовах революційних подій на Сході Европи — не видержують проби життя. Це була головна причина трагедії не тільки самої УГА, але також і всіх армій, базованих на засадах старої воєнної школи. Треба тямити, що російським добровольчим арміям не бракувало добрих фахівців, досвідчених генералів і старшинських кадрів, не бракувало їм засобів матеріяльних і стратегічних. Але, не зважаючи на те, війну на Сході Европи виграли не досвідчені генерали — Корнілов, Краснов, Калєдін, Денікін, Вранґель, Юденіч та інші, її виграли звичайні „ватажки" — Пілсудський, Блюхер, Будьонний, Фрунзе та інші, які не мали за собою Академій Генерального Штабу, декотрі з-поміж них навіть не були рядовими вояками в якійнебудь з попередніх армій. Воєнна доктрина навіть висококваліфікованих полководців часто мусіла відступати перед „воєнною доктриною" Махна. Цю істину треба брати під увагу при оцінці подій, зв'язаних з нашими визвольними змаганнями, бо це дуже важний причинок до соціології суспільних рухів та війни. Об'єктивна оцінка цих явищ дасть нам ключ до розв'язки питання про дії наших армій та усуне причини неповажних закидів на адресу наших політиків і полководців. Навіщо було нині друкувати спомини Льобковіца з усіма лайками на адресу В. С. Петлюри й української національної революції, відомо лише видавцеві.

В статтях — Д. М. „1-ша Бриґада ЧУГА" (ст. 225), а також в статті М. Луцького — „2-га Бриґада ЧУГА" (ст. 230) подано, що 12 большевицькою армією командував Муравйов, що є очевидною помилкою, яку належить виправити, бо тією армією командував Муралов[4]).

Не вільна від помилок і стаття сот. Станіміра — „3-тя Бриґада ЧУГА" (ст. 235-245). В цій бриґаді не було комісарів — Дідуника, Кая і Чайківського (ст. 236), як і не було „бриґадного Політкому". Комісарем бриґади був Замора, людина наша і вповні надійна., Дідуник і Кай в тому часі щойно прибули до Бриґади і ще не мали певного приділу, а Чайківський був старшиною для доручень, властиво зв'язковим між Бриґадою і Польовим Штабом ЧУГА. Він називався Василь, а не Іван. Це

---

4) Колишній полковник царської армії Муравйов був на большевицькій службі і командував частинами Червоної Армії, що в січні 1918 р. наступали на Київ. Літом 1918 року той Муравйов командував „Восточним фронтом" проти білоґвардійців і чехів за Уралом, але скоро зрадив большевиків, а вкінці покінчив самогубством. **Дивись:** Д. Дорошенко: Історія України, том І. Ст. 291, а також: А. Спасский: Третья Армия, ст. 22. (Пермское Книжное Издательство, г. Перм — 1958 г.).

був тип галицького гімназійного учителя, льояльний до своєї влади, не був шкідливий для нас і автор статті — мабуть — мало знав ту людину, якій виставляє таке погане свідоцтво.

Польовим духовником Коломийської бриґади був о. Іван Косонога, а не о. Євген Гаврилюк (ст. 241).

Статті лейтенанта панцерних військ з 2-ої світ. війни д-ра Р. Климкевича про „Найвищі Інсиґнії УГА" та „Відзначення УГА" (ст. 253-268) не узасаднені ніякими офіційними документами і він покликується тільки на іншого автора. Дуже жаль, що він не мав відповідного числа „Вістника розпоряджень", що його можна дістати. Він оминув би багато помилок, що їх безкритично повторяє за неповажними джерелами.

Здивування викликає кінцева стаття д-ра Хробака, сотника УГА, яка носить назву — „В ім'я історичної правди" (ст. 375-380), а яка в дійсності затемнює цю історичну правду. Він пише, що отаман Гірняк „чомусь усе більше займався політичними як військовими справами". Ми співпрацювали з от. Гірняком у Винниці в Ревкомі УГА і знаємо з власного досвіду, що Гірняк власне ухилявся від кожної політичної роботи, на що ми звертали його увагу, бо як голова Ревкому повинен був займатися і політичною роботою. На це він мав одну відповідь: — „мене цікавить не політика, а сама робота, а наша робота і головне завдання — врятувати для України тих 15 тисяч тифозників, що лежать по шпиталях Винниці". Дивне також і те, що д-р Хробак закидує от. Гірнякові нечесну поведінку, бо він „чомусь виступав все більше в інтересах большевиків, чим в інтересах УГА" (ст. 378). Можна запитати автора, а звідкіля він знає все те, коли не співпрацював з Ревкомом, не був членом ні одної делеґації для розмов з большевиками, ніде не показувався поза Берґдорф, тобто осідок 3-го корпусу УГА і в часі злуки з большевиками „воював" в інтендантурі. Не нам виступати в обороні от. Гірняка, він про свої дії сповідається у своїй книжці „Останній акт трагедії УГА", яка може викликати різку оцінку, але все ж дає можливість читачеві виробити собі власну думку. Маємо, все ж, враження, що д-р М. Хробак не тримався свого власного правильного доручення: — „Від наших кривавих змагань минає якраз 40 літ. Дозолі часу, щоби спокійно і безпристрасно та без ніяких упереджень над тими справами застановитися".

Ті, що відійшли...

22 червня 1961 р. помер у Честер, Па.

КОНСТАНТИН МЕЛЬНИК

колишній учасник студентського процесу у зв'язку з вбивством А. Коцка, колишній поручник Австрійської і Української Галицької Армій, та поручник 1 Української Дивізії УНА. Похорони відбулися дня 24 червня 1961 р. в Честері, Па.

Покійний народився 17 травня 1887 р. у Станиславові. Тут і закінчив гімназію, а опісля студіював право у Кракові.

В часі 1-ої світової війни служив поручником в Австрійській Армії, а опісля в Українській Галицькій Армії.

В час 2-ої світової війни відчуваючи моральний обов'язок, як колишній вояк, стати в обороні своєї Батьківщини, голоситься добровільно до 1 Української Дивізії, де, як поручник, виконує обов'язки при дивізійній інтендантурі. По закінченні війни, як і більшість дивізійників, перейшов англійський полон у Ріміні, Італія. В 1947 р. переїздить до Англії та згодом у 1952 р. до Америки. По двох роках тяжкої праці хвороба знесилила Його так, що вже від червня 1960 р. Покійний змушений був піти до шпиталя, де після року важких терпінь, заосмотрений Найсвятішими Тайнами, попрощався зі світом, залишаючи дружину Ольгу, брата Володимира та дві сестри у краю: Марію і Леонтію. В. Й. П.!

SYNOPSIS

The author of this first article, entitled THE WORK MUST GO ON, Dr. Walter Gallan, is the president of the main Ukrainian veterans' organization in the United States — the United Ukrainian War Veterans in America, as well as president of the United Ukrainian American Relief Committee. Taking as his starting point the recent untimely death of Dr. Lubomyr Ortynsky, who headed the other veterans' organization, the Brotherhood of former soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA, and who was also co-editor of this magazine, published jointly by both organizations, Dr. Gallan shows the close relationship which exists between problems, and ideals and people — their executors. The author insists that the saying "ideas above all, people do not count," is a false one, for where there are no people to carry out the ideas in life, the latter will die by the wayside; and conversely the slogan "man is everything" also has little value, because every activity must have some idea as its goal. He points out that the idea of former Ukrainian soldiers — the propagation of the cult of Ukrainian struggle for independence and the waxing of Ukrainian military traditions — must go on, as must go on the publishing of this military-historical journal. No person may be ideally substituted, but the best possible attempt must be made. The author feels that the continuation of this periodical will be the best way to honor the memory of its former editor, Lubomyr Ortynsky.

The death of the president of the Brotherhood of Veterans of the 1st Ukrainian Division of the UNA, **Dr. Lubomyr Ortynsky**, who was the actual spiritual leader of the former members of this greatest Ukrainian formation of the second World War, becomes the subject of the necrology by his war-time friend, a former officer of this formation and at present a prominent Ukrainian scholar in West Germany, **Dr. Oleksa Horbach.** The author in his sketch stresses the intense activity of the late Lubomyr Ortynsky, who during his 42 year lifetime distinguished himself as a soldier, organizer, journalist, politician and active community worker, winning respect and authority for himself not only among his comrades in arms, but among the widest circles of the Ukrainian community in America. The late Dr. Ortynsky especially studied the relations with the Soviet Union and was actively interested in the United Nations, having been its

correspondent to the Ukrainian daily "Svoboda", and having made many personal acquaintances among the UN delegates.

Ukrainian military historian, and former officer of the 1 Division UNA, Yuriy Tys-Krochmaluk, in his article EUROPE AND MOSCOW IN MILITARY HISTORY shows how throughout history, the Russian military might has been raised by various means, but mainly by willing or forced co-operation of western specialists or by stealing of western military secrets, and inventions. The author brings under the discussion German book of Werner Keller **East Minus West Equals Zero,** published in Munich last year, and supports Keller's opinion that the Muscovite nation did not produce any great men, scientists, or inventors, but always managed to dip into western resources. At the same time, the author criticizes the book of this German military historian for its attitude to the Eastern Europe. It treats the East of Europe as a single unit — Russia, without differentiating among the numerous nations which live there. The book also accepts the theory of Russian reactionary scholars about the one **Rus',** and thus appends the early Ukrainian monarchical period to the later history of Russia.

Former colonel of the army of the Ukrainian National Republic I. Tsapko, relates in his sketch THE LAST BATTLE OF THE UNR ARMY the happenings which occured on November 21, 1920 at the front, near river Zbruch, when after the signing of the Polish-Soviet peace treaty, the Army of the UNR, as a Polish ally was left isolated in the face of heavily concentrated Soviet attack. The author gives a short historical outline of the conditions which then existed, with bitter criticisms aimed at Poland. That country won the decisive battle with the Reds near Warsaw as the result of strong support from the Ukrainian army, which had engaged the Soviet forces on the Polish left flank. Then Poland, without any warning, and without any agreement from the Ukrainian side, signed first a separate truce, and then a separate peace treaty with the Bolsheviks. On Nov. 11, 1920 the Ukrainian army was to begin the general offensive against the Red army, but the Bolsheviks managed to neutralize these plans. The Army of the UNR was then concentrated on the 12-kilometre wide strip near the Polish-Rumanian border, and it attempted to break through, across the Zbruch, and hit the Red army from behind. The plan failed, because the Soviet armed forces were reinforced by units which were no longer needed on the Polish front, and forced the Ukrainians back to the Western Ukrainian (Galician) territories which were then being administered by Poland. There the Ukrainian army was disarmed, and from that moment it ceased to exist as a regular military formation.

Author of these reminiscences entitled the UKRAINIAN RED CROSS, Mrs. Olena Fedak-Sheparovych, was one of the leading persons in the Ukrainian women's movement in Western Ukraine. She was the editor of the women's magazine in Lviv, before World War II, and as member af a prominent family, played major role in the Ukrainian political and social life. Here she recounts some little-known facts about the beginnings of the Ukrainian Red Cross, in those heroic, but tragic years for all western Ukrainians — 1918-19, when following the unsuccessful three-week battle for Lviv, and the movement of the theatre of operations against the Poles further East, many prisoners of war and political prisoners were in the hands of Polish army. After the retreat from Lviv of the Ukrainian army at the end of November 1918, only two members of the Ukrainian National **Rada**, or the parliament of the Western Ukrainian Republic, were left behind. Ukrainian women, after many difficulties, received authorization from their government, then located in Stanyslaviv, and later from the Polish government, to inspect the facilities in which the Ukrainian prisoners found themselvès.

Three memoirs are iucluded in the section on **Memoirs**: that of Stephen Kuropas a prominent Ukrainian leader in Chicago, on his internment in the p. o. w. camp at Deutsch Gabel in Czechoslovakia after the failure of the Ukrainian war for liberation 1918/20; that of former Lieutenant Colonel Michael Kurach, about an episode in a railroad station restaurant, toward the end of this war of liberation — and an extract from a story by Eugene Zahachevsky of the Second World War.

The Chronicle

News about the three Ukrainian veterans organizations in America, which jointly publish this journal, especially news about conventions which took place last summer in the U.S. and Canada.

Book Review

A review by Michael Kurash of the second volume of **"Ukrainian Galician Army"** which recently appeared in Canada.

The **Veterans Social Service** which is the benefit organ of all Ukrainian veteran organizations in the U.S.A., gives a complete financial report and issues an appeal for funds to aid disabled Ukrainian War veterans. This drive for funds traditionally is carried on each year during November, to commemorate the 1918 Declaration of Independence of the Ukraine.

Rostyslaw L. Chomiak an officer of the RCAF, in his article **Canada in Defense of the American Continent** gives the scheme of the joint American Canadian Air defense of this continent, and mentions the criticism of Canadian patriots who are dissatisfied with the seeming Canadian dependence on the U.S. high command.

ОГОЛОШЕННЯ:

$ 0.75